1. గర్భాధానమ్

(గర్భశుద్ధి కొరకై చేయు సంస్కారము)

ఆచమ్య ..... శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ఋతుస్నాతాయాం భార్యాయాం గర్భాధానాఖ్యం కర్మ కరిష్యమాణః ...... గణపతి పూజాం కృత్వా।। పుణ్యాహం వాచయిత్వా ।।

నూతన వస్త్రధారణమ్ -

- **ఓం యువం వస్త్రాణి పీవసా వసాథే యువో రచ్ఛిద్రా మన్తవో హ సర్గాః। అవా తిరత మనృతాని విశ్వర్తేన మిత్రావరుణా సచేథే।।**
- **ఓం సుమఙ్గలీ రియం వధూ రిమాꣳ సమేత పశ్యత। సౌభాగ్య మస్యై దత్వాయాథాస్తం విపరేతన।।**

వధూవరయోః నూతన వస్త్రాణి ధృత్వా- **ఆచమ్య** . . . సభార్యైనమః

బ్రహ్మగ్రన్థి -

తతో వధూవర చేలాఞ్చలయోః సువర్ణ ఫల తాంబూల సహితం బ్రహ్మ గ్రంథిం గ్రథ్నాతి।।

ఓం యోగక్షేమస్య క్లృప్త్యై। యుక్తం క్రియాతా ఆశీః కామే యుజ్యాతా ఇతి। ఆశిష స్సమృద్ధ్యై। గ్రన్థిం గ్రథ్నాతి। ఆశిష ఏవాస్యాం పరిగృహ్ణాతి। పుమాన్ పై

గ్రన్థిః। స్త్రీ పత్నీ। తన్మిథునమ్। మిథున మేవాస్య తద్యజ్ఞే కరోతి ప్రజననాయ। ప్రజాయతే ప్రజయా పశుభి ర్యజమానః।।

బ్రహ్మగ్రన్థి ముహూర్త స్సముహూర్తోస్తు।।

ఆచమ్య . . . - శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, అస్యాం మద్ధర్మపత్న్యాం ప్రథమ గర్భ సంస్కారేణ జనిష్యమాణ సర్వగర్భాణాం బీజగర్భ సముద్భవ ఏనోనిబర్హణద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం గర్భాధానాఖ్యం కర్మకరిష్యే। ఉత్తరోవరః।।

- సూ।। రజసః ప్రాదుర్భావాత్ స్నాత్వామృతు సమావేశన ఉత్తరాభి రభిమన్త్రయతే।। చతుర్థీ ప్రభృత్యా షోడశీ ముత్తరా ముత్తరాం యుగ్మాం ప్రజా నిశ్శ్రేయస మృతుగమన ఇత్యుపదిశన్తి।।

నారికేళ ఫలపుష్ప తాంబూలహిరణ్యాదికం గృహీత్వా।।

- ఆరోహోరు ముపబర్హస్వ బాహుం పరిష్వజస్వ జాయాఀ సుమనస్యమానః। తస్యాం పుష్యత మ్మిథునౌ సయోనీ బహ్వీం ప్రజాం జనయన్తౌ సరేతసా।
- ఆర్ద్రయాఽరణ్యా యత్రామన్థ త్పురుషం పురుషేణ శక్రః। తదేతౌ మిథునౌ సయోనీ ప్రజయాఽమృతేనేహ గచ్ఛతమ్।

⇨ అహాఙ్గర్భ మదధా మోషధీష్వహం విశ్వేషు భువనేష్వన్తః। అహం ప్రజా అజనయం పితృణా మహాఞ్జనిభ్యో అవరీషు పుత్రాన్।

⇨ పుత్రిణే మా కుమారిణా విశ్వమాయు ర్వ్యశ్నుతమ్। ఉభా హిరణ్యపేశసా వీతిహోత్రా కృతద్వసూ।

⇨ దశస్యన్త్వా ఽమృతాయకం శమూధో రోమ శంహథో దేవేషు కృణుతో దువః।।

⇨ విష్ణు ర్యోనిఙ్కల్పయతు త్వష్టా రూపాణి పింశతు। ఆసిఞ్చతు ప్రజాపతి ర్ధాతా గర్భన్దధాతు తే।

⇨ గర్భన్ధేహి సినీవాలి గర్భన్ధేహి సరస్వతి। గర్భన్తే అశ్వినౌ దేవావాధత్తాం పుష్కరస్రజా।

⇨ హిరణ్యయీ అరణీయ న్నిర్మన్థతో అశ్వినా। తన్తే గర్భం హవామహే దశమే మాసి సూతవే।

⇨ యథేయం పృథివీ మహీ తిష్ఠన్తీ గర్భ మాదధే। ఏవ న్త్వఙ్గర్భ మాధత్స్వ దశమే మాసి సూతవే।

⇨ యథా పృథివ్యగ్ని గర్భా ద్యౌ ర్యథేన్ద్రేణ గర్భిణీ। వాయు ర్యథా దిశాఙ్గర్భ ఏవఙ్గర్భ న్దధామి తే।

- విష్ణో శ్రేష్ఠేన రూపేణాऽస్యా న్నార్యాఙ్గవీన్యామ్। పుమాꣳ సఙ్గర్భ మాధేహి దశమే మాసి సూతమే॥
- నేజమేష పరాపత సపుత్రః పునరాऽపత। అస్యై మే పుత్రకామాయై గర్భ మాధేహి యః పుమాన్।
- వ్యస్య యోనిం ప్రతి రేతో గృహాణ పుమాన్పుత్రో ధీయతాఙ్గర్భో అన్తః। తమ్మాతా దశమాసో బిభర్తు స జాయతాం వీరతమ స్స్వానామ్।
- ఆ తే గర్భో యోని మేతు పుమాన్బాణ ఇవేషుధిమ్। ఆవీరోజాయతాం పుత్రస్తే దశమాస్యః॥
- కరోమి తే ప్రాజాపత్య మా గర్భో యోని మేతు తే। అనూనః పూర్ణో జాయతా మశ్లోణో పిశాచ ధీతః।
- పుమాꣳస్తే పుత్రో నారితం పుమా నను జాయతామ్। తాని భద్రాణి బీజాన్యృషభా జనయన్తు నౌ।
- యాని భద్రాణి బీజాన్యృషభా జనయన్తి నః। తైస్త్వం పుత్రాన్ విన్దస్వ సా ప్రసూర్ధేనుకా భవ।
- కామ స్సమృధ్యతా మ్మహ్య మపరాజిత మేవ మే। యఙ్కామఙ్కామయే దేవ తమ్మే వాయో సమర్ధయ।

⇨ అనుహవం పరిహవం పరీవాదం పరిక్షపమ్। దుస్స్వప్నం దురుదితన్త ద్విషద్భ్యో దిశామ్యహమ్।

⇨ అనుహూతం పరిహూతꣳ శకునే ర్యదశాకునమ్। మృగస్య సృత మక్ష్ణయా తద్విషద్భ్యో దిశామ్యహమ్।

⇨ ఆరాత్తే అగ్నిర స్త్వారాత్పరశు రస్తు తే। నివాతే త్వాఽభివర్షతు స్వస్తి తేఽస్తు వనస్పతే స్వస్తి మేఽస్తు వనస్పతే।

⇨ నమ శ్శకృత్సదే రుద్రాయ నమో రుద్రాయ శకృత్సదే। గోష్ఠమసి నమస్తే అస్తు మా మా హిꣳసీ స్సిగసి నసి వజ్రో నమస్తే అస్తు మా మా హిꣳసీః।

⇨ ఉద్గాతేవ శకునే సామగాయసి బ్రహ్మపుత్ర ఇవ సవనేషు శꣳససి। స్వస్తి నశ్శకునే అస్తు ప్రతినస్సుమనా భవ॥

దక్షిణోవరః॥ గర్భాధాన ముహూర్త స్సుముహూర్తోస్తు॥

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య ఏవం . . . ప్రీత్యర్థం గర్భాధానాఙ్గత్వేన ఆవయోః (దమ్పత్యోః) ఆయుర్వర్చో యశోబలాభి వృధ్యర్థం, సత్సన్తాన సమృధ్యర్థఞ్చ ఫల ప్రదానాని కరిష్యే॥

ఫలప్రదానమ్ –

- యాః ఫలినీ ర్యా అఫలా అపుష్పా యాశ్చ పుష్పిణీః। బృహస్పతిప్రసూతా స్తా నో ముఞ్చ న్త్వంహసః।।
  - ఫలం మనోరథ ఫలం పుత్ర పౌత్ర ప్రవర్ధనమ్।
    యస్మాత్తస్మాచ్ఛివం మే స్యాదత శ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే।।

।।ఇతి బ్రాహ్మణేభ్యః సదక్షిణ తాంబూలాని ఫలాని దద్యాత్।।

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం అస్యాం శుభతిథౌ శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, గర్భాధానాంగ భూతమాభ్యుదయికం కర్మ కరిష్యే।।

శ్రీ మహా విష్ణుస్వరూపాయ బ్రాహ్మణాయ ఆభ్యుదయికం బ్రాహ్మణభోజన ప్రత్యామ్నాయం యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ।।

కర్మణః పుణ్యాహవాచనమ్ -

ఆచమ్య . . . ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయామస్యాం శుభతిథౌ, గర్భాధానాఙ్గత్వేన, కర్మణః పుణ్యాహం వాచయిష్యే ।।

సోదకం కలశం తండుల దక్షిణ తాంబూలయుక్త పాత్రేణాపిధాయ, ఓషధీషు ప్రతిష్ఠాప్య బ్రాహ్మణాన్ ప్రార్థయేత్॥

యజమానః - - ఓం కర్మణః పుణ్యాహం భవంతో బ్రువంతు॥

బ్రాహ్మణాః - - ఓం పుణ్యాహం కర్మణేఽస్తు॥ (ఏవంత్రిః)।

⇨ **ఓం యత్పుణ్య న్నక్షత్రం . . . పుణ్యాహ ఏవ కురుతే॥**

యజమానః - - ఓం కర్మణే (శ్రీనివాస) శర్మణే స్వస్తి భవంతో బ్రువంతు॥

బ్రాహ్మణాః - - ఓగ్ స్వస్తి (శ్రీనివాస) శర్మణేఽస్తు। ఏవంత్రిః।

⇨ **ఓం స్వస్తిన ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః . . . . . . బృహస్పతిర్దధాతు॥**

యజమానః - - ఓం కర్మణ ఋద్ధిం భవంతో బ్రువంతు॥

బ్రాహ్మణాః - - ఓం కర్మ ఋధ్యతామ్॥ (ఏవంత్రిః)॥

⇨ **ఋధ్యాస్మ హవ్యైర్నమసో పసద్య . . . . . ప్రతితిష్ఠతి**

యజమానః - - ఋద్ధిం భవంతో బ్రువంతు ॥

బ్రాహ్మణాః - - ఋధ్యతామృద్ధిస్సమృద్ధిః॥

ముఖసమం కలశముద్ధరేత్॥

కర్మణః పుణ్యాహ సమృద్ధిరస్తు। వర్షశత సమ్పూర్ణమస్తు। గోత్రాభివృద్ధిరస్తు। శాన్తిః పుష్టిస్తుష్టిశ్చాస్తు। శుభగ్ం శుభమస్తు। ఇష్టసమ్పదస్తు। భగవాన్ వాస్తోష్పతిః ప్రీయతామ్।(ఇత్యుదకం నిక్షిప్య)॥

అథ మార్జనమ్ ---

⇨ **ఆపోహిష్ఠామ . . . . . . జనయథాచనః॥**

⇨ **యేన దేవాః . . . . . మోర్జయన్త్వా పునాతు।।**

దిఙ్మార్జనమ్ -

⇨ **ప్రాచ్యాన్దిశి దేవా . . . . . యజ్ఞపతిర్మార్జయన్తామ్।।**

ఏతేభ్యో . . . బ్రాహ్మణేభ్యో నానా గోత్రేభ్యో నానానామభ్య శ్శ్రీ లక్ష్మీ నారాయణోమా మహేశ్వరాదిత్యాది నవగ్రహస్వరూపేభ్యః కర్మణః పుణ్యాహవాచన మన్త్రజప దక్షిణాం మానసోత్సాహపరిమిత హిరణ్యం తుభ్యమహం సమ్ప్రదదే న మమ।।

ఆశీర్వచనమ్ -

⇨ **ఓం యో వై తాం బ్రహ్మణో వేద। అమృతేనాఽఽవృతాం పురీమ్। తస్మై బ్రహ్మ చ బ్రహ్మా చ। ఆయుః కీర్తిం ప్రజాం దదుః।।**

⇨ **భాగధేయేనైవైనం ప్రణయతి। బ్రాహ్మణ ఆర్షేయ ఉద్ధరేత్। బ్రాహ్మణో వై సర్వా దేవతాః। సర్వాభి రేవైన న్దేవతాభి రుద్ధరతి।।**

⇨ **యావతీ ర్వై దేవతా స్తాస్సర్వా వేదవిది బ్రాహ్మణే వసన్తి తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యో వేదవిద్భ్యో దివేదివే నమస్కుర్యా న్నాశ్లీలజ్కీర్తయే దేతా ఏవ దేవతాః ప్రీణాతి।।**

⇨ పర్యాప్త్యా అనన్తరాయాయ సర్వస్తోమో౽తిరాత్ర ఉత్తమ మహ ర్భవతి సర్వస్యా౽౽ప్త్యై సర్వస్య జిత్యై సర్వ మేవ తేనా౽౽ప్నోతి సర్వ ఞ్జయతి॥

⇨ శతం జీవ శరదో వర్ధమాన ఇత్యభినిగమో భవతి శతమితి శతం దీర్ఘమాయు ర్మరుత ఏవావర్ధయన్తి శతమేనమేవ శతాత్మానం భవతి శతమనన్తం భవతి శతమైశ్వర్యం భవతి శతమితి శతం దీర్ఘమాయుః॥

➢ తతః రాత్రౌ సుముహూర్తే భార్యాం ఉపదక్షేత్॥

ఇతి గర్భాధాన ప్రయోగ సమాప్తః

2. పుంసువనమ్

(పురుషసంతతి కొరకు చేయుకర్మ)

➢ సూ॥ పుꣳసువనం వ్యక్తే గర్భేతిష్యేణ న్యగ్రోధస్యయా ప్రాచ్యుదీచీవా శాఖా తతస్స్వవృషణాꣳ శుఙ్గామాహృత్య॥

(పుంసువనము చేయుటకు గర్భవతియని స్పష్టము కాగా పుష్యమీ నక్షత్రమున చేయదలిచి తూర్పుగా కాని, ఉత్తరముగా కాని ప్రసరించిన రెండు జంట పండ్లు గల మట్టిచిగురును తేవలెను)

ప్రాతరౌపాసనం కృత్వా॥ గణపతి పూజాం కృత్వా ॥ పుణ్యాహం వాచయిత్వా॥

ఆచమ్య . . . ఏవం -------- ప్రీత్యర్థం మద్ధర్మపత్న్యాం ఉత్పత్స్యమాన గర్భస్య గార్భిక బైజిక దోష పరిహార ద్వారా పుం రూపతా సిద్ధ్యర్థం జ్ఞానోదయ

ప్రతిరోధి పరిహారద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం పుꣳసువనాఖ్యం కర్మ కరిష్యే।।

ఉత్తరో వరః)।।

రక్షాబంధనమ్ -

ఆచమ్య ..... పూర్వోక్త ----- ప్రీత్యర్థం పుꣳసువనాఙ్గత్వేన దమ్పత్యోః రక్షణార్థం రక్షాబన్ధనం కరిష్యే। రక్షాబంధన దేవతాభ్యోనమః షోడశోపచార పూజాం కృత్వా ।।

- **ఓం బృహద్సామ క్షత్రభృ ద్వృద్ధవృష్ణియ న్త్రిష్టుభౌజ శ్శుభిత ముగ్రవీరమ్। ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదꣳ వాతేన సగరేణ రక్ష।।**
- **విశ్వేత్తాతే సవనేషు ప్రవాచ్యాయాచ కర్థమఘన్విన్ద్రసున్వతే। పారావతం యత్పురుసం భృతం వస్వపావృణో శ్శరభాయ ఋషి బన్ధవే।।**

రక్షాబంధన ముహూర్త స్సుముహూర్తోస్తు

- **సూ।। న్యగ్రోధస్యయా ప్రాచ్యుదీచీవా శాఖా తత స్వవృషణాం శుఙ్గామాహృత్య। సీమన్తవదగ్నే రుపసమాధానాది పాత్ర ప్రయోగకాలే।**

  (అగ్ని ప్రతిష్ఠాపనాది --- పరిస్తరణాంతం కృత్వా)

- **ఫలద్వయేన సంయుతం వటాంకురం దృషత్సుతౌ।**

  సుపాయనాయ వస్త్రకం క్షిపేత్ సహైవ పుంసవే ।।

(అర్థము -- జంట పండ్లతో కూడిన మర్రిచిగురు, కల్వము, పౌత్రము, ఒడపోతకు వస్త్రమున్నూ పుంసువన మందు దేవపాత్రలైన స్స్రుక్ స్రువాదులతో కూడా ఒక్కమారుగా ఉంచవలెను.)

- సూ।। అప్రచ్ఛిన్నాగ్నౌ ఆజ్యభాగాంతే (ధాతా దధాతున) ఇత్యష్టాజ్యాహుతీ ర్హుత్వా।।

⇨ ధాతా దదాతు నో రయి మీశానో జగతస్పతిః। స నః పూర్ణేన వావనత్స్వాహా।। ధాత్ర ఇద న్నమమ।।

⇨ ధాతా ప్రజాయా ఉత రాయ ఈశే ధాతేదః విశ్వం భువన ఞ్జజాన। ధాతా పుత్రః యజమానాయ దాతా తస్మా ఉ హవ్య ఙ్ఘృతవద్విధేమ స్వాహా।। ధాత్ర ఇదన్న మమ।।

⇨ ధాతా దదాతు నో రయిం ప్రాచీ ఞ్జీవాతు మక్షితామ్। వయన్దేవస్య ధీమహి సుమతిఀ సత్యరాధస స్వాహా।। ధాత్ర ఇదన్న మమ।।

⇨ ధాతా దదాతు దాశుషే వసూని ప్రజాకామాయ మీఢుషే దురోణే। తస్మై దేవా అమృతా స్సః వ్యయన్తాః విశ్వే దేవాసో అదితి స్సజోషాస్స్వాహా।। ధాత్ర ఇదన్న మమ ।।

- ⇨ యస్త్వా హృదా కీరిణా మన్యమానోమర్త్యం మర్త్యో జోహవీమి। జాతవేదో యశో అస్మాసు ధేహి ప్రజాభి రగ్నే అమృతత్వ మశ్యాꣳ స్వాహా॥ అగ్నయే జాతవేదస ఇదన్న మమ॥
- ⇨ యస్మై త్వꣳ సుకృతే జాతవేద ఉ లోక మగ్నే కృణవ స్యోనమ్। అశ్వినꣳ స పుత్రిణః వీరవన్త గ్గోమన్తꣳ రయిం నశతే స్వస్తి స్వాహా॥ అగ్నయే జాతవేదస ఇదన్న మమ॥
- ⇨ త్వే సు పుత్ర శవసోవృత్ర న్కామకాతయః। న త్వామిన్ద్రాతి రిచ్యతే స్వాహా॥ ఇన్ద్రాయ పుత్రిణ ఇదన్న మమ॥
- ⇨ ఉక్థ ఉక్థే సోమ ఇన్ద్రం మమాద నీథేనీథే మఘవానꣳసుతాసః। యదీꣳ సబాధగ పితరన్న పుత్రా స్సమాన దక్షా అవసే హవన్తే స్వాహా॥ ఇన్ద్రాయ మఘవత ఇదన్న మమ॥

- ➢ ఇధ్మసన్నహనం జయాది ప్రతిపద్యతే। సౌవిష్ట కృతꣳ హుత్వా। దర్వ్యా పరిధీననక్తి (నాత్ర లేపకార్యం విద్యతే)। పరిధీన్ప్రహృత్య . . . అహంభో అభివాదయే ॥

- సూ।। అనవస్నాతయా కుమార్యా దృషత్పుత్రే దృషత్పుత్రేణ పేషయిత్వా। పరిప్లావ్య అపరేణాగ్నిం ప్రాచీముత్తానాం నిపాత్య ఉత్తరేణ యజుషాంగుష్ఠేన దక్షిణే నాసికాచ్ఛిద్రేఽ పినయతి।।

(అనంతరము రజస్వలకాని కన్యచే కల్వమందు పౌత్రము ఆజంటపండ్ల మట్టి కొనను నూరించి, నూతన వస్త్రముచే వడపోయించి, అగ్నికి పడమటగా పత్నిని (గర్భవతిని) తూర్పుశిరస్సుగా మోము పైకుండునట్లు పరుండజేసి ఈ క్రింది యజుస్సుచెప్పి, తన బ్రొటన వ్రేలితో కుడిముక్కు రంధ్రములో గర్భమునకు దిగునట్లొక్క మారుగ ఆ మట్టిపండ్ల రసమును పిండవలెను. (ఆరసమును ఆమె ఉమ్మరాదు.)

- పుꣳసువన మసి।
- ఆభిష్ట్వాఽహన్దశభి రభిమృశామి దశమాస్యాయ సూతవే।
- యథైవ సోమꣳ పవతే యథా సముద్ర ఏజతి। ఏవన్తే గర్భ ఏజతు సహ జరాయుణా నిష్క్రమ్య ప్రతితిష్ఠ త్వాయుషి బ్రహ్మవర్చసి యశసి వీర్యేఽన్నాద్యే।
- దశ మాసాఞ్ఛ శయానో ధాత్రా హి తథా కృతమ్। ఐతు గర్భో అక్షతో జీవో జీవన్త్యాః।
- ఆయమనీ ర్యమయత గర్భ మాపో దేవీ స్సరస్వతీః। ఐతు గర్భో అక్షతో జీవో జీవన్త్యాః।

- ⇨ తిలదే ఽవపద్యస్వ న మాꣳస మసి నో దలమ్। స్థవిత్ర్యవ పద్యస్వ న మాꣳసేషు న స్నావసు న బద్ధమసి మజ్జసు।
- ⇨ నిరైతు పృశ్ని శేవలꣳ శునే జరాయ్వత్తవే।। అంతే సకృత్।।

(ఆశీర్వచనము, ఫలప్రదానములు, హారతి)

----- ✻ కారికాః ✻-----

○ అన్వారభ్య వధూం పూర్వం హోమస్సీమన్త వద్భవేత్।
ప్రహారోపిచ సంస్రావో విశేష ఇతి సంస్మృతః।।

(వధువుకు సంబంధించిన కర్మ గనుక, దక్షిణ వధువుగా సీమన్తములో వలెనే హోమము చేయవలెను. కాని పరిధి ప్రహారము, సంస్రావ హోమము దీనిలో నధికములు.)

○ సీమన్తోన్నయనం కర్మ యస్మిన్నేక దినే భవేత్।
తత్ర పుంసువనం చేత్తు పూర్వా పుంసువనక్రియా ।।

(పుంసువన సీమంతములు రెండు నొక్కనాడు చేయవలసివచ్చినచో ముందు పుంసువనము చేసి తరువాత సీమంతమాచరింపవలెను.)

○ ద్వితీయే చ తృతీయే చ మాసి పుంసువనం భవేత్।
వ్యక్తే గర్భే భవేత్కార్యం సీమన్తేన సహోథవా ।।

(గర్భము స్థిరపడిన రెండుమూడు మాసములలో గాని సీమన్త దివసమున గానీ పుంసువనము చేయవలెను.

పుꣳసువనం సమాప్తమ్

3. సీమంతోన్నయనమ్

(పాపిడిసెగదువ్వుట)

- **సూ।। సీమంతోన్నయనం ప్రథమేగర్భే చతుర్థేమాసి।।**

ప్రాతరౌపాసనం కృత్వా । గణపతి పూజాం కృత్వా । పుణ్యాహం వాచయిత్వా । ఆభ్యుదయికం కృత్వా।।

ఆచమ్య . . . ఏవం -------- ప్రీత్యర్థం సీమంతోన్నయనాంగత్వేనోభయోః రక్షార్థం రక్షాబంధనం కరిష్యే । పూజాం కృత్వా । ధృత్వా ।।

రక్షాబంధనమంత్రాః -

⇨ **ఓం బృహథ్సామ క్షత్రభృ ద్వృద్ధవృష్ణియ న్త్రిష్టుభౌజ శ్శుభిత ముగ్రవీరమ్। ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదꣳ వాతేన సగరేణ రక్ష।।**

⇨ **విశ్వేత్తాతే సవనేషు ప్రవాచ్యాయాచ కర్థమఘున్నిన్ద్రసున్వతే। పారావతం యత్పురుసం భృతం వస్వపావృణో శ్శరభాయ ఋషి బన్ధవే।।**

రక్షాబంధన ముహూర్త స్సుముహూర్తోస్తు।।

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ----- ప్రీత్యర్థం సీమంతోన్నయనాంగత్వేన ఆభ్యుదయకం కర్మ కరిష్యే ।।

శ్రీ మహా విష్ణుస్వరూపాయ బ్రాహ్మణాయ ఆభ్యుదయికం బ్రాహ్మణభోజన ప్రత్యామ్నాయం యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ।। తతః కర్మణః పుణ్యాహం వాచయిష్యే।।

ఆచమ్య . . . పునః ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ----- ప్రీత్యర్థం, అస్యాం మద్ధర్మపత్న్యాం గర్భాభివృద్ధి పరిపన్థి పిశిత రుధిర ప్రియాలక్ష్మీ భూతరాక్షసీగణ దూరనిరసన క్షమ - సకల సౌభాగ్యనిదాన - మహాలక్ష్మీ సమావేశన ద్వారా, ప్రతిగర్భం బీజగర్భ సముద్భవ ఏనో నిబర్హణ ద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం సీమంతోన్నయనాఖ్యం కర్మ కరిష్యే।। (**ఉత్తరో వరః**)

- **సూ।। ఔపాసనాగ్నే రుపసమాధానాది . . . పాత్రప్రయోగకాలే।।**
  - **యవాన్ విరూఢాన్ శలలీ సపుంజాన్ గ్లప్సేయవానామపి బన్ధనఞ్చ।**

ఏతాని సీమంత విధౌ ప్రయుంజ్యాత్పాత్రాణి సాకం ఖలు మానుషాణి ।।

(మొలచిన ధాన్యమును, ఏదుపందిముల్లును, 3 బర్హిస్సు కట్టలును, మేడికాయల గుత్తియు, యవలను దండ గుచ్చుటకు దారమును, సీమంతకర్మయందు దేవపాత్రలైన స్రుక్స్రువాదులతో కూడ ఆసాదన చేయవలెను.)

- **సూ।। పవిత్రకరణాదాజ్యభాగాన్తే అన్వారబ్ధాయాం (ధాతాదధాతున) ఇత్యష్టా జ్యాహుతీర్హుత్వా।।**

- ధాతా దదాతు నో రయి మీశానో జగతస్పతిః। స నం పూర్ణేన వావనత్స్వాహా॥ ధాత్ర ఇద న్నమమ॥
- ధాతా ప్రజాయా ఉత రాయ ఈశే ధాతేదం విశ్వం భువన ఞ్జజాన। ధాతా పుత్రం యజమానాయ దాతా తస్మా ఉ హవ్య ఘృతవద్విధేమ స్వాహా॥ ధాత్ర ఇదన్న మమ॥
- ధాతా దదాతు నో రయిం ప్రాచీ ఞ్జీవాతు మక్షితామ్। వయన్దేవస్య ధీమహి సుమతిం సత్యరాధస స్వాహా॥ ధాత్ర ఇదన్న మమ॥
- ధాతా దదాతు దాశుషే వసూని ప్రజాకామాయ మీఢుషే దురోణే। తస్మై దేవా అమృతా స్సం వ్యయన్తాం విశ్వే దేవాసో అదితి స్సజోషాస్స్వాహా॥ ధాత్ర ఇదన్న మమ ॥
- యస్త్వా హృదా కీరిణా మన్యమానోమర్త్యం మర్త్యో జోహవీమి। జాతవేదో యశో అస్మాసు ధేహి ప్రజాభి రగ్నే అమృతత్వ మశ్యాం స్వాహా॥ అగ్నయే జాతవేదస ఇదన్న మమ॥
- యస్మై త్వం సుకృతే జాతవేద ఉ లోక మగ్నే కృణవ స్స్యోనమ్। అశ్వినం స పుత్రిణం వీరవన్త ఙ్గోమన్తం రయిం నశతే స్వస్తి స్వాహా॥ అగ్నయే జాతవేదస ఇదన్న మమ॥

⇨ త్వే సు పుత్ర శవసోవృత్ర న్కామకాతయః। న త్వామిన్ద్రాతి రిచ్యతే స్వాహా॥ ఇన్ద్రాయ పుత్రిణ ఇదన్న మమ॥

⇨ ఉక్థ ఉక్థే సోమ ఇన్ద్రం మమాద నీథేనీథే మఘవానఀసుతాసః। యదీఀ సబాధః పితరన్న పుత్రా స్సమాన దక్షా అవసే హవన్తే స్వాహా॥ ఇన్ద్రాయ మఘువత ఇదన్న మమ॥

➤ ఇధ్మసన్నహనం జయాది ప్రతిపద్యతే। సావిష్టకృతఀ హుత్వా। శమ్యా అపోహ్య (నాత్రలేపకార్యం విద్యతే, న పరిధ్యఞ్జనాది) అనాజ్ఞాతమిత్యాది పరిషేచనాన్తం కృత్వా॥

తత స్సుముహూర్తే -

➤ సూ॥ అపరేణాగ్నిం ప్రాచీముపవేశ్య త్రేణ్యా శలల్యా త్రిభిర్దర్భపుంజీలై శ్శలాలు గ్లప్సేనేతి ఊర్ధ్వం సీమన్త మున్నయతి॥ వ్యాహృతీభి రుత్తరాభ్యాఞ్చ॥

(తరువాత మంచిముహూర్తమందు అగ్నికి పడమట భార్యను తూర్పు ముఖముగా కూర్చుండబెట్టి మూడుతెల్లమచ్చలుగల ఏదుపందిముల్లుతోను, మూడు బరిహాస్సు కట్టలతోను, బ్రహ్మ మేడిపండ్ల గుత్తితోను, అనగా ఇవి అన్నియూ కలిపి కట్టిన కట్టతో ఆమెపాపిడిరేపవలెను. మూడు

వ్యాహృతులున్నూ క్రింది రెండు మంత్రములునూ చెప్పిన తరువాత పాపిడి రేపవలెను.)

⇨ భూః। ఓం భువః। ఓ॰సువః।। రాకామహ॰ సుహవా॰ సుష్టుతీ హువే శృణోతు న స్సుభగా బోధతు త్మనా। సీవ్యత్వప స్సూచ్యాచ్ఛిద్యమానయా దదాతు వీర॰ శతదాయ ముక్థ్యమ్।

⇨ యాస్తే రాకే సుమతయ స్సుపేశసో యాభి ర్దదాసి దాశుషే వసూని। తాభిర్నో అద్య సుమనా ఉపాఽగహి సహస్రపోష॰ సుభగే రరాణా।

➢ సూ।। త్రైరేవనాభి ప్రదేశమారభ్యోర్ధ్వం శిరః కేశ మధ్యస్థ సీమంత రేఖాంత మున్నీయ తత్పుంజం ప్రతీచీనం నిరస్య అపఉపస్పృశేత్ ।।

(పై చెప్పిన దర్భకట్టకొనతో వధువు నాభి ప్రదేశము మొదలుకొని శిరస్సు యొక్క జుట్టు నడుమనున్న పాపిడి పొడవునా తుడిచి ఆ కట్టను పడమట పారవైచి ఉదకమును ముట్టుకొనవలెను.)

సీమంతోన్నయన ముహూర్తస్సుముహూర్తోస్తు।।

➢ సూ।। గాయతమితి వీణాగాథినౌ సగ్ం శాస్తి । ఉత్తరయోః పూర్వా సాల్వానాం । బ్రాహ్మణానామితరా ।।

వీణాగాన మంత్రాః -

⇨ యౌగన్ధరి రేవనో రాజేతి సాల్వీర వాదిషుః। వివృత్త చక్రా ఆసీనా స్తీరేణ యమునే తవ।।

⇨ సోమ ఏవ నో రాజేత్యాహు ర్బ్రాహ్మణీః ప్రజాః। వివృత్త చక్రా ఆసీనా స్తీరేణాఽసౌ తవ।।

➢ **సూ।। నదీ నిర్దేశశ్చ యస్యాం వసంతి ।।**

(కుండలిలో ఏ నదీతీరవాసులో నదీ నామమునే కొసను చేర్చవలెను.)

➢ **సూ।। యవాన్ విరూఢానాబధ్య అంకురితాన్ సుప్ర గ్రథితాన్ వధ్వాశ్శిరస్యా బధ్నాతి।। దక్షిణతో వరః।।**

(మొలకెత్తిన యవధాన్యమును దారమునకు దండగా కూర్చి వధువు యొక్క కొప్పునకు కట్టవలెను. తదుపరి ఆశీర్వచనము చేయవలెను.)

➢ **సూ।। వాచం యచ్ఛత్యానక్షత్రేభ్యః । ఉదితేషు నక్షత్రేషు ప్రాచీం ఉదీచీం వా, దిశముప నిష్క్రమ్య। వత్స మన్వారభ్య వ్యాహృతీశ్చ జపిత్వా। వాచం విసృజేత్ ।।**

(దంపతులిరువురూ నక్షత్రదర్శనము వరకు మౌనముబూని నక్షత్రదర్శనమైన తరువాత తూర్పునకుగాని, ఉత్తరమునకుగాని ఇద్దరునూ నడచి ఆవుదూడను ముట్టుకుని భూః । భువః । సువః । అని జపించి మౌనమును విడువవలెను.)

సమాప్తమిదం సీమన్తోన్నయన కర్మ

4. జాతకర్మ

(పుట్టినవెంటనే చేయు సంస్కారము)

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య ------ఏవం ప్రీత్యర్థం . . . మద్ధర్మపత్న్యాం . . . నక్షత్రే . . . రాశౌ జాతస్య మమ కుమారస్య ఆయుర్మేధాభి వృద్ధ్యర్థం, బీజగర్భ సముద్భవ ఏనోనిబర్హణద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, జాతేనకర్మణా సꣳస్కరిష్యే।। **ఉత్తరో వరః**।।

- **సూ।। జాతం వాత్సప్రేణాభిమృశ్య।। (కుమారమభిమన్త్ర్య। అన్తే సకృదభిమృశతి)**

{(వత్సమహర్షిచే ఉదహరించిన క్రింది మంత్రం చెప్పిన తరువాత కుమారుని ముట్టుకోవాలి. (మంత్రం చివర ఒకసారే ముట్టుకోవాలి)}

⇨ ఓం దివస్పరి ప్రథమం జజ్ఞే అగ్నిరస్మద్ద్వితీయం పరిజాతవేదాః। తృతీయమప్సు నృమణా అజస్ర మిన్ధాన ఏనం జరతేస్వాధీః। విద్మాతే అగ్నే త్రేధా త్రయాణి విద్మాతే సద్మ విభృతం పురుత్రా। విద్మాతే నామపరమం గుహా యద్విద్మా తముత్సం యత ఆజగన్థ। సముద్రేత్వా నృమణా అప్స్వన్త ర్నృచక్షా ఈధే దివో అగ్న ఊధన్న్। తృతీయేత్వా రజసి తస్థివాꣳస మృతస్య యోనౌమహిషా అహిన్వన్। అక్రన్ద దగ్నిస్తనయన్న వద్యౌః క్షామా రేరిహ ద్వీరుధస్సమంజన్న్। సద్యోజజ్ఞానో విహీమిద్ధో అఖ్యదా రోదసీ భానునా

భాత్యన్తః। ఉశిక్పావకో అరతిస్సుమేధా మర్తే ష్వగ్నిరమృతో నిధాయి। ఇయర్తి ధూమమరుషం భరిభ్ర దుచ్ఛుక్రేణ శోచిషా ద్యామినక్షత్। విశ్వస్యకేతుర్భువనస్య గర్భ ఆ రోదసీ అపృణాజ్జాయమానః। వీడుఞ్చిదద్రి మభినత్పరాయఞ్జనాయదగ్ని మయజన్తపఞ్చ। శ్రీణాముదారో ధరుణో రయీణాం మనీషాణాం ప్రార్పణస్సోమగోపాః। వసోస్సూనుస్సహసో అప్సురాజా విభాత్యగ్ర ఉషసామిధానః। యస్తే అద్య కృణవద్భద్రశోచేఽపూపందేవ ఘృతవన్తమగ్నే। ప్రతంనయప్రతరాం వస్యో అచ్ఛాభిద్యుమ్నం దేవభక్తం యవిష్ఠ। ఆతంభజ సౌ శ్రవసేష్వగ్న ఉక్థఉక్థ ఆభజ శస్యమానే। ప్రియస్సూర్యే ప్రియో అగ్నా భవాత్యుజ్జాతేనభిన దదుజ్జనిత్వైః। త్వామగ్నే యజమానా అనుద్యూన్ విశ్వావసూని దధిరే వార్యాణి। త్వయా సహద్రవిణ మిచ్ఛమానా వ్రజం గోమన్తముశిజో వివవ్రుః। దృశానో రుక్మ ఉర్వ్యావ్యద్యౌ ద్దుర్మర్షమాయు శ్శ్రియేరుచానః। అగ్నిరమృతో అభవద్వయోభి ర్యదేనం ద్యౌరజనయత్సు రేతాః॥

➢ సూ॥ ఉత్తరేణ యజుషోపస్థ ఆధాయ॥

{(ఈ మంత్రమును చెబుతూ శిశువును తండ్రి తన ఒడిలో ఉంచుకోవలెను.)}

⇨ అస్మిన్నహాం సహస్రం పుష్యాస్మ్యేధమానాస్స్వవశే॥

- సూ।। ఉత్తరాభ్యామభిమంత్రణమ్।।

{(ఈ క్రింది మంత్రములతో తండ్రి తన చేతితో కుమారుని హృదయంపై అభిమంత్రించవలెను.)}

- అఙ్గాదఙ్గాత్సంభవసి హృదయా దధిజాయసే। ఆత్మా వై పుత్ర నామాసి సజీవ శరద శ్శతమ్।।
- అశ్మాభవ పరశుర్భవ హిరణ్య మస్తృతం భవ। పశూనాం త్వాహిం కారేణాభి జిఘ్రామి(అసౌ)।।

{(కార్తిక, రౌహిణ ఇత్యాది నక్షత్ర నిర్దేశః) ।। (మంత్రం చివర (అసౌ)కు బదులుగా శిశువు నక్షత్రనామమును చెప్పాలి.)}

- సూ।। తాభ్యామేవ మూర్ధన్యవఘ్రాణం । తాభ్యామేవ దక్షిణే కర్ణే జాపః ।।

{(కింద చెప్పిన మంత్రములతో శిశు శిరస్సును తాకి వాసన చూచి, మరల ఆ మంత్రమునే తండ్రి శిశువు కుడిచెవిలో చెప్పవలెను.)}

- అఙ్గాదఙ్గాత్సంభవసి హృదయా దధిజాయసే। ఆత్మా వై పుత్ర నామాసి సజీవ శరద శ్శతమ్।।
- అశ్మాభవ పరశుర్భవ హిరణ్య మస్తృతం భవ। పశూనాం త్వాహిం కారేణాభి జిఘ్రామి(అసౌ)।।

- **సూ।। మధు ఘృతమితి సఀస్సృజ్య। తస్మిన్ దర్భేణ హిరణ్యం నిష్టర్క్యం బ ధ్వా। అవదాయోత్తరైర్మంత్రైః కుమారం ప్రాశయిత్వా।। (ప్రాశనం చతుర్ణామంతే సకృదేవ)।।**

{(బంగారు ఉంగరములో, దర్భలను పెనవేసి పట్టుకొని, కంచుపాత్రలో తేనె, నెయ్యిని కలిపి ఈ క్రింద మంత్రములు చెప్పిన తరువాత, పిల్లవాడికి తినిపించాలి. (పై నాలుగు మంత్రములు చెప్పి ఒక్కమారే తినిపించాలి.)}

- **మేధాస్తే దేవస్సవితా మేధాన్దేవీ సరస్వతీ। మేధాస్తే అశ్వినౌ దేవా వాధత్తాం పుష్కరస్రజా। త్వయి మేధాం త్వయి ప్రజాం త్వయ్యగ్ని స్తేజోదధాతు త్వయి మేధాం త్వయి ప్రజాం త్వయీన్ద్ర ఇన్ద్రియం దధాతు త్వయి మేధాం త్వయి ప్రజాం త్వయి సూర్యో భ్రాజో దధాతు।।**

- **సూ।। ఉత్తరాభిః పంచభిస్స్నాపయిత్వా।। (స్నానం పంచానామన్తే సకృదేవ)।।**

{(ఈ క్రింది మంత్రములు ఐదూ చెప్పిన తరువాత లఘువుగా స్నానం చేయించవలెను, అనగా నీళ్ళు చల్లవలెను. ఐదు మంత్రములు చెప్పి ఒకసారే నీటిని శిశువు పై చల్లవలెను.)}

- **క్షేత్రియైత్వా నిర్‌ఋత్యైత్వా ద్రుహోముఞ్చామి వరుణస్య పాశాత్। అనాగసం బ్రహ్మణేత్వా కరోమి శివే తే ద్యావాపృథివీ ఉభే ఇమే।।**

⇨ శం తే అగ్నిస్సహాద్భిరస్తు శం ద్యావాపృథివీ సహౌషధీః।శమన్తరిక్షం సహావాతేన తే శం తే చతస్రః ప్రదిశో భవన్తు।।

⇨ యా దైవీశ్చతస్రః ప్రదిశో వాతపత్నీరభి సూర్యోవిచష్టే। తాసాంత్వాఽజరస ఆదధామి ప్రయక్ష్మ ఏతు నిర్ఋతిం పరాచైః।।

⇨ అమోచి యక్ష్మాద్దురితాదవర్త్యై ద్రుహః పాశాన్నిర్ఋత్యై చోదమోచి। అహా అవర్తి మవిదథ్స్యోన మప్యభూద్భద్రే సుకృతస్యలోకే।।

⇨ సూర్యమృతం తమసో గ్రాహ్యా యద్దేవా అముఞ్చన్నసృజన్వ్యేనసః। ఏవమహమిమం క్షేత్రియాజ్జామి శంసాద్ద్రుహోముఞ్చామి వరుణస్య పాశాత్।।

➢ సూ।। దధి ఘృతమితి సంస్సృజ్య కాంస్యేన పృషదాజ్యం వ్యాహృతీభి రోంకార చతుర్థాభిః కుమారం ప్రాశయిత్వా ।।

{(పెరుగు, నెయ్యి కంచుపాత్రలో కలిపి ఓం కారమును వ్యాహృతులను చెప్పి ఆ పాత్రతోనే కుమారుని ఒకసారి తినిపించాలి.)}

⇨ భూస్స్వాహా। భువస్స్వాహా। సువస్స్వాహా। ఓంస్స్వాహా।।

➢ సూ।। అద్భిశ్శేషంస్సంస్సృజ్య గోష్ఠేనినయేదన్యేవానినయేత్ ।।

{(మిగిలినదానిలో నీరు కలిపి గోశాలలో పోయాలి, ఆచార్యుడు కాకపోతే, మరొకడైనా తీసుకువెళ్ళవచ్చు.)}

➢ సూ।। ఉత్తరయా మాతురుపస్థ ఆధాయ ।।

{(ఈ క్రింది మంత్రంతో శిశువును తల్లి ఒడిలో పడుకోబెట్టాలి.)}

⇨ మా తే కుమారఀ రక్షోవధీన్మా ధేనురత్యా సారిణీ। ప్రియా ధనస్యభూయా ఏధమానా స్వే గృహే।।

➢ సూ।। ఉత్తరయా దక్షిణగ్ం స్తనం ప్రతిధాప్య ।।

{(ఈ క్రింది మంత్రంతో శిశువుకు తల్లి తన కుడి చనుబాలు పట్టాలి.)}

⇨ అయం కుమారో జరాంధయతు దీర్ఘమాయుః। యస్మైత్వఀస్తన ప్రప్యాయాయుర్వర్చో యశోబలమ్।।

➢ సూ।। ఉత్తరాభ్యాం పృథివీ మభిమృశ్య।। (యత్రకుమార శ్శయిష్యతే, తత్ర తంకుమార మభిమృష్టాయాం భూమౌ మాతా సంవేశయతి)।।

{(ఈ మంత్రములతో పిల్లవాడిని పడుకోబెట్టే చోట భూమిని అభిమంత్రించి, తల్లి కుమారుడిని అక్కడే పడుకోబెట్టాలి.)}

⇨ యద్భూమేర్ హృదయం దివిచన్ద్రమసి శ్రితమ్। తదుర్విపశ్యం మాఽహం పౌత్రమఘఀరుదమ్।।

➢ సూ।। ఉత్తరేణ యజుషా సంవిష్టం ।। (కుమారమభిమృశ్య)।।

{(ఈ మంత్రంచే పరుండిన కుమారుని, తండ్రి ముట్టుకోవాలి.)}

⇨ నామయతి నరుదతి యత్రవయం వదామసి యత్రచాభిమృశామసి।।

➢ సూ।। ఉత్తరేణ యజుషా శిరస్త ఉదకుంభం నిధాయ ।।

{(ఈ మంత్రం చెప్పి శిశువు తలవద్ద నీటి బిందెను ఉంచాలి.)}

⇨ **ఆపస్సుప్తేషు జాగ్రత రక్షాంసి నిరితో నుదధ్వమ్॥**

జాతాగ్ని ప్రతిష్ఠాపనవిధిః

ఫలీకరణహోమః -

➢ **సూ॥ సర్షపాన్ ఫలీకరణ మిశ్రాన్ అంజలినోత్తరై స్త్రిస్త్రిః- ప్రతి స్వాహాకారగ్ం హుత్వా॥ సగ్ంశాస్తి॥**

{(తవుడు ఆవాలను కలిపి బ్రొటనవ్రేళ్ళతో దోసిలినుండి తోస్తూ, అగ్నిలో పడేట్లుగా 24సార్లు, హోమము చేయాలి.)}

ఆచమ్య ... ఏవం--- - ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యాయుష్యాభి వృధ్యర్థం। చండాలాది పిశాచేభ్యో రక్షణార్థం ఫలీకరణ హోమం కరిష్యే॥

{(ప్రాణాయామమును చేసి దేశకాలముల నుచ్చరించి ఫలీకరణ హోమ సంకల్పం చేయాలి.)}

➢ **సూ॥ శ్రోత్రియాగారాదగ్ని మాహృత్య।,అగ్ని ముపసమాధాయ॥ (అలంకృత్య, అగ్నిం పరిషిచ్య)॥**

{(సంకల్పించిన పిదప శ్రోత్రియ గృహమునుండి తెచ్చిన అగ్నిని ప్రతిష్ఠించి, అగ్నిప్రతిష్ఠాపన నుండి జాతవేదసే నమః వరకు అగ్ని ముఖమందు చెప్పబడిన ప్రకారము చేసి తరువాత పరిషేచన చేయవలెను.)}

⇨ అయం కలిం పతయన్తశ్శ్వానమివోద్వృద్ధమ్। అజాం వాశితామివ మరుతః పర్యాధ్వక్ష్స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।। స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।। స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।।

⇨ శణ్డే రథ శణ్డికేర ఉలూఖలః। చ్యవనో నశ్యతాదిత స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।। స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।। స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।।

⇨ అయశ్శణ్డో మర్క ఉపవీర ఉలూఖలః। చ్యవనోనశ్యతాదితస్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।। స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।। స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।।

⇨ కేశినీశ్వలోమినీఃఖజాపోఽజోపకాశినీః। అపేత నశ్యతాదితస్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।। స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।। స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।।

⇨ మిశ్రవాససః కౌబేరకా రక్షో రాజేన ప్రేషితాః। గ్రామఌ సజానయో గచ్ఛన్తీచ్ఛన్తోఽపరిదా కృతాన్థ్స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।। స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం నమమ।। స్వాహా।। మరుద్భ్య ఇదం న్నమమ।।

⇨ ఏతాన్ఘ్నత్తై తాన్గృహ్ణీతేత్యయం బ్రహ్మణస్పుత్రః। తానగ్నిః పర్యసరత్తానిన్ద్రస్తాన్బృహస్పతిః। తా నహం వేద బ్రాహ్మణః ప్రమృషతః కూటదన్తా న్వికేశాన్లమ్బస్తనాన్థ్స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదం నమమ॥ స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదం నమమ॥ స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదం నమమ॥

⇨ నక్తం చారిణ ఉరస్పేశాఞ్ఛూలహస్తాన్కపాలపాన్। పూర్వఏషాం పితేత్యుచ్చై శ్శ్రావ్య కర్ణకః। మాతా జఘన్యా సర్పతిగ్రామే విధురమిచ్ఛన్తీ స్వాహా। మరుద్భ్య ఇదం న మమ॥ స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదం నమమ॥ స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదం నమమ॥

⇨ నిశీథచారిణీ స్వసా సన్ధినా ప్రేక్షతే కులమ్। యాస్వపన్తం బోధయతి యస్యై విజాతాయాం మనః। తాసాం త్వం కృష్ణవర్త్మనే క్లోమానః హృదయం యకృత్। అగ్నే అక్షీణి నిర్దహ స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదం న మమ॥ స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదం నమమ॥ స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదం నమమ॥

➢ సూ॥ ప్రవిష్టే ప్రవిష్ట ఏవ తూష్ణీమగ్నావావపతేతి। ఏవ మహా రహార నిర్దిశతాయాః। ఏవమహారహః॥

{(10 రోజుల వరకు ప్రతీరోజు (మంత్రం లేకుండగ) పై విధంగా హోమం చేయమని యజమాని సూతికా గృహపాలకులకు చెప్పవలెను.)}

----- * కారికాః *-----

- **పుత్రే జాతే పితుస్స్నానం సచేలం తు విధీయతే।**

  యావన్న చ్ఛిద్యతే నాళం తావన్నాప్నోతి సూతకమ్।

- **ఛిన్నేనాళే తతః పశ్చాత్సూ తకంతు విధీయతే।।**

తా।। {పుత్రజననము కాగానే తండ్రి కట్టుబట్టలతో స్నానము చేయవలెను. బొడ్డు కోసిన తరువాత గాని జాతాశౌచము కలుగదు.}

- **ఏకాదశే ప్రతిష్ఠాప్య జాతకాగ్నిం యథావిధి।**

  ప్రాణాయామేన చాగూర్య పశ్చాజ్జాతాభి మర్శనమ్।।

తా।। {పదకండవ రోజున విధిప్రకారంగ అగ్నిప్రతిష్ఠాపన చేసి (జాతకర్మను), జాతంవాధ్స ప్రేణాభిమృశ్య అను తంత్రమును చేయవచ్చును}

- **సూ।। నక్షత్రనామ చ నిర్దిశతి, తద్రహస్యం భవతి।।**

(రహస్యమైన నక్షత్ర నామములను చెప్పుచున్నాడు.)

రో, రే, మ, మృ, జ్యే, చిషు, వృద్ధిరాదౌ ప్రోష్ఠన వాఽస్త్య శ్రవ శా - శ్వయుక్షు।

నామ్నీహ శేషే కపర స్స్వరోఽన్త్య స్స్వప్యో రదీర్ఘ స్సవిసర్గ ఇష్టః ।।

తా।। {నక్షత్ర నామమనగ జన్మ నక్షత్రమునకు వ్యాకరణ ప్రత్యయమును చేర్చగ సంభవించే రూపము. ఇచట వృద్ధి అనే ఆదేశము రోహిణి, రేవతి, మఘ, జ్యేష్ఠ, చిత్ర అనే నక్షత్ర శబ్దములకు కలుగుతుంది. (వృద్ధి అనగ ఆ కార, ఐ కార,

ఔ కారములు. **వృద్ధిరాదైచ్** అని వ్యాకరణ సూత్రము) ప్రోష్ఠపద శబ్దమునకు వృద్ధిలేదు. చివరిదైన అపభరణి, శ్రవణ, శతభిషక్, అశ్వయుక్ పదములకు వృద్ధి వికల్పముగా ఉండును. అంటే రెండు రూపములు ఉంటాయి. స్వాతీ, పునర్వసూ పదములకు చివరన దీర్ఘము ఉండదు, విసర్గ కలుగుతుంది. మిగిలిన నక్షత్ర శబ్దమునకు క(ప్) అనే ప్రత్యయము వల్ల చివరన క కారము కలుగుతుంది.

ఈ విధముగ వ్యాకరణ ప్రక్రియ వల్ల కలిగే నక్షత్ర నామశబ్దములను నిరూపిస్తున్నారు. ఈ క్రింది పట్టిక ద్వారా పై వియములు మనకు స్పష్టమవుతున్నాయి. శ్రౌత ఇష్టులలో సూక్తవాక మంత్రములలోనూ, కర్మాంగమైన నమస్కారములలోనూ, తన నక్షత్ర నామమునే నెమ్మదిగ ఉచ్చరించడం ఆచారము.)}

1	అశ్విని -	ఆశ్వయుక్, ఆశ్వయుజః	15	స్వాతి	స్వాతిః
2	భరణి -	అపభరణః, ఆపభరణః	16	విశాఖ -	విశాఖః
3	కృత్తిక	కృత్తికః	17	అనూరాధ	అనూరాధః
4	రోహిణి -	రౌహిణః	18	జ్యేష్ఠ -	జ్యేష్ఠః
5	మృగశిర	మార్గశీర్షః	19	మూల	మూలకః
6	ఆర్ద్ర -	ఆర్ద్రకః	20	పూర్వాషాఢ -	పూర్వాషాఢః

7	పునర్వసు	పునర్వసుః	21	ఉత్తరాషాఢ	ఉత్తరాషాఢః
8	పుష్యమి -	తిష్యః	22	శ్రవణం -	శ్రవణః, శ్రావణః
9	ఆశ్లేష	ఆశ్రేషః	23	ధనిష్ఠ -	శ్రవిష్ఠః, ధనిష్ఠః
10	మఖ -	మాఘః	24	శతభిషం -	శతభిషక్,శాతభిషజః
11	పుబ్బ	పూర్వఫల్గునః	25	పూర్వాభాద్ర	పూర్వప్రోష్ఠపదః
12	ఉత్తర -	ఉత్తర ఫల్గునః	26	ఉత్తరాభాద్ర -	ఉత్తర ప్రోష్ఠపదః
13	హస్త	హస్తః	27	రేవతి -	రైవతః
14	చిత్త -	చైత్రః			

{పై ప్రకారము సౌలభ్యము కొరకు నక్షత్రనామాలను అశ్విని మొదలు రేవతి వరకు పట్టిక ఇచ్చాము. పై శ్లోకమునకు భావము ఇదే.

➢ **(సర్వేషాం నక్షత్ర నామ్నాం ప్రథమయా నిర్దేశః। సూక్తవాకే జాతకర్మణి పునః సంబుద్ధ్య। దశమీకృతంచ। సూక్తవాకాన్న ప్రాసనాదభి వాదనాదిషు నిత్యం రహస్యమేవ భవతి)।।**

సమస్త నక్షత్రములకును ప్రథమావిభక్తి చూపబడినది. జాతకర్మ నామకరణములలోని సూక్తవాకములకు మాత్రము సంబోధన చేతనే ఉపయోగము. సూక్తవాకములయందును, అన్నప్రాశన యందును, కర్మాంగమైన సంస్కారమందును, తన నక్షత్రనామమును రహస్యంగా ఉంచవలెను. ఇటుల పెద్దల ఆచారమున కలదు.}

○ **జాతకే నామకే చైవ అన్నప్రాశన చౌలయోః।**

ఉపాయనే వివాహే చ పత్నీ పుత్రశ్చ దక్షిణే।।

తా।। { }

- సంస్కార్యః పురుషోవాపి స్త్రీవా దక్షిణతో భవత్।

  సంస్కారకస్తు సర్వత్ర తిష్ఠేదుత్తరత స్సదా।।

తా।। { }

- కన్యాపుత్ర వివాహే చ గోదానే వ్రతబన్ధనే।

  ఆశీర్వాదాభిషేకేచ పత్నీతూత్తరతో భవేత్।।

తా।। { }

5. నామ కరణమ్

- సూ।। దశమ్యా ముత్థితాయాగ్ స్నాతాయాం పుత్రస్య నామదధాతి। పితామాతేతి।।

  గణపతి పూజాం కృత్వా।। పుణ్యాహం వాచయిత్వా।। నూతన వస్త్రాణి ధృత్వా, ఆచమ్య।। సభాయై నమః।।

{(శిశువు జన్మించి పది రోజులయిన తరువాత, పదకొండవ రోజున తల్లికి పురిటి శుద్ధి అయినపుడు, తానుకూడ స్నానాది నిత్యకర్మలు, పూర్తి చేసుకుని నూతనవస్త్రాలను ధరించి ఆచమనం చేసి, ఆచార్యుడు గణపతి పూజ, పుణ్యాహవాచనములు చెయ్యాలి. ఆ పైన, శిశువునకు పేరు పెట్టవలెను.)}

ఆచమ్య ......------ ప్రీత్యర్థం మద్ధర్మపత్న్యాం ..... నక్షత్ర జాతస్య మమ కుమారస్య ఆయుర్వర్చో యశోఽభివృద్ధి ద్వారా సకల సత్పురుషమధ్యే సద్వ్యవహారార్థం నామ ధాస్యావహే ।। ఇతి మాతా పితరౌ సంకల్ప్య।।**ఉత్తరో వరః।।**

- **సూ।। తండుల పూర్ణపాత్రే మాసనామ నక్షత్రనామ వ్యావహారిక నామాని చ లిఖిత్వా ।।**

{(పెద్ద పళ్ళెము నిండా, బియ్యము పోసి, తన కుడి తొడమీద పెట్టుకొని బంగారు తీగ, ఉంగరము లేక కడ్డీతో దక్షిణము నుండి ఉత్తరముగా రెండు గీతలు గీయవలెను. మొదటి గడిలో శిశువు పుట్టిన మాసము పేరును, రెండవ గడిలో శిశువు నక్షత్రము, మూడవ గడిలో శిశువుకు పెట్టదలచిన పేరును వ్రాయాలి.)}

- **కృష్ణోఽనంతోఽచ్యుత శ్చక్రీ వైకుంఠోఽథ జనార్దనః।**
  ఉపేంద్రో యజ్ఞ పురుషో వాసుదేవ స్తథా హరిః।।
  యోగీశః పుండరీకాక్షో మాస నామా న్యనుక్రమాత్।।

<u>నామకరణమున మాసనామముల పట్టిక</u>

మాస నామం	పురుష నామం	స్త్రీ నామం
1) చైత్రము	కృష్ణః	భూమిః
2) వైశాఖము	అనంతః	కళ్యాణీ
3) జ్యేష్ఠము	అచ్యుతః	సత్యభామా

4) ఆషాఢము	చక్రీ	పుణ్యవతీ
5) శ్రావణము	వైకుంఠః	రూపవతీ
6) భాద్రపదము	జనార్దనః	ఇందుమతీ
7) ఆశ్వయుజము	ఉపేంద్రః	చంద్రావతీ
8) కార్తీకము	యజ్ఞపురుషః	లక్ష్మీ
9) మార్గశిరము	వాసుదేవః	వాగ్దేవీ
10) పుష్యము	హరిః	పద్మావతీ
11) మాఘము	యోగీశః	శ్రీదేవీ
12) ఫాల్గుణము	పుండరీకాక్షః	సావిత్రీ

{(పై ప్రకారముగా నామకరణమందు మాసనామము వ్రాయవలెను. నక్షత్రనామ పట్టిక జాతకర్మయందీయబడినది. వ్రాయు విధానము క్రింద చూడుడు.)}

లేఖనాదిః - (వ్రాసే విధానము)

- **మాసనామ్నా శ్రీ (కృష్ణ) నామాసి శ్రీ ||**
- **నక్షత్రనామ్నా శ్రీ (రౌహిణ) నామాసి శ్రీ ||**
- **వ్యవహారనామ్నా శ్రీ (శ్రీనివాస) నామాసి శ్రీ ||**

{(ఈ ప్రకారముగా మొదట, చివరనా, శ్రీకారము వ్రాయాలి. ఇలా మూడు గడులలో మూడు తమలపాకులనుంచి వాటిపైన, నామత్రయ దేవతలను ఆవాహన చేయవలెను.)}

- **(శ్రీకృష్ణ) మావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి ||**
- **(రౌహిణ) మావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి ||**

✦ (శ్రీనివాస) మావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి ।।

నామత్రయాధిష్ఠాన దేవతాభ్యో నమః। ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజాం కుర్యాత్ ।। క్షీరం నివేదయామి।।

- **మాతాపితరౌ తత్తదుపర్యక్షతాన్ శిశో శ్శిరసి నిక్షిప్య।।**

{(మొదట మాసనామమును పూజించిన అక్షతలను తల్లిదండ్రులు, పురోహితుడు తీసుకొని **దీర్ఘాయుష్మాన్భవ** అని తండ్రి, **శతాయుష్మాన్భవ** అని తల్లి, **వర్ధస్వ** అని పురోహితుడూ అక్షతలను శిశువు శిరసున వేసి, ఆశీర్వదించవలెను. ఇదే విధంగా, 2వ గడిలో నక్షత్రమును పూజించిన అక్షతలనూ, 3వ గడిలో వ్యావహారిక నామదేవతను పూజించిన అక్షతలనూ తీసుకొని ఆశీర్వదించాలి.) (పురోహితుడిచేతనూ, పెద్దలచేతనూ ఆశీస్సులు ఇప్పించే పద్ధతి కలదు.)}

✦ **మాసనామ్నా (శ్రీకృష్ణ) నామ ధృత్వా దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ। శతాయుర్భవ। వర్ధస్వ।।**

✦ **నక్షత్రనామ్నా (రోహిణ) నామ ధృత్వా దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ। శతాయుర్భవ। వర్ధస్వ।।**

✦ **వ్యావహారికనామ్నా (శ్రీనివాస) నామధృత్వా దీర్ఘాయుష్మాన్భవ। శతాయుర్భవ। వర్ధస్వ।।** పత్నీం యథాస్థాన ముపవేశ్య।।

నామకరణ ముహూర్త స్సుముహూర్తోఽస్తు।।

➢ **సూ।। ప్రవాసా దేత్య పుత్రస్యోత్తరాభ్యా మభిమంత్రణం ।।**

⇨ అఙ్గాదఙ్గాత్సంభవసి హృదయా దధిజాయసే। వేదో వై పుత్ర నామాసి సజీవ శరద శ్శతమ్॥

⇨ అశ్మాభవ పరశుర్భవ హిరణ్య మస్తృతం భవ। పశూనాం త్వాహింకారేణాభి జిఘ్రామి (.........) శర్మన్॥

➤ సూ॥ తాభ్యామేవ మూర్ధన్యవ ఘ్రాణమ్॥

{(మరల ఆ మంత్రములతో శిశువు శిరస్సును వాసన చూడవలెను)}

⇨ అఙ్గాదఙ్గాత్సంభవసి హృదయా దధిజాయసే। వేదో వై పుత్ర నామాసి సజీవ శరద శ్శతమ్॥

⇨ అశ్మాభవ పరశుర్భవ హిరణ్య మస్తృతం భవ। పశూనాం త్వాహింకారేణాభి జిఘ్రామి (.........) శర్మన్॥

➤ సూ॥ దక్షిణే కర్ణ ఉత్తరాన్ మంత్రాన్ జపేత్॥

{(తండ్రి) శిశువు కుడిచెవిలో ఈ కింది మంత్రములను చెప్పవలెను)}

⇨ అగ్ని రాయుష్మాన్థ్స వనస్పతిభి రాయుష్మాన్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్త ఙ్కరోమి। సోమ ఆయుష్మాన్థ్స ఓషధీభి రాయుష్మాన్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్త ఙ్కరోమి॥

- **యజ్ఞ ఆయుష్మాన్థ్స దక్షిణాభి రాయుష్మాన్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్త జ్కరోమి। బ్రహ్మాయుష్మ త్తద్బ్రాహ్మణై రాయుష్మ త్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్త జ్కరోమి॥**
- **దేవా ఆయుష్మన్త స్తేమృతేనాఽఽయుష్మ స్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్త జ్కరోమి। పితర ఆయుష్మన్త స్తే స్వధయాఽఽయుష్మన్త స్తేన త్వాఽఽయుషాఽఽయుష్మన్త జ్కరోమి॥**

✦ నివేదిత క్షీరమ్ ప్రాశయేత్॥

- **ఘృతం నిష్పిబ త్యాయుర్వై ఘృత మమృతఀ హిరణ్య మమృతా దేవాయు ర్నిష్పిబతి॥**

{(పాలు త్రాగించిన తరువాత శిశువుకు నల్లమొలత్రాడు శిశువుకు కట్టుట ఆచారము, ఈ కింది మంత్రములతో ఆశీర్వచనం)}

- **శతమానమ్భవతి శతాయుః పురుష శ్శతేన్ద్రియ ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి॥**

ఆభ్యుదయకమ్ -

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య . . . . పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, నామకరణాంగత్వేన ఆభ్యుదయకం కరిష్యే॥

ఆభ్యుదయికం బ్రాహ్మణ భోజన ఆసనాచ్ఛాదన ప్రత్యామ్నాయం యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ।।

{పైవాక్యము చెప్పి ఫలతామ్బూలసహిత దక్షిణలను బ్రాహ్మణులకు ఇవ్వవలెను}

6. కర్మణః పుణ్యాహవాచనమ్

ఆచమ్య . . . . . ఏవం గుణ విశేషణ విశిష్టాయామస్యాం శుభతిథౌ, ... అంగత్వేన, కర్మణః పుణ్యాహం వాచయిష్యే ।।

సోదకం కలశం తండుల దక్షిణ తాంబూలయుక్త పాత్రేణాపిధాయ, ఓషధీషు ప్రతిష్ఠాప్య బ్రాహ్మణాన్ ప్రార్థయేత్।।

యజమానః - - ఓం కర్మణః పుణ్యాహం భవంతో బ్రువంతు।।

బ్రాహ్మణాః - - ఓం పుణ్యాహం కర్మణేऽస్తు।। (ఏవంత్రిః)।

. ఓం యత్పుణ్యం నక్షత్రం = పుణ్యాహ ఏవ కురుతే।।

యజమానః - - ఓం కర్మణే (శ్రీనివాస) శర్మణే స్వస్తి భవంతోబ్రువంతు।।

{శ్రీనివాస శర్మణే బదులు శిశువు పేరును ఉచ్చరించవలెను}

బ్రాహ్మణాః - - ఓగ్ స్వస్తి (శ్రీనివాస) శర్మణేऽస్తు। ఏవంత్రిః।

{ఇట్లు మూడుమార్లు చెప్పవలెను}

⇨ **ఓం స్వస్తిన ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః . . . . . . బృహస్పతిర్దధాతు।।**

యజమానః - - ఓం కర్మణ ఋద్ధిం భవంతో బ్రువంతు।।

బ్రాహ్మణాః - - ఓం కర్మ ఋధ్యతామ్।। (ఏవంత్రిః)।।

⇨ **బుధ్యాస్మ హవ్యైర్నమసో పసద్య . . . . . ప్రతితిష్ఠతి**

యజమానః - - బుద్ధిం భవంతో బ్రువంతు ।।

బ్రాహ్మణాః - - బుధ్యతామృద్ధిస్సమృద్ధిః।। **ముఖసమం కలశముద్ధరేత్।।**

కర్మణః పుణ్యాహ సమృద్ధిరస్తు। వర్షశత సమ్పూర్ణమస్తు। గోత్రాభివృద్ధిరస్తు। శాన్తిః పుష్టిస్తుష్టిశ్చాస్తు। శుభగ్ం శుభమస్తు। ఇష్టసమ్పదస్తు। భగవాన్ వాస్తోష్పతిః ప్రీయతామ్।(ఇత్యుదకం నిక్షిప్య)।।

అథ మార్జనమ్ ---

⇨ **ఆపోహిష్ఠామ . . . . . . జనయథాచనః।।**

⇨ **యేన దేవాః . . . . . . మోర్జయన్త్వా పునాతు।।**

<u>దిఙ్మార్జనమ్</u>

⇨ **ప్రాచ్యాన్దిశి దేవాః . . . . . . యజ్ఞపతిర్మార్జయన్తామ్।।**

ఏతేభ్యో . . . బ్రాహ్మణేభ్యో నానా గోత్రేభ్యో నానానామభ్య శ్రీ లక్ష్మీ నారాయణోమా మహేశ్వరాదిత్యాది నవగ్రహస్వరూపేభ్యః కర్మణః పుణ్యాహవాచన మన్త్రజప దక్షిణాం మానసోత్సాహపరిమిత హిరణ్యం తుభ్యమహం సమ్ప్రదదే న మమ।।

। శుభగ్ం శుభం ।

7. స్త్రీ నామకరణమ్

(స్త్రీ శిశువుకు పేరు పెట్టు విధము)

ఆచమ్య . . . ప్రీత్యర్థం రౌహిణీ నక్షత్ర జాతాయాః కుమార్యాః సద్వ్యవహారార్థం నామధాస్యావహే।। ఇతి మాతాపితరౌ సంకల్ప్య।।

లేఖనాదిః -

- **సూ।। తండుల పూర్ణపాత్రే మాసనామ నక్షత్రనామ వ్యావహారిక నామాని చ లిఖిత్వా।।**

స్త్రియాస్తు మాసనామ శ్లోకాః

- **మార్గశీర్షేచ వాగ్దేవీ పుష్య పద్మావతీ తథా ।**
  శ్రీదేవీ చాపి సావిత్రీ భూమిః కళ్యాణికా తథా ।।
- **సత్యభామా పుణ్యవతీ రూపవతీందుమత్యపి।**
  చంద్రావతీ చ లక్ష్మీచ స్త్రీ నామకరణేషు చ।।

(పై మాసనామములను మార్గశిరము మొదలుకొని లెక్కచూడవలెను.)

- **శ్రీ మాసనామ్నా (కళ్యాణి) నామ్న్యసి శ్రీ।।**
- **శ్రీ నక్షత్రనామ్నా (రౌహిణీ) నామ్న్యసి శ్రీ।।**
- **3) శ్రీ వ్యావహారిక నామ్యా (భారతీ) నామ్న్యసి శ్రీ।। ఇతి లిఖిత్వా।।**
- (కళ్యాణీ) మావాహయామి।।
- (రౌహిణీ) మావాహయామి।।
- (భారతీ) మావాహయామి।।

ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారై రభ్యర్చ్య।। క్షీరం నివేదయామి।।

{(ఈ క్రింది వాక్యముల చేత పూజ చేసిన అక్షతలు శిశువు తల్లిదండ్రులు తీసుకొని, **దీర్ఘాయుష్మతీ భవ** అని తండ్రి, **శతాయుష్మతీ భవ అని** తల్లి, **వర్ధస్వ అని** పురోహితుడు అక్షతలు శిశువు శిరసున వేయాలి. నివేదన చేసిన పాలను ఈ క్రింది మంత్రముచే తాగించాలి.)}

- **మాసనామ్నా (కళ్యాణీ) నామధృత్వా। దీర్ఘాయుష్మతీ భవ। శతాయుష్మతీ భవ। వర్ధస్వ।।**
- **నక్షత్రనామ్నా (రోహిణీ) నామధృత్వా। దీర్ఘాయుష్మతీ భవ। శతాయుష్మతీ భవ। వర్ధస్వ।।**
- **వ్యావహారికనామ్నా (భారతీ) నామధృత్వా। దీర్ఘాయుష్మతీ భవ। శతాయుష్మతీ భవ। వర్ధస్వ।।**

ఇతి మాతాపితరౌ తత్తదుపర్యక్షతాన్ఛిశోశ్శిరసి నిక్షిప్య।।

⇨ **ఘృతం నిష్పిబ త్యాయుర్వై ఘృత మమృతꣳ హిరణ్య మమృతా దేవాయు ర్నిష్పిబతి।।**

కుమార్యా అభిమంత్రణమ్

- **సూ।। కుమారీం ఉత్తరేణ యజుషాఽభిమంత్రయతే।। (ఇతి కుమారీం అభిమంత్ర్య)।।**

⇨ **సర్వస్మా దాత్మన స్సమ్భూతాసి సాజీవ శరదశ్శతమ్।।**

పత్నీం యథాస్థాన ముపవిశ్య। నామకరణ ముహూర్త స్సుముహూర్తోఽస్తు।। నామకరణాంగత్వేన అభ్యుదయక కర్మణః పుణ్యాహవాచనం చ కుర్యాత్।।.

----- * కారికాః *-----

- **నామాఽఽది నాందీకరణం పుణ్యాహం ద్విజభోజనమ్।**

  రక్షాబంధన మన్నాది చౌలాద్యంకుర మేవచ।।

(నామకరణము మొదలుగా అభ్యుదయికము, పుణ్యాహవాచన, బ్రాహ్మణ భోజన సంతర్పణము చేయవలెను. అన్నప్రాశనము మొదలుకొని రక్షాబంధనమున్ను చౌలము మొదలుకొని అంకురార్పణము పుట్టబడినవి.)

- **పుణ్యాహవాచనే నామ్ని మధ్యమే స్వస్తివాచనే।**

  సూక్తాబాలకనామాస్మై స్వస్తీత్యన్య త్సమం భవేత్।।

(నామకరణములోనూ, కర్మణః పుణ్యాహములో వచ్చే మధ్యదైన స్వస్తివాచనమందు మాత్రము బాలుని నామము పూర్తిగా చెప్పవలెను. మిగిలిన కర్మలలో పేరు చెప్పనక్కరలేదు.)

పేరు పెట్టే విధానము -

- **సూ।। ద్వ్యక్షరం చతురక్షరం వా నామ పూర్వ మాఖ్యాతోత్తరం దీర్ఘాభినిష్ఠానాంతం ఘోషవ దాద్యన్తరన్తస్థమ్।। అపివా।।**

(రెండు గానీ నాలుగు గానీ సరిసంఖ్య అక్షరములుండేట్లుగా మగపిల్లల పేరు పెట్టాలి.)

- **సూ।। యస్మిన్ స్వితుృపసర్గ స్స్యా త్తద్ధి ప్రతిష్ఠితమితిహి బ్రాహ్మణమ్।।)**

(సు అనే ఉపసర్గ అక్షరముతో మొదలయ్యే నామములు అనగా సుదర్శనుడు, సుజాతుడు మంచివని వేదవాక్యము. లేక దేవతల లేక ఋషుల పేర్లను పెట్టవచ్చు, లేక తాత తండ్రుల పేర్లను కూడ ఉపయోగించుట ఆచారమున్నది.)

- **సూ।। అయుజాక్షరం కుమార్యాః।। విషమాక్షరం కుమార్యా నామ గృహ్ణోతి।।**

స్త్రీలకు బేసి అక్షరములతో నామకరణము చేయవలెను. **శ్రీః। గౌః। భారతీ। పార్వతీ।** మొదలైనవి.

।।నామకరణం సమాప్తమ్।।

8. అన్న ప్రాశనమ్

- **సూ।। జన్మనోధి షష్ఠేమాసి బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా, ఆశిషో వాచయిత్వా।।**

ఆచమ్య . . . ------ ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్య ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం ఇమం (శ్రీనివాస) శర్మాణం కుమారం అన్న ప్రాశనేన కర్మణాసగ్గ్ స్కరిష్యే।।

అన్నప్రాశనాంగత్వేన ఆభ్యుదయకం కర్మ కరిష్యే। ఆభ్యుదయక బ్రాహ్మణభోజన ఆసనాచ్ఛాదన ప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ।। తదంగ కర్మణః పుణ్యాహం కుర్యాత్।।

ఆచమ్య . . . ఏవం ------ ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యాన్న ప్రాశనాంగత్వేన రక్షార్థం రక్షాబంధనం కరిష్యే ।। రక్షాబన్ధన దేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజైరభ్యర్చ్య।।

⇨ **ఓం బృహత్సామ క్షత్రభృ ద్వృద్ధవృష్ణియ న్త్రిష్టుభౌజ శ్శుభిత ముగ్రవీరమ్। ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదం వాతేన సగరేణ రక్ష।।**

రక్షాబంధన ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు।।

ఆచమ్య . . . ఏవం ---- ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్య అన్న ప్రాశనాంగత్వేన తూష్ణీం ఆచమనాధికార సిద్ధ్యర్థం నవతంతు ధారణం కరిష్యే।। నవతంతు దేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజాం కృత్వా ।।

⇨ **నవోనవో భవతి జాయమానోఽహ్నా ఙ్కేతు రుషసా మేత్యగ్రే। భాగ న్దేవేభ్యో విదధా త్యాయన్ప్ర చన్ద్రమా స్తిరతి దీర్ఘమాయుః।।**

నవతంతు ధారణ ముహూర్తస్సుముహూర్తో7స్తు।। తూష్ణీమాచమ్య ।।

➤ **సూ।। దధి మధు ఘృత మోదనమితి సꣳసృజ్యాఽవదాయోత్తరైర్మంత్రైః కుమారం ప్రాశయిత్వా ।। (సకృదేవ కుమారం ప్రాశయేత్)**

⇨ **భూరపా న్త్వౌషధీనాꣳ రసం ప్రాశయామి శివాస్త ఆప ఓషధయ స్సన్త్వన మీవాస్త ఆప ఓషధయ స్సన్తు (శ్రీనివాస శర్మన్)।।**

⇨ **భువోఽపాం త్వౌ న్త్వౌషధీనాꣳ రసం ప్రాశయామి శివాస్త ఆప ఓషధయ స్సన్త్వన మీవాస్త ఆప ఓషధయ స్సన్తు (శ్రీనివాస శర్మన్)।।**

➩ **సువరపాన్త్వోషధీనాꣳన్త్వోషధీనాꣳ రసం ప్రాశయామి శివాస్త ఆప ఓషధయ స్సన్త్వన మీవాస్త ఆప ఓషధయ స్సన్తు (శ్రీనివాస శర్మన్)॥**

➩ **భూర్భువస్సువ రపాన్త్వోషధీనాꣳ రసం ప్రాశయామి శివాస్త ఆప ఓషధయ స్సన్త్వన మీవాస్త ఆప ఓషధయస్సు (శ్రీనివాస శర్మన్)॥**

॥అన్నప్రాశన మహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు॥

➢ **సూ॥ తైత్తిరీయేణ మాꣳసేనేత్యేకే ॥**

(పై ప్రాశనకు ద్రవ్యములకు బదులు తిత్తిరిపక్షి మాంసము నుపయోగింప వలెనని కొందరి అభిప్రాయము. కాని ఆచారము లేదు.)

----- ✱ **కారికాః** ✱-----

○ **సీమంతోన్నయనే కర్మణ్యన్నప్రాశన చౌలయోః।**

ఉపానయేచ గోదానే చాదావేవ విశేషతః॥

(సీమంత, అన్నప్రాశన, చౌల, ఉపనయన, గోదాన కర్మలయందు ముందుగనే ఆభ్యుదయక, కర్మణః పుణ్యాహవాచనములు చేయించవలెను.)

○ **బ్రాహ్మణాన్భోజయేదంతే వాచయే దాశిషస్తథా।**

బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వేతి యత్రయత్ర విశిష్యతే॥

○ **తత్ర తత్రాభ్యుదశ్రాద్ధ మిత్యేవ మవగమ్యతే।**

ఆశిషో వాచయిత్వేతి పుణ్యాహం కర్మణస్స్మృతమ్॥

(ముందాభ్యుదయకము తరువాత కర్మణః పుణ్యాహము వచ్చుచుండును, బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా అని వచ్చినపుడు ఆభ్యుదయకమనిన్ని, ఆశిషోవాచయిత్వా అని వచ్చినపుడు కర్మణః పుణ్యాహననిన్ని తెలుసు కొనవలెను.)

- **వటోస్తు దక్షిణే హస్తే బృహత్సామేతి మంత్రతః।**
  బధ్నీయాత్స్నాతకే చౌలే ప్రాశనే చోపనాయనే।।

9. చౌలమ్

(జుట్టునకు చేయు సంస్కారము)

- **సూ।। జన్మనోధి తృతీయే వర్షే చౌలం పునర్వస్వోః ।।**

(పుట్టినది మొదలు మూడవ సంవత్సరమున పునర్వసు నక్షత్రమందు చౌలమును చేయవలెను.)

ఆచమ్య . . . ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్య, నామధేయస్య కుమారం చౌలేన కర్మణాసగ్గ్ స్కరిష్యే।।

చౌలకర్మాంగత్వేనర్చ్య, ఆదౌ శ్రీ మహాగణాధిపతిమభ్యర్చ్యయ, పుణ్యాహం వాచయిత్వా, ఆభ్యుదయికం కృత్వా।। కర్మణః పుణ్యాహం వాచయిత్వా।।

రక్షాబన్ధనమ్ -

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య . . . ఏవం ప్రీత్యర్థం చౌలకర్మాంగత్వేన రక్షార్థం రక్షాబంధనం కరిష్యే।। రక్షాబంధన దేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజైరభ్యర్చ్య।।

⇨ ఓం బృహథ్సామ క్షత్రభృ ద్వృద్ధవృష్ణియ న్త్రిష్టుభౌజ శ్శుభిత ముగ్రవీరమ్।

ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదః వాతేన సగరేణ రక్ష॥

రక్షాబంధన ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు॥

10. అంకురారోపణమ్

(మొక్కలను మొలపించుట)

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ---- ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్య చౌల కర్మాంగత్వేన, (చౌలోపనయనాంగత్వేన) అంకురారోపణాఖ్యం కర్మ కరిష్యే ॥

➤ **సూ॥ అథాతోంకురారోపణ విధిం వ్యాఖ్యాస్యామః॥ శుచౌదేశే గోచర్మమాత్రం గోమయేనానులిప్య। గంధపుష్పాక్షతై స్సంకీర్య। పంచపాలికాః సౌవర్ణ రజత తామ్రమృణ్మైర్వా॥**

(అంకురారోపణ చేయు ప్రదేశమును ఆవుపేడతో అలికి గంధము, పుష్పములను అక్షతలు యుంచవలెను. పాలికలు బంగారము లేక వెండిగాని, రాగి గాని మట్టితో గాని, ఐదు పాలికలను ఏర్పరచవలెను.)

- **మధ్యే చతుర్ముఖం విన్ద్యాత్పూర్వే వజ్రిణమేవ చ।**
- **దక్షిణేచ యమం వింద్యాత్పశ్చిమే వరుణం తథా।**

ఉత్తరే శశినం వింద్యాత్పాలికా స్థాపనం క్రమాత్॥

- దూర్వామశ్వత్థ పర్ణం చ శిరీషం బిల్వపత్రకమ్।

  తాసాం మూలేతు బధ్నీయాచ్ఛ్వేత సూత్రేణ వేష్టయేత్॥

➢ సూ॥ శుద్ధ ప్రదేశే భూమిర్భూమ్నేతి భూమి మభిమంత్ర్య॥

⇨ భూమి ర్భూమ్నా ద్యౌ ర్వరిణాన్తరిక్షం మహిత్వా। ఉపస్థే తే దేవ్యదితేగ్ని మన్నాద మన్నాద్యాయాఽదధే॥

⇨ ఆయం గౌః పృశ్నిరక్రమీ దసన న్మాతరం పునః। పితరఞ్చ ప్రయన్థ్సువః।

⇨ త్రిꣳశద్ధామ వి రాజతి వాక్పతఙ్గాయ శిశ్రియే। ప్రత్యస్య వహ ద్యుభిః।

⇨ అస్య ప్రాణాదపానత్యన్త శ్చరతి రోచనా। వ్యఖ్య న్మహిష స్సువః।

⇨ యత్త్వా క్రుద్ధః పరోవప మన్యునా యదవర్త్యా। సుకల్ప మగ్నే తత్తవ పునస్త్వోద్దీపయామసి।

⇨ యత్తే మన్యుపరోప్తస్య పృథివీమను దధ్వసే। ఆదిత్యా విశ్వే తద్దేవా వసవశ్చ సమాభరన్॥

⇨ మనో జ్యోతి ర్జుషతా మాజ్యం విచ్ఛిన్నం యజ్ఞꣳ సమిమ న్దధాతు। బృహస్పతి స్తనుతా మిమ న్నో విశ్వే దేవా ఇహ మాదయన్తామ్।

⇨ సప్త తే అగ్నే సమిధ స్సప్త జిహ్వా స్సప్త ఋషయ స్సప్త ధామ ప్రియాణి। సప్త హోత్రా స్సప్తధా త్వా యజన్తి సప్త యోనీరా పృణస్వా ఘృతేన।

⇨ పునరూర్జా ని వర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయుషా। పునర్నః పాహి విశ్వతః।

⇨ సహ రయ్యా ని వర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వ ధారయా। విశ్వప్స్నియా విశ్వతస్పరి।

⇨ లోక స్సలోక స్సులోక స్తే న ఆదిత్యా ఆజ్య ఞ్జుషాణా వియన్తు

⇨ కేత స్సకేత స్సుకేత స్తే న ఆదిత్యా ఆజ్య ఞ్జుషాణా వియన్తు

⇨ వివస్వాఀ అదితి ర్దేవజూతి స్తే న ఆదిత్యా ఆజ్య ఞ్జుషాణా వియన్తు ॥

➢ సూ॥ మావోరిషత్ఖనితేతి భూమిం ఖనతి॥

(ఈ క్రింది మంత్రముచే పుట్టమట్టిని త్రవ్వి నీరు ముట్టవలెను.)

⇨ మా వో రిషత్ఖనితా యస్మై చాహ ఖ్ఖనామి వః। ద్విపచ్చతుష్ప దస్మాకఀ సర్వ మస్త్వనాతురమ్॥ అపఉపస్పృశ్య॥

➢ సూ॥ గాయత్ర్యాద్భిః ప్రోక్ష్య॥

⇨ ఓం భూర్భువస్సువః। ఓం తథ్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యో నః ప్రచోదయాత్॥

➢ సూ॥ భూమిర్ధ్భేనురితి మృదమభిమంత్ర్య॥

⇨ భూమిర్ధేనుర్ధరణీ లోకధారిణీ॥

➢ సూ॥ ఉద్ధృతాసీతి మృదముద్ధృత్య॥

(ఈ క్రింది మంత్రముచే దోసిటితో మట్టిని ఎత్తవలెను.)

⇨ ఉద్ధృతాऽసి వరాహేణ కృష్ణేన శతబాహునా।

⇨ మృత్తికే హన మే పాపం యన్మయా దుష్కృత ఙ్కృతమ్। మృత్తికే బ్రహ్మదత్తాऽసి కాశ్యపేనాభిమన్త్రితా। మృత్తికే దేహి మే పుష్టి న్త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్॥

⇨ మృత్తికే ప్రతిష్ఠితే సర్వ న్తన్మే నిర్ణుద మృత్తికే। తయా హతేన పాపేన గచ్ఛామి పరమా ఙ్గతిమ్॥

➤ సూ॥ ప్రణవేన మృదం పూరయిత్వా॥

⇨ ఓమ్, ఓమ్, ఓమ్॥

○ వల్మీక మృత్తికాఞ్చైవ గోమయఞ్చ తథైవచ।
ఏతాని ప్రక్షిపేత్తాసు పాలికాసు యథాక్రమమ్ ॥

➤ సూ॥ పాలికాసు కించిత్కించిదుదకం సంప్రోక్ష్య॥

➤ సూ॥ యాజాతా ఓషధయ ఇత్యనువాకేన కాంస్యపాత్రే ధాన్యాని[1] మిశ్రిత్య। క్షీరేణ ప్రక్షాళ్య॥

---

[1] తిల, మాష, యవ, వ్రీహి, ముద్గ, సర్షప, చణక, కుళుత్థ, గోధూమాఢక, ప్రియంగు శ్యామాకనీవారాదితి చతుర్దశం ద్వాదశం వా యథాసంభవం గృహీత్వా॥

⇨ యా జాతా ఓషధయో దేవేభ్య స్త్రియుగం పురా। మన్దామి బభ్రూణా మహꣳ శత న్ధామాని సప్త చ।

⇨ శతం వో అమ్బ ధామాని సహస్ర ముత వో రుహః। అధా శతక్రత్వో యూయమిమం మే అగదఙ్కృత।

⇨ పుష్పావతీః ప్రసూవతీః ఫలినీ రఫలా ఉత। అశ్వా ఇవ సజిత్వరీ ర్వీరుధః పారయిష్ణవః।

⇨ ఓషధీరితి మాతర స్తద్వో దేవీ రుప బ్రువే। రపాꣳసి విఘ్నతీ రిత రపః।। చాతయమానాః।

⇨ అశ్వత్థే వో నిషదనం పర్ణే వో వసతిః కృతా। గోభాజ ఇత్కిలాసథ యత్సనవథ పూరుషమ్।

⇨ యదహꣳ వాజయన్నిమా ఓషధీర్ హస్త ఆదధే। ఆత్మా యక్ష్మస్య నశ్యతి పురా జీవగృభో యథా।

⇨ యదోషధయ స్సఙ్గచ్ఛన్తే రాజాన స్సమితావివ। విప్ర స్స ఉచ్యతే భిషగ్రక్షోహాఽమీవచాతనః।

⇨ నిష్కృతి ర్నామ వో మాతాఽథా యూయꣳ స్థ సఙ్కృతీః। సరాః పతత్రిణీ స్థన యదామయతి నిష్కృత।

⇨ అన్యా వో అన్యా మవత్వన్యాఽన్యస్యా ఉపావత। తా స్సర్వా ఓషధయ స్సంవిదానా ఇదం మే ప్రావతా వచః।

⇨ ఉచ్ఛుష్మా ఓషధీనా ఙ్గావో గోష్ఠా దివేరతే। ధనꣳ సనిష్యన్తీనా మాత్మాన న్తవ పూరుష।

⇨ అతి విశ్వాః పరిష్ఠా స్తేన ఇవ వ్రజ మక్రముః। ఓషధయః ప్రాచుచ్యవు ర్యత్కిఞ్చ తనువాꣳ రపః।

⇨ యాస్త ఆతస్థు రాత్మానం యా ఆవివిశుః పరుఃపరుః। తాస్తే యక్ష్మం వి బాధన్తా ముగ్రో మధ్యమశీరివ।

⇨ సాకం యక్ష్మ ప్ర పత శ్యేనేన కికిదీవినా। సాకం వాతస్య ధ్రాజ్యా సాకన్నశ్య నిహాకయా।

⇨ అశ్వావతీꣳ సోమవతీ మూర్జయన్తీ ముదోజసమ్। ఆ విథ్సి సర్వా ఓషధీ రస్మా అరిష్టతాతయే।

⇨ యాః ఫలినీ ర్యా అఫలా అపుష్పా యాశ్చ పుష్పిణీః। బృహస్పతిప్రసూతా స్తా నో ముఞ్చన్త్వꣳహసః।

⇨ యా ఓషధయ స్సోమరాజ్ఞీః ప్రవిష్టాః పృథివీ మను। తాసా న్త్వమస్యుత్తమా ప్రణో జీవాతవే సువ।

⇨ అవపతన్తీ రవద న్దివ ఓషధయః పరి। యఞ్జీవ మశ్నవామహై న స రిష్యాతి పూరుషః।

⇨ యాశ్చేద ముపశృణ్వన్తి యాశ్చ దూరం పరాగతాః। ఇహ సఙ్గత్య తా స్సర్వా అస్మై స న్దత్త భేషజమ్।

⇨ మా వో రిషత్ఖనితా యస్మై చాహ ఖ్ఖనామి వః। ద్విపచ్చతుష్ప దస్మాకꣳ సర్వ మస్త్వనాతురమ్।

⇨ ఓషధయ స్సꣳ వదన్తే సోమేన సహ రాజ్ఞా। యస్మై కరోతి బ్రాహ్మణ స్తꣳ రాజ న్పారయామసి॥

✦ బ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రజాపతే నత్వదేతానితి మధ్యమ పాలికాయామ్॥

⇨ ఓం బ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తా ద్విసీమత స్సురుచో వేన ఆవః। సబుధ్నియా ఉపమా అస్య విష్ఠా స్సతశ్చ యోని మసతశ్చ వివః॥

⇨ ఓం ప్రజాపతే నత్వ దేతాన్యన్యో విశ్వా జాతాని పరి తా బభూవ। యత్కామాస్తే జుహుమ స్తన్నో అస్తు వయꣳ స్యామ పతయో రయీణామ్॥

✦ యతఇన్ద్ర భయామహే స్వస్తిదా విశస్పతిరితి ప్రాచ్యామ్॥

⇨ యత ఇన్ద్ర భయామహే। తతో నో అభయ జ్కృధి। మఘవ ఞ్ఛగ్ధి తవ తన్న ఊతయే। వి ద్విషో వి మృధో జహి।।

⇨ స్వస్తిదా విశ స్పతిః। వృత్రహా వి మృధో వశీ। వృషేన్ద్రః పుర ఏతు నః। స్వస్తిదా అభయఙ్కరః।।

✦ యమాయసోమ మిమం యమేతి దక్షిణస్యామ్।।

⇨ ఓం యమాయ సోమగ్ం సునుత యమాయ జుహుతా హవిః। యమగ్ం హ యజ్ఞో గచ్ఛత్యగ్నిదూతో అరఙ్కృతః।।

⇨ ఇమం యమ ప్రస్తర మాహి సీదాఙ్గిరోభిః పితృభి స్సంవిదానః। ఆ త్వా మన్త్రాః కవిశస్తా వహ న్త్వేనా రాజన్ హవిషా మాదయస్వ।।

✦ ఇమం మే వరుణ, తత్త్వాయామీతి ప్రతీచ్యామ్।।

⇨ ఓం ఇమం మే వరుణ శ్రుధీ హవ మద్యా చ మృడయ। త్వా మవస్యు రాచకే।।

⇨ తత్త్వాయామి బ్రహ్మణా వన్దమాన స్తదాశాస్తే యజమానో హవిర్భిః। అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశగ్ంస మా న ఆయుః ప్రమోషీః।।

✦ సోమోదేను మాప్యాస్వ త్యుదీచ్యామ్।।

- ⇨ ఓం సోమో ధేనుః సోమో అర్వన్త మాశుః సోమో వీర ఙ్కర్మణ్యం దదాతు। సాదన్యం విదథ్యః సభేయం పితు శ్శ్రవణః యో దదాశ దస్మై॥
- ⇨ ఓం ఆప్యాయస్వ సమేతు తే విశ్వత స్సోమ వృష్ణియమ్। భవా వాజస్య సఙ్గథే॥

➢ సూ॥ శుద్ధాభిస్సికతాభిః ప్రచ్ఛాదయేత్। పంచగవ్యేన జలేనవా ప్రోక్షయేత్॥

(పరిశుభ్రమైన ఇసుకతో క్రమముగా ఓషధులను కప్పి పంచగవ్యములను గాని నీటినిగాని చల్లవలెను.)

మధ్యమ పాలికాయామ్॥

- ✦ మధ్యే బ్రహ్మాణమ్ ప్రజామతి హిరణ్యగర్భం చతుర్ముఖమ్॥
    - ✦ ఓం బ్రహ్మాణమావాహయామి॥
    - ✦ ఓం ప్రజాపతిమావాహయామి॥
    - ✦ ఓం హిరణ్యగర్భమావాహయామి॥
    - ✦ ఓం చతుర్ముఖమావాహయామి॥

ప్రాచ్యామ్॥

- ✦ వజ్రిణ మిన్ద్రః శతక్రతుః శచీపతిమ్
    - ✦ ఓం వజ్రిణమావాహయామి।
    - ✦ ఓం ఇంద్రమావాహయామి।
    - ✦ ఓం శతక్రతుమావాహయామి।

- ఓం శచీపతిమావాహయామి।।

దక్షిణస్యామ్।।

- **యమం వైవస్వతం పితృపతిం ధర్మరాజమ్।।**
    - ఓం యమ మావాహయామి।
    - ఓం వైవస్వత మావాహయామి।
    - ఓం పితృపతి మావాహయామి।
    - ఓం ధర్మరాజమావాహయామి।।

ప్రతీచ్యామ్।।

- **వరుణ ప్రచేతస మపాంపతిꣳ సురూపిణమ్।।**
    - ఓం వరుణమావాహయామి।।
    - ఓం ప్రచేతస మావాహయామి।।
    - ఓం అపాంపతిమావాహయామి।।
    - ఓం సురూపిణమావాహయామి।।

ఉదీచ్యామ్।।

- **శశినం నిశాకరం చన్ద్రꣳ సోమమ్।।**
    - ఓం శశినమావాహయామి।।
    - ఓం నిశాకరమావాహయామి।
    - ఓం చంద్రమావాహయామి।।
    - ఓం సోమమావాహయామి।।

- అథైతాస్వద్భిః ఆపోహిష్ఠామయో భువ ఇతి తిసృభిః, హిరణ్య వర్ణా ఇతి చతసృభిః, పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకేన చ మార్జయిత్వా।।

⇨ ఆపో హిష్ఠా మయోభువ స్తాన ఊర్జే దధాతన। మహేరణాయ చక్షసే।

⇨ యో వ శ్శివతమో రస స్తస్య భాజయ తేహ నః। ఉశతీ రివ మాతరః।

⇨ తస్మా అర జ్గమామ వో యస్య క్షయాయ జిన్వథ। ఆపో జనయథా చ నః।।

⇨ హిరణ్య వర్ణా శ్శుచయః పావకా యాసు జాతః కశ్యపో యాస్విన్ద్రః। అగ్నిం యా గర్భ న్దధిరే విరూపా స్తాన ఆప శ్శగ్గ్ స్యోనా భవన్తు।।

⇨ యాసాగ్ం రాజా వరుణో యాతి మధ్యే సత్యానృతే అవపశ్య జ్జనానామ్। మధుశ్చుత శ్శుచయో యాః పావకా స్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనా భవన్తు।।

⇨ యాసాం దేవా దివి కృణ్వన్తి భక్షం యా అన్తరిక్షే బహుధా భవన్తి। యాః పృథివీం పయ సోన్దన్తి శుక్రా స్తాన ఆప శ్శగ్గ్ స్యోనా భవన్తు।।

⇨ శివేన మా చక్షుషా పశ్యతాఽపః శ్శివయా తనువోప స్పృశత త్వచం మే। సర్వాగ్ం అగ్నీగ్ం రప్సుషదో హువే వో మయి వర్చో బల మోజో నిధత్త।।

⇨ పవమాన స్సువర్జనః। పవిత్రేణ విచర్షణిః। యః పోతా స పునాతు మా।

⇨ పునన్తు మా దేవజనాః। పునన్తు మనవో ధియా। పునన్తు విశ్వ ఆయవః।

⇨ జాతవేదః పవిత్రవత్। పవిత్రేణ పునాహి మా। శుక్రేణ దేవ దీద్యత్। అగ్నే క్రత్వా క్రతూగ్ం రను।।

⇨ యత్తే పవిత్ర మర్చిషి। అగ్నే వితతమన్తరా। బ్రహ్మ తేన పునీమహే।

⇨ ఉభాభ్యా న్దేవసవితః। పవిత్రేణ సవేన చ। ఇదం బ్రహ్మ పునీమహే। వైశ్వదేవీ పునతీ దేవ్యాగాత్। యస్యై బహ్వీ స్తనువో వీతపృష్ఠాః। తయా మదన్త స్సధ మాద్యేషు। వయగ్ం స్యామ పతయో రయీణామ్।।

⇨ వైశ్వానరో రశ్మిభి ర్మా పునాతు। వాతః ప్రాణే నేషిరో మయోభూః। ద్యావాపృథివీ పయసా పయోభిః। ఋతావరీ యజ్ఞియే మా పునీతామ్।

⇨ బృహద్భిః సవితస్తృభిః। వర్షిష్ఠై ర్దేవ మన్మభిః। అగ్నే దక్షైః పునాహి మా।

⇨ యేన దేవా అపునత। యేనాఽఽపో దివ్యఙ్కశః। తేన దివ్యేన బ్రహ్మణా। ఇదం బ్రహ్మ పునీమహే।

⇨ యః పావమానీ రధ్యేతి। ఋషిభి స్సమ్భృతగ్ం రసమ్। సర్వగ్ం స పూత మశ్నాతి। స్వదితం మాతరిశ్వనా।

- పావమానీ ర్యో అధ్యేతి। ఋషిభి స్సంభృత౨ రసమ్। తస్మై సరస్వతీ దుహే। క్షీర౨ సర్పి ర్మధూదకమ్।
- పావమానీ స్స్వస్త్యయనీః। సుదుఘా హి పయస్వతీః। ఋషిభి స్సమ్భృతో రసః। బ్రాహ్మణే ష్వమృత౨ హితమ్।
- పావమానీ ర్దిశన్తు నః। ఇమం లోక మథో అముమ్। కామా న్థ్సమర్ధయన్తు నః। దేవీ ర్దేవై స్సమాభృతాః।
- పావమానీ స్స్వస్త్యయనీః। సుదుఘా హి ఘృతశ్చుతః। ఋషిభి స్సమ్భృతో రసః। బ్రాహ్మణే ష్వమృత౨ హితమ్।
- యేన దేవా౩ పవిత్రేణ। ఆత్మానం పునతే సదా। తేన సహస్రధారేణ। పావమాన్య౩ పునన్తు మా।
- ప్రాజాపత్యం పవిత్రమ్। శతోద్యామ౨ హిరణ్మయమ్। తేన బ్రహ్మవిదో వయమ్। పూతం బ్రహ్మ పునీమహే।
- ఇన్ద్ర స్సునీతీ సహ మా పునాతు। సోమ స్స్వస్త్యా వరుణ స్సమీచ్యా। యమో రాజా ప్రమృణాభి౩ పునాతు మా। జాతవేదా మోర్జయన్త్యా పునాతు।।

- ✦ బ్రహ్మాది పంచపాలికాధిష్ఠాన దేవతాభ్యోనమః। ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజాం సమర్పయామి॥
- ✦ అత్ర నివేదన కాలే వ్యంజనం నివేదయామి॥
- ✦ బ్రహ్మాది పంచపాలికాధిష్ఠాన దేవతా ప్రసాదం శిరసాగృహ్ణామి॥
- ○ దిశాంపతీం నమస్యామి సర్వకామ ఫలప్రదాన్।

  కుర్వంతు సఫలం కర్మ కుర్వంతు సతతం శుభమ్॥

- ➢ సూ॥ తాః పాలికాః యావత్కర్మాంతం సురక్షితం కృత్వా। తత్తచ్ఛుభకర్మకాలే సాంకురాః పాలికాః వేదికా చతుష్కోణేషు సంస్థాపయేత్ ఏకాం గృహదేవతాభ్యః। వ్యాహృతిభి రుద్వాసయేత్॥
- ➢ సూ॥ ఆసప్తమాత్ప్రజాకామ ఆపంచమాత్పశుకామ ఆత్రిరాత్రాదన్నాద్యకామ స్సద్యస్కాల ఆయుష్యకామ ఇత్యాహ భగవాన్బోధాయనః॥

(సంతానము కోరువాడు శుభకార్యమునకు ఏడు రోజులు ముందును, పశుసంపద కోరువాడు ఐదు రోజులముందును, అన్నమును కోరువాడు మూడు రోజులముందును, ఆయువు కోరువాడు ఆ దినమునూ అంకురార్పణ చేయువలెనని బోధాయన మహర్షులచే చెప్పబడినది.

----

11. నాందీముఖమ్

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య ------- ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్య యుష్యాభివృద్ధ్యర్థం అంకురారోపణాంగత్వేన నాందీదేవతాహ్వానం కరిష్యే।।

అత్రదేవతాః –

- **నాందీ ప్రపితామహీ, పితామహీ, మాతరః, గోత్రాః। నామధేయ్యాః। నాందీముఖాః। సత్యవస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః।। తాసాం ద్వౌ ద్వౌ బ్రాహ్మణౌ భోజయిష్యే।।**

అత్ర దేవతాః -

- **నాందీ ప్రపితామహ, పితామహ, పితరః। గోత్రాః। నామధేయ్యాః। నాందీముఖాః। సత్యవస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః। తేషాం ద్వౌ ద్వౌ బ్రాహ్మణౌ భోజయిష్యే।।**

అత్రదేవతాః -

- **నాందీమాతామహ, మాతుఃపితామహ, మాతుః ప్రపితామహ స్సదారాః। గోత్రాః। నామధేయ్యాః। నాందీముఖాః। సత్యవస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః। తేషాం ద్వౌ ద్వౌ బ్రాహ్మణౌ భోజయిష్యే।।**

(ఈ క్రింది వాక్యములను చెప్పుచూ పాలతో తర్పణ వదలవలెను.)

- **నాందీ ప్రపితామహ్యః ప్రియంతాం ప్రియంతామ్। నాందీ పితామహ్యః ప్రియంతాం ప్రియంతామ్। నాందీమాతరః ప్రియంతాం ప్రియంతామ్। సత్యవస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః ప్రియంతాం ప్రియంతామ్।।**

- నాందీ ప్రపితామహాః ప్రియంతాం ప్రియంతామ్। నాందీ పితామహాః ప్రియంతాం ప్రియంతామ్। నాందీ పితరః ప్రియంతాం ప్రియంతామ్। సత్యవస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః ప్రియంతాం ప్రియంతామ్।।
- నాందీ మాతామహా, మాతుః పితామహా, మాతుః ప్రపితామహా స్సదారాః ప్రియంతాం ప్రియంతామ్। సత్యవస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః ప్రియంతాం ప్రియంతామ్।।

(ఈ క్రింది చెప్పబోవు చతుర్థీ విభక్తులుచెప్పి చివర అక్షతోదకములు వదలవలెను.)

- ○ నాందీ ప్రపితామహీభ్యః పితామహీభ్యో మాతృభ్యః। సత్యవస్వాఖ్యేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో నాందీ ముఖాభ్యః।।
- ○ నాందీ ప్రపితామహేభ్య పితామహేభ్యః పితృభ్యః। సత్యవస్వాఖ్యేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో నాందీ ముఖేభ్యః। నాందీ మాతామహేభ్యో, మాతుః పితామహేభ్యో, మాతుః ప్రపితామహేభ్యస్సదారేభ్యః। సత్యవస్వాఖ్యేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో నాందీ ముఖేభ్యః।। (తాసాంతేషాం ఏష సాంకల్పికోవిధిః)।।

ఆభ్యుదయక బ్రాహ్మణ భోజనాసనాచ్ఛాదన ప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ।।

ఆచమ్య . . . ఏవం ప్రీత్యర్థం, అఙ్కురారోపణాంగత్వేన ఇడావాచనం కరిష్యే।।

⇨ ఇడా మగ్నే పురుదꣳసꣳ సని గ్గోః శ్శశ్వత్తమꣳ హవమానాయ సాధ। స్యాన్నః సూనుస్తనయో విజావాఽగ్నే సా తే సుమతిర్భూత్వస్మే।

ఏతాశ్శోభన దేవతాః మమకుమారస్య ఉపనయనాది త్రిరాత్రపర్యంతం మమగృహే వసంతు మాం రక్షంతు। మమ కుమారం రక్షంతు।। ఇడఏహి।।

(అని ఒకమారు గంట మ్రోగించవలెను.)

ఏతాశ్శోభన ...... కుమారం రక్షంతు।। అదిత ఏహి।। (అని ఒకమారు గంట మ్రోగించవలెను.)

- **ఈడామహై దేవాఀ ఈడేన్యా న్నమస్యామనమస్యాన్ యజామ యజ్ఞియానిత్యాహ మనుష్యా వా ఈడేన్యాః పితరో నమస్యా దేవా యజ్ఞియా దేవతా ఏవ తద్యథాభాగః యజతి।।**

(అని ఒకమారు గంట మ్రోగించవలెను. క్రింది మూడు వాక్యములను చెప్పి మూడుమార్లు గంట కొట్టవలెను.)

- **ఇడ ఏహి। అదిత ఏహి। సరస్వత్యేహి।।**

○ **ఆగమార్థంతు దేవానాం గమనార్థంతు రక్షసామ్।**

కురుఘంటారవం తత్ర దేవతాహ్వాన లాంఛనమ్।।

(దేవతలు వచ్చుటకును రాక్షసులు పోవుటకున్ను గంటను మ్రోగించవలెను. ఇది దేవతలను పిలుచుటకు చిహ్నము)

- **బ్రాహ్మణానాం భోజనముపాయనవత్**

నాందీముఖం సమాప్తమ్

చౌలహోమమ్

సంకల్పం -

ఆచమ్య।। ప్రాణానాయమ్య ---------- ప్రీత్యర్థం చౌల కర్మాంగత్వేన అగ్ని ప్రితిష్ఠాపనం కరిష్యే।।

- **అగ్నేరుప సమాధానాది పాతప్రయోగ కాలే।। షట్పాత్రాసాదనం కుర్యాత్। దేవపాత్రాణాముత్తరత ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ సగ్గ్ స్తీర్య।।**

(అగ్నిస్థాపనము మొదలు ఆరుపాత్రలు ఆసాదన చేసి ఈ పాత్రలకు ఉత్తరమున మనుష్యపాత్రల కొరకు దర్భలను తూర్పుకొసలుగా వేయవలెను.)

- **జలద్వయం కుశాన్ యవాన్ శలాలు దర్భపుంజిలాన్ ।**

శకృచ్ఛలల్యసీన్ క్షిపేత్ సహైవ చౌల కర్మణి ।।

(వేడినీళ్ళ పాత్ర, చన్నీళ్ళపాత్ర, ధాన్యమును, దర్భలును, మేడికాయల గుత్తి, 3దర్భ కట్టలును, ఎద్దుపేడ, ఏదుపంది ముల్లు, కత్తియు, ఈ తొమ్మిది వస్తువులను పళ్ళెమందుంచి ఆ పళ్ళెమును ఒకమారుగా దర్భలపైనుంచవలయును.)

- **సూ।। పవిత్రకరణాద్యాజ్య భాగాంతే। అన్వారబ్ధే కుమారే ధాతా దధాతున ఇత్యష్టాజ్యాహుతీర్హుత్వా ।। చతుర్గృహీత మాజ్యం గృహీత్వా।।**

ఓం ఏకం, ద్వే, త్రీణీ, చత్వారి।।

⇨ ధాతా దదాతు నో రయి మీశానో జగతస్పతిః। స నః పూర్ణేన వావనత్స్వాహా॥ ధాత్ర ఇద న్న మమ॥

⇨ ధాతా ప్రజాయా ఉత రాయ ఈశే ధాతేదం విశ్వం భువన ఞ్జజాన। ధాతా పుత్రం యజమానాయ దాతా తస్మా ఉ హవ్య ఘృతవద్విధేమ స్వాహా॥ ధాత్ర ఇదన్న మమ॥

⇨ ధాతా దదాతు నో రయిం ప్రాచీ ఞ్జీవాతు మక్షితామ్। వయన్దేవస్య ధీమహి సుమతిꣳ సత్యరాధస స్వాహా॥ ధాత్ర ఇదన్న మమ॥

⇨ ధాతా దదాతు దాశుషే వసూని ప్రజాకామాయ మీఢుషే దురోణే। తస్మై దేవా అమృతా స్సం వ్యయన్తాం విశ్వే దేవాసో అదితి స్సజోషాస్స్వాహా॥ ధాత్ర ఇదన్న మమ ॥

⇨ యస్త్వా హృదా కీరిణా మన్యమానోమర్త్యం మర్త్యో జోహవీమి। జాతవేదో యశో అస్మాసు ధేహి ప్రజాభి రగ్నే అమృతత్వ మశ్యాꣳ స్వాహా॥ అగ్నయే జాతవేదస ఇదన్న మమ॥

⇨ యస్మై త్వꣳ సుకృతే జాతవేద ఉ లోక మగ్నే కృణవ స్స్యోనమ్। అశ్వినꣳ స పుత్రిణం వీరవన్త ఙ్గోమన్తꣳ రయిం నశతే స్వస్తి స్వాహా॥ అగ్నయే జాతవేదస ఇదన్న మమ॥

- ⇨ త్వే సు పుత్ర శవసోవృత్ర న్కామకాతయః। న త్వామిన్ద్రాతి రిచ్యతే స్వాహా।। ఇన్ద్రాయ పుత్రిణ ఇదన్న మమ।।
- ⇨ ఉక్థ ఉక్థే సోమ ఇన్ద్రం మమాద నీథేనీథే మఘవానꣳసుతాసః। యదీꣳ సబాధః పితరన్న పుత్రా స్సమాన దక్షా అవసే హవన్తే స్వాహా।। ఇన్ద్రాయ మఘువత ఇదన్న మమ।।

- ➢ ఇధ్మసన్నహనం జయాది ప్రతిపద్యతే। సావిష్టకృతꣳ హుత్వా। శమ్యా అపోహ్య (నాత్రలేపకార్యం విద్యతే, న పరిధ్యఞ్జనాది) అనాజ్ఞాతమిత్యాది పరిషేచనాన్తం కృత్వా।।

వపన సంస్కారః

- ➢ సూ।। అపరేణాగ్నిం ప్రాంచ ముపవేశ్య। త్రేణ్యాశలల్యా త్రిభిర్దర్భపుంజీలైః శలాలు గ్లప్సేనేతి। తూష్ణీం కేశాన్వినీయ। యథర్షి శిఖా నిదధాతి। యథావైషాం కుల ధర్మస్స్యాత్।।

(అగ్నికి పడమరను వటువును తూర్పుముఖముగా కూర్చుండబెట్టి 3 తెల్ల మచ్చలుగలు యేదుపంది ముల్లుతోను, 3 బర్హిస్సు కట్టల కొనలతోను, మేడిపండ్ల గుత్తితోను, అనగా ఇవన్నియు కలిపిన కట్టతో అమంత్రకముగా జుట్టు రేగగొట్టి కులాచారముగా శిఖలుంచవలెను.)

- ➢ సూ।। అపాꣳ సꣳ సర్జనాది ఆకేశ నిధానాత్ సమానమ్।।
- ➢ సూ।। అనువాకస్య పథమేన యజుషాపస్సꣳసృజ్య।।

(అధ్యాయము యొక్క మొదటి యజస్సును చెప్పి నీటిని చెప్పబోవు విధముగా కలపవలెను)

⇨ **ఉష్ణేన వాయవుదకే నేహ్యదితిః కేశాన్ వపతు॥**

➢ **సూ॥ ఉష్ణాశ్శీతాస్వానియోత్తరయా శిరనత్తి॥ (ప్రాగార్భ్య ప్రదక్షిణమ్) ॥**

(వేడినీటిని చన్నీటిలో పోసి క్రింది మంత్రము చెప్పి కుమారుడి శిరస్సును (తూర్పువైపునుండి ప్రదక్షిణముగా) నీటితో తడపవలెను)

⇨ **ఆప ఉన్దన్తు జీవసే దీర్ఘాయుత్వాయ య వర్చసే। జ్యోక్చసూర్యం దృశే॥**

➢ **సూ॥ త్రీఀస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ, ఉత్తరాభిశ్చతసృభిః ప్రతిమంత్రం ప్రతిదిశం ప్రవపతి॥**

(క్రింది మంత్రములతో (తూర్పు మొదలు ప్రదక్షిణముగా) నాలుగు దిక్కులయందును మూడేసి మూడేసి దర్భలను అడ్డముంచుకుని కేశములను ఆచార్యుడు ఖండించవలెను.)

⇨ **యేనావప త్సవితా క్షురేణ సోమస్య రాజ్ఞో వరుణస్య విద్వాన్। తేన బ్రహ్మాణో వపతేద మస్యాయుష్మా ఞ్జరదష్టి ర్యథాఽస దయం (శ్రీనివాస) శర్మా॥**

(ఇచట శ్రీనివాస అనుటకు బదులుగా వటువు పేరు చెప్పవలెను.)

- సూ।। వపన్త ముత్తరయాను మన్త్రయతే దక్షిణతో మాతా బ్రహ్మచారీవా। అనడుహే శకృత్పిండే యవాన్నిధాయ। తస్మిన్కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య।।

⇨ యత్క్షురేణ మర్చయతా సుపేశసా వప్త్రా వపసి కేశాన్। శున్ధి శిరో మాస్యాయుః ప్రమోషీః।। ఇతి ప్రాచ్యామ్।।

- సూ।। పునస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ।।

⇨ యేన పూషా బృహస్పతే రగ్నే రిన్ద్రస్య చాఽఽయుషే ఽవపత్। తేనాస్యాఽఽయుషే వపసా శ్లోక్యాయ స్వస్తయే।। (దక్షిణతః)

- సూ।। తస్మిన్ కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య పునస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ।।

⇨ యేన భూయ శ్చరాత్యయ జ్యోక్చ పశ్యాతి సూర్యమ్। తేనాఽఽస్యాయుషేఽ వపసా శ్లోక్యాయ స్వస్తయే।। (ఇతి పశ్చాద్దిశం ప్రవపతి)

- సూ।। తస్మిన్ కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య పునస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ।।

⇨ యేన పూషా బృహస్పతే రగ్నే రిన్ద్రస్య చాఽఽయుషే ఽవపత్। తేన తేవపామ్యసా వాయుషా వర్చసా యథా జ్యోక్సుమనా అసాః।। ఇత్యుత్తరతః।।

- **సూ।। తస్మిన్ కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య। ఉత్తరయోదుంబరమూలే దర్భస్తంభేవా నిదధాతి।।**

(ఇదివరకు వలెనే సంస్కారము చేసిన తరువాత ఉదకమును ముట్టుకొన వలెను. పిదప ఆ పేడ ప్రమిదను క్రింది మంత్రము చెప్పి మేడిచెట్టు మొదటగాని దర్భదుబ్బునగాని ఉంచవలెను.)

⇨ **ఉప్త్వాయ కేశాన్ వరుణస్య రాజ్ఞో బృహస్పతి స్సవితా సోమో అగ్నిః। తేభ్యో నిధానం బహుధా ऽన్వవిన్దన్నన్తరా ద్యావాపృథివీ అప స్సువః।।**

- **సూ।। ఇత్యంతం కృత్వా। క్షురం ప్రక్షాళ్య నిదధాతి । తేన త్ర్యహం కర్మ నివృత్తిః ।।**

(ఈ ప్రకారము సమాప్తముచేసి కత్తినికడిగి మూడురోజులు దీక్షలోనుంచ వలయును.)

- **సూ।। వరం దదాతి। దక్షిణత ఆసీనయా బ్రాహ్మణాయ పితా గాం దదాతి। యద్యన్యశ్చౌల కర్తా తదా తస్మైదదాతి।।**

(ఇచ్చట వటుని తండ్రి ఆవును పురోహితునకీయవలయును. సంస్కర్త అన్యుడైనచో వటుడు గోవును వానికీయవలయును.)

- **వప్త్రేక్షురం సమాధాయ దీక్షామధ్యే నిధాయ చ।**
  చతుర్థ దివసాదూర్ధ్వం నాపితాయ ప్రయచ్ఛతి।।

(వపనమైన వెంటనే కత్తిని కడిగి మడిచి దీక్షలో నుంచి నాలుగు రోజులు దాటిన తరువాత మంగలికి ఈయవలయును.)

(పైన చేసినదంతయు ఆచార్యుడు దర్భలతో మంత్రసంస్కార రూపముగ చేయు వపనమే గాని క్రియా రూపమగు వపనముగాదు. తరువాత నాపితుడు (మంగలి) క్రియారూప కౌరము చేయుట ఆచారముగానున్నది. అది ఎట్లనగా, నూతన వస్త్రమును ఒకటి పరచి దానిపై అడ్డెడు ధాన్యము నుంచి దానిపై మరల ఆ వస్త్రమునే కప్పి దానిపైన వటువును తూర్పు ముఖముగా కూర్చుండజేసి పెద్దలందరిచేతను అక్షతలను వేయించవలెను. తరువాత దక్షిణను నాపితునకు ఈయవలయును. కులాచారము ననుసరించి 3 గాని, 5 గాని, 7 గాని శిఖలను ఋషి సంఖ్యననుసరించి యుంచవలెను. ఐదు శిఖలనుంచుట ఆచారముగానున్నది. తరువాత కత్తిని కడిగి దీక్షలో నుంచవలయును.)

<u>వటోఽరుపవేశన విధిః</u>

తదుక్తం గృహ్యారత్నే ।।

- **జాతాది కర్మస్వపి వాచనేచ సంకల్ప ఆశీర్వచనేచ నామ్ని ।**
  ఆబ్రహ్మమంత్రాదపి దక్షిణస్యాం వటోస్థితం స్వామిమతేన సిద్ధమ్।।
- **ఉపాయనాగ్నౌ కృతశౌచబాలం కౌపీన వస్త్రేణ సుబద్ధ కచ్ఛమ్।**
  ఆచార్య ఆచాన్త ఉపస్థితాంతం వామేతరస్థం కృపయాచ శిష్యమ్।।
- **అన్వీక్ష్యచాగూః కరణం చ కృత్వా స్వసూత్ర సమ్మత్యనుసారమార్గే।।**

(జాతకర్మ మొదలు ఉపనయన పర్యన్తమున్ను, పుణ్యాహమందును సంకల్పమందును, ఆశీర్వచన కాలమందును బ్రహ్మోపదేశ పర్యంతము వటువును ఆచార్యునకు కుడిచేతివైపు కూర్చుండబెట్టవలెను.)

12. ఉపనయనమ్

- **సూ।। ఉపనయనం వ్యాఖ్యాస్యామః। గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణముపయనీత। గర్భైకాదశేషు రాజన్యం। గర్భద్వాదశేషు వైశ్యమ్। వసన్తో గ్రీష్మశ్శరదిత్యృతవో వర్ణాను పూర్వ్యేణ ।। బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా శిషోవాచయిత్వా।।**

సంకల్పం –

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య ----గణపతి పూజాం కృత్వా। పుణ్యాహం వాచయిత్వా। పునః ప్రాణానాయమ్య ఏతావన్తం కాల మనాశ్రమిణం ఇమం కుమారం . . . శర్మణాం ఆశ్రమాతిశయ సంపాద పూర్వక సాఙ్గోపాఙ్గ సకలవేదాధ్యయనాధికార సిద్ధి – నిత్య నైమిత్తిక కామ్య కర్మానుష్ఠాన జనితాయుస్తేజో వీర్య యశశ్శ్రీ పుష్టికామ్యాభి వృద్ధిద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ఉపనేష్యే ।।

మమ కుమారస్య ఉపనయనాంగత్వేన ఆభ్యుదయకం కర్మ కరిష్యే । కర్మణః పుణ్యాహం వాచయిత్వా ।। మమ కుమారస్య ఉపనయనాంగత్వేన రక్షార్థం రక్షాబంధనం కరిష్యే ।। పూజాం కృత్వా।।

బృహథ్సామేతి వటోర్దక్షిణహస్తే కఙ్కణం బద్ధ్వా।। ఉత్తరో వరః।।

⇨ **ఓం బృహథ్సామ క్షత్రభృ ద్వృద్ధవృష్ణియ స్త్రిష్టుభౌజ శ్శుభిత ముగ్రవీరమ్।**
ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదం వాతేన సగరేణ రక్ష।।

వాసంతికాగ్ని ప్రతిష్ఠావపనమ్ -

ఆచమ్య . . . ఏవం ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యోపనయనాంగత్వేన వాసంతికాగ్ని ప్రతిష్ఠావపనం కరిష్యే।। పరిస్తరణాంతం కృత్వా।।

(సంకల్పం చేసి భూర్భువస్సువరోం మొదలు పరిస్తరణాంతం వరకూ చెయవలెను)

యజ్ఞోపవీత ధారణమ్ -

ఆచమ్య . . . ఏవం ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యోపనయనాంగత్వేన ద్విజత్వ సిద్ధ్యర్థం యజ్ఞోపవీత ధారణం చ కరిష్యే ।। యజ్ఞోపవీత దేవతాభ్యో నమః ధ్యాన ఆవాహనాది షోడశోపచార పూజాం కృత్వా ।। **వటురాచమ్య** ।।

⇨ **ఓం యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతే ర్యత్సహజం పురస్తాత్। ఆయుష్య మగ్ర్యం ప్రతిముఞ్చ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బల మస్తు తేజః।।**

➤ **యజ్ఞోపవీతం ప్రక్షిప్య। వాచయేత్।।**

⇨ **ఓం యజ్ఞోపవీతమ్। పరమమ్। పవిత్రమ్। ప్రజాపతేః। యత్। సహజమ్**
పురస్తాత్। ఆయుష్యమ్। అగ్ర్యమ్। ప్రతిముఞ్చ। శుభ్రమ్।
యజ్ఞోపవీతమ్। బలమ్। అస్తు। తేజః।। (పునరాచమ్య)

యజ్ఞోపవీత ధారణ ముహూర్తస్సుముహూర్తో అస్తు।

నాందీ బ్రాహ్మణ సమారాధన - -

ఆచమ్య . . . ఏవం ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్య ఉపనయనాంగత్వేన నాందీ దేవతా బ్రాహ్మణ సమారాధనం కరిష్యే।।

(అని సంకల్పించి నాంది దేవతలనుద్దేశించి బ్రాహ్మణుల వద్దకు వెళ్ళి వారిని పూజించవలెను. క్రింది మంత్రము చెప్పి అక్షతలు చల్లి గంధమీయవలెను)

⇨ **స్వస్త్యయనం తార్క్ష్య . . . అభయన్నో అస్తు**

- **యథా భాగశః - అమీవో గంధాః (సుగంధాః)**
- **అలంకారార్థా ఇమే అక్షతాః** - (సన్త్వక్షతాః)
- **సకలారాధనైః శ్శోభనమస్తు।।**
- **సదక్షిణ తాంబూల వస్త్రాదికం దద్యాత్।।**

(తరువాత వస్త్ర దక్షిణా తాంబూలములను బ్రాహ్మణులకీయవలెను. (ఈ సమారాధనము) బ్రహ్మచారులకు చేసి పసుపు బట్టలనిచ్చుట ఆచారముగా ఉన్నది.)

- ✦ **నాందీ శోభన దేవతా స్వరూపా బ్రాహ్మణాః అమృతమస్తు||**
- ✦ **నాందీ సోభన దేవతాస్సుప్రీతా స్సుప్రసన్నా వరదా భవన్తు||**

కుమార భోజనమ్ - -

- ➢ **కుమారం భోజయిత్వా| ద్విరాచమ్య|| (కేచన మాత్రాసహేతి వదన్తి)**

(తరువాత వటువుచే రెండు మార్లు ఆచమనం చేయించి భుజింపచేసిన తరువాత రెండుమార్లు ఆచమనం చేయించవలెను. పై భోజన సంబంధమైన మంత్రములన్నీ ఆచార్యుడే చెప్పి క్రియను వటువుచే చేయించవలెను. (అమృతమస్తు) అనుచోట ఉదకమునకు బదులుగా నేతిని ఈయవలెను.)

వపన సంస్కారః

- ➢ **సూ|| అపరేణాగ్నిం ప్రాంచ ముపవేశ్య| త్రేణ్యాశలల్యా త్రిభిర్దర్భపుంజీలైః శలాలు గ్లప్సేనేతి| తూష్ణీం కేశాన్వినీయ| యథర్షి శిఖా నిదధాతి| యథావైషాం కుల ధర్మస్స్యాత్||**

(అగ్నికి పడమరను వటువును తూర్పుముఖముగా కూర్చుండబెట్టి 3 తెల్ల మచ్చలుగలు యేదుపంది ముల్లుతోను, 3 బర్హిస్సు కట్టల కొనలతోను, మేడిపండ్ల గుత్తితోను, అనగా ఇవన్నియు కలిపిన కట్టతో అమంత్రకముగా జుట్టు రేగగొట్టి కులాచారముగా శిఖలుంచవలెను.)

- ➢ **అపాఀ సఀ సర్జనాది ఆకేశ నిధానాత్ సమానమ్||**
- ➢ **అనువాకస్య పథమేన యజుషాపస్సఀస్సృజ్య||**

(అధ్యాయము యొక్క మొదటి యజస్సును చెప్పి నీటిని చెప్పబోవు విధముగా కలపవలెను)

⇨ **ఉష్ణేన వాయవుదకే నేహ్యదితిః కేశాన్ వపతు॥**

➢ **ఉష్ణాశ్శీతాస్వానియోత్తరయా శిరనత్తి॥ (ప్రాగార్భ్య ప్రదక్షిణమ్) ॥**

(వేడినీటిని చన్నీటిలో పోసి క్రింది మంత్రము చెప్పి కుమారుడి శిరస్సును (తూర్పువైపునుండి ప్రదక్షిణముగా) నీటితో తడపవలెను)

⇨ **ఆప ఉన్దన్తు జీవసే దీర్ఘాయుత్వాయ య వర్చసే। జ్యోక్చసూర్యం దృశే॥**

➢ **సూ॥ త్రీఀస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ, ఉత్తరాభిశ్చతసృభిః ప్రతిమంత్రం ప్రతిదిశం ప్రవపతి॥**

(క్రింది మంత్రములతో (తూర్పు మొదలు ప్రదక్షిణముగా) నాలుగు దిక్కులయందును మూడేసి మూడేసి దర్భలను అడ్డముంచుకుని కేశములను ఆచార్యుడు ఖండించవలెను.)

⇨ **యేనావప త్సవితా క్షురేణ సోమస్య రాజ్ఞో వరుణస్య విద్వాన్। తేన బ్రహ్మాణో వపతేద మస్యాయుష్మా ఞ్జరదష్టి ర్యథాఽస దయం (శ్రీనివాస) శర్మా॥**

(ఇచట శ్రీనివాస అనుటకు బదులుగా వటువు పేరు చెప్పవలెను.)

➢ **సూ॥ వపన్త ముత్తరయాను మన్త్రయతే దక్షిణతో మాతా బ్రహ్మచారీవా। అనడుహే శకృత్పిండే యవాన్నిధాయ। తస్మిన్కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య॥**

⇨ యత్క్షురేణ మర్చయతా సుపేశసా వప్త్రా వపసి కేశాన్। శున్ధి శిరో మాస్యాయుః ప్రమోషీః।। ఇతి ప్రాచ్యామ్।।

➢ సూ।। పునస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ।।

⇨ యేన పూషా బృహస్పతే రగ్నే రిన్ద్రస్య చాఽఽయుషే ఽవపత్। తేనాస్యాఽఽయుషే వపసా శ్లోక్యాయ స్వస్తయే।। (దక్షిణతః)

➢ సూ।। తస్మిన్ కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య పునస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ।।

⇨ యేన భూయ శ్చరాత్యయ జ్యోక్చ పశ్యాతి సూర్యమ్। తేనాఽఽస్యాయుషేఽ వపసా శ్లోక్యాయ స్వస్తయే।। (ఇతి పశ్చాద్దిశం ప్రవపతి)

➢ సూ।। తస్మిన్ కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య పునస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ।।

⇨ యేన పూషా బృహస్పతే రగ్నే రిన్ద్రస్య చాఽఽయుషే ఽవపత్। తేన తేవపామ్యసా వాయుషా వర్చసా యథా జ్యోక్సుమనా అసాః।। ఇత్యుత్తరతః।।

➢ సూ।। తస్మిన్ కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య। ఉత్తరయోదుంబరమూలే దర్భస్తంభేవా నిదధాతి।।

⇨ ఉప్త్వాయ కేశాన్ వరుణస్య రాజ్ఞో బృహస్పతి స్సవితా సోమో అగ్నిః।
తేభ్యో నిధానం బహుధా ఽన్వవిన్దన్నన్తరా ద్యావాపృథివీ అప స్సువః॥

➢ ఇత్యంతం కృత్వా। క్షురం ప్రక్షాళ్య నిదధాతి॥

అగ్ని ప్రతిష్ఠాపనమ్ -

➢ సూ॥ స్నాతమగ్నే రుపసమాధానాది పాత్ర ప్రయోగకాలే ॥

○ పాత్ర ప్రయోగేతు కుశాంబు కూర్చ వస్త్రాశ్మ దండాజిన మేఖలాశ్చ ।
దైవ్యాని పాత్రాణి నియుజ్య పశ్చాద్యుంజీతచామూని సహోపనేత ॥

(క్షౌరనంతరం వటుని స్నానము చేయించి వటుని తోడ దంపతులిరువురూ కూర్చుని సంకల్ప పూర్వకంగా ఉపనయనగ్ని ప్రతిష్ఠాపన చేయవలెను. అగ్నిమిధ్వా మొదలు ఇతదర్వీం వరకు చేసి షట్పాత్రాసాదన చేసి పిదప మనుష్య పాత్రలుగా - 1 బరిహిస్సు 2 ఉదక పాత్ర 3 కూర్చ 4 వస్త్రము 5 గుండురాయి 6 దండమును 7 కృష్ణాజినము 8 మేఖలమును వీటిని గూడా ఒక్కొక్కటిగా, దేవపాత్రల ప్రక్కన దర్భలను పరిచి వానిపై ఉంచవలెను.)

➢ సూ। పవిత్ర కరణాద్యాజ్య భాగాంతే పాలాశీః సమిధ ముత్తరయాధాప్య ॥
॥కుమారస్స్వైవ హోమకర్తృత్వం నతు మంత్రోచ్చారణం। ఆధేహీతి బ్రూయాత్॥

⇨ ఆయుర్దాదేవ జరసజ్గృణానో ఘృతప్రతీకో ఘృతపృష్ఠో అగ్నే। ఘృతం పిబ న్నమృత ఞ్చారు గవ్యం పితేవ పుత్రఞ్జరసేన యేమమ్॥ ఆధేహి
(ఇత్యాచార్యః॥ అగ్నయ ఇద న్నమమ (ఇతి కుమారః)॥

➢ సూ।। ఉత్తరేణాగ్నిం దక్షిణేన పదాశ్మాన మాస్థాపయేత్యాతిష్ఠేతి

⇨ ఆతిష్ఠేమ మశ్మాన మశ్మేవత్వꣳ స్థిరో భవ। అభితిష్ఠ పృతన్య తస్సహస్వ పృతనా యతః।

వటోః వస్త్రధారణమ్ -

○ అశ్మని స్థాపితో యేన వాసోపి పరిధాయ చ।
మేఖలామజినం చైవ యావదశ్మాన మాచరేత్।।

వస్త్రాభిమంత్రణమ్ -

➢ వాసస్సద్యః కృత్తోత ముత్తరాభ్యా మభిమంత్ర్య ।।

⇨ రేవతీస్త్వా వ్యక్ష్ణ న్కృత్తికా శ్చాకృన్తꣳ స్త్వా। ధియో ఽవయన్న వగ్నా అవృఞ్జ న్థ్సహస్ర మన్తాꣳ అభితో అయచ్ఛన్న్।

⇨ దేవీ ర్దేవాయ పరిధీ సవిత్రే మహత్తదాసా మభవ న్మహిత్వనమ్।।

➢ ఉత్తరాభిస్తిసృభిః పరిధాప్య ।।

⇨ యా అకృన్త న్నవయన్ యా అతన్వత యాశ్చ దేవీ రన్తా నభితో ఽదదన్త। తాస్త్వా దేవీ ర్జరసే సꣳవ్యయా స్త్వాయుష్మానిదం పరిధత్స్వ వాసః।।

⇨ పరిధత్త ధత్త వాససైనꣳ శతాయు షఙ్కృణుత దీర్ఘమాయుః। బృహస్పతిః ప్రాయచ్ఛ ద్వాస ఏతథ్సోమాయ రాజ్ఞే పరిధాతవా ఉ।

⇨ జరాఙ్గచ్ఛాసి పరిధథ్స్వ వాసో భవాకృష్టీనా మభిశస్తిపావా। శతఞ్చ జీవ శరద స్సువర్చా రాయశ్చ పోష ముప సంవ్యయస్వ।।

➢ సూ।। పరిధాప్యాచమ్య । పరిహిత ముత్తరయాను మంత్రయతే ।।

⇨ పరీదం వాసో అధిధా స్స్వస్తయే ऽభూరాపీనా మభిశస్తిపావా। శతఞ్చ జీవ శరదః పురూచీర్వసూని చార్యో విభజాసి జీవన్న్।।

మేఖలా ధారణమ్ -

➢ సూ। మౌంజీం మేఖలాం త్రివృతాం త్రిఃప్రదక్షిణ ముత్తరాభ్యాం పరివీయ ।।

⇨ ఇయన్దురుక్తా త్పరిబాధమానా శర్మ వరూథం పునతీన ఆగాత్। ప్రాణాపానాభ్యాం బలమాభరన్తీ ప్రియా దేవానాꣳ సుభగా మేఖలేయమ్।।

⇨ ఋతస్య గోప్త్రీ తపసః పరస్పీ ఘ్నతీ రక్ష స్సహమానా అరాతీః। సా న స్సమన్త మను పరీహి భద్రయా భర్తారస్తే మేఖలే మా రిషామ।। (వాచయేత్)।।

⇨ (పదమ్) ఇయమ్। దురుక్తాత్। పరిబాధమానా। శర్మ। వరూథమ్। పునతీ। నః। ఆగాత్। ప్రాణాపానాభ్యామ్। బలమ్। ఆభరన్తీ। ప్రియా। దేవానామ్। సుభగా। మేఖలా। ఇయమ్।।

⇨ ఋతస్య। గోప్త్రీ। తపసః। పరస్పీ। ఘ్నతీరక్షః। సహమానాః। అరాతీః। సానః। సమన్తమ్। అను। పరీహి। భద్రయా। భర్తారస్తే। మేఖలే। మారిషామ।।

○ మౌంజ్య జినావస్థాపన ప్రోక్షణోత్థాపనానితు।

సమంత్ర మేతాన్యాచార్యః పూర్వం కృత్వాఽథ వాచయేత్।।

అజినధారణమ్ -

➢ సూ।। అజిన ముత్తరముత్తరయా ।।

⇨ మిత్రస్య చక్షు ర్ధరుణం బలీయ స్తేజో యశస్వి స్థవిరꣳ సమిద్ధమ్। అనాహనస్యꣳ వసనఞ్జరిష్ణు పరీదꣳ వాజ్యజిన న్దధేఽహమ్।। 2 ।। దీర్ఘమాయుస్స్వమిద్ధమేకఞ్చ।। (వాచయేత్)

⇨ (పదం) మిత్రస్య। చక్షుః। ధరుణమ్। బలీయః। తేజః। యశస్వి। స్థవిరమ్। సమిద్ధమ్। అనాహనస్యమ్। వసనమ్। జరిష్ణు। పరీదమ్। వాజి। అజినమ్।। దధేఽహమ్।।

అవస్థాపనమ్ -

- సూ।। ఉత్తరేణాగ్నిం దర్భాన్థ్స్వస్తీర్య । తేష్వేన ముత్తరయాఽవస్థాప్య ।।
  - ⇨ ఆగన్త్రా సమగన్మహి ప్రసుమృత్యుం యుయోతన। అరిష్టా స్సఞ్చరేమహి స్వస్తి చరతా దిహా స్వస్త్యా ఽఽగృహేభ్యః।। (వాచయేత్)
  - ⇨ (పదమ్) ఆగన్త్రా। సమగన్మహి। ప్రసుమృత్యమ్। యుయోతన। అరిష్టాః। సఞ్చరే మహి। స్వస్తి। చరతాత్। ఇహా। స్వస్తి। ఆగృహేభ్యః।।

ప్రోక్షణమ్ –

- సూ।। ఉదకాంజలి మస్మా అంజలావానీయోత్తరయా త్రిః ప్రోక్ష్య।। సకృత్ మంత్రేణ ద్విస్తూష్ణీమ్।।

(ఉదకముతో కూడిన దోసిలిని వటుని దోసిలియందు విడిచి క్రింది మంత్రమును ఒక్కసారి చెప్పి మూడుసార్లు వటునిమీద ప్రోక్షించవలెను. అనంతరం వటునిచే మంత్రము ఉచ్చరింపచేయవలెను.)

- ⇨ సముద్రాదూర్మి ర్మధుమాం ఉదార దుపాంశునా సమమృతత్వ మశ్యామ్। ఇమను త రశ్మయ స్సూర్యస్య యేభిస్సపిత్వం పితరో న ఆయన్న్।।

⇨ (పదమ్) సముద్రాత్। ఊర్మిః। మధుమాన్। ఉదారత్। ఉపాంశునా। సమమ్। అమృతత్వమ్। అశ్యామ్। ఇషుమతే। రశ్మయః। సూర్యస్య। యేభిః। సపిత్వమ్। పితరోనః। ఆయన్॥

వటోః హస్తగ్రహణమ్ -

➢ సూ॥ ఉత్తరై ర్దక్షిణే హస్తే గృహీత్వా॥

(ఈ క్రింది మంత్రములు ఆచార్యుడు చెప్పి కొసన తన కుడిచేతితో వటుని కుడిచేతిని ఒక్కమారు పట్టుకొనవలెను (అన్ని మంత్రములు చెప్పిన తరువాత చివర ఒకసారి మాత్రమే)

⇨ అగ్నిష్టే హస్త మగ్రీభీత్। సోమస్తే హస్త మగ్రీభీత్। సవితా తే హస్త మగ్రీభీత్। సరస్వతీ తే హస్త మగ్రభీత్। పూషా తే హస్త మగ్రభీత్ । అర్యమా తే హస్త మగ్రభీత్। అంశుస్తే హస్త మగ్రభీత్। భగస్తే హస్త మగ్రభీత్। మిత్ర స్తే హస్త మగ్రభీత్। మిత్ర స్త్వమసి ధర్మణాఽగ్ని రాచార్య స్తవ॥ (సర్వేషామన్తే సకృద్ధస్తం గృహ్ణీయాత్)

➢ సూ॥ ఉత్తరైర్దేవతాభ్యః పరీదాయ॥ (అసావిత్యత్ర నామ నిర్దేశః)

⇨ అగ్నయే త్వా పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)॥

⇨ సోమాయ త్వా పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)॥

- ⇨ సవిత్రే త్వా పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)।।
- ⇨ సరస్వత్యై త్వా పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)।।
- ⇨ మృత్యవే త్వా పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)।।।
- ⇨ యమాయ త్వా పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)।।
- ⇨ గదాయ త్వా పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)।।
- ⇨ అన్తకాయ త్వా పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)।।
- ⇨ అద్భ్యస్త్వా పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)।।
- ⇨ ఓషధీభ్యస్త్వా పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)।।
- ⇨ పృథివ్యై త్వా సవైశ్వానరాయై పరిదదామి (శ్రీనివాస శర్మన్)।।

○ అన్తేతు సర్వమంత్రానాం హస్తగ్రహణ మిష్యతే ।

దేవతాభ్యః పరీదానం రక్షణాయ పృథక్ పృథక్।।

సుముహూర్తమ్ -

తత స్సుముహూర్తే చూర్ణికా, మఙ్గళశ్లోకాని పఠిత్వా।।

చూర్ణిక -

1. స్వస్త్యష్టాశీతి సహస్రాణాం ద్విజ గురు దైవత్యానాం,
2. సమస్త జగదాధార మహామణ్డూక కూర్మ యజ్ఞ వరాహ శేష పృథివీనాం,

3. పురన్దర పావక యమ నిర్ఋతి వరుణ వాయు కుబేరేశానాష్ట దిక్పాలకానాం,
4. జలజభవ హరి హర ముఖ్య దేవ గణానాం,
5. నారద వసిష్ఠ విశ్వామిత్ర పరాశరాత్రి వాల్మీకి గౌతమ భృగు వ్యాసాది మహర్షీణాం,
6. సీతాఽరున్ధత్యహల్యా ద్రౌపదీ తారా మన్దోదరీ దమయన్త్యాది మహా పతివ్రతానాం,
7. హరిశ్చన్ద్ర నల కార్తవీర్య రఘు దిలీపాది పుణ్యపురుషాణాం,
8. గఙ్గా నర్మదా తుఙ్గభద్రా మలాపహారిణీ కృష్ణవేణీ గోదావరీ కావేరీ భీమరథ్యాది మహానదీనాం,
9. జమ్బూ నిమ్బ కదమ్బ చూత క్రముక నారికేళ ఖర్జూర ధాత్రీ దాడిమ్యాది ఫలవృక్షాణాం,
10. పున్నాగ జాతీ వకుళ కేతకీ చమ్పక మల్లికా మాధవీ మాలత్యాది వివిధ కుసుమానాం,
11. కస్తూరీ కుఙ్కుమాగరు గోరోచనాది సుగన్ధానాం,
12. అపరిమిత కనక కలశ - కన్యకా – గృహమేధి - కవీశ్వర - వీణాది శ్రావ్య మేఘధ్వనీనాం,
13. అయోధ్యా కాశీ పురుషోత్తమ రామేశ్వరాది పుణ్యనగరీణాం,
14. శ్రీశైల విన్ధ్య హిమాచల గోవర్ధన కైలాసాది మహాశైలానాం,
15. మీమాంసా వ్యాకరణ న్యాయ వైశేషిక సాంఖ్య యోగాది షట్ఛాస్త్రాణాం,

16. ఋగ్యజు స్సామాథర్వణ వేదానాం,

17. లగ్న హోరా ద్రేక్కాణ నవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశ త్రింశదంశాంశకానాం – ఆనుకూల్యమస్తు।

18. సర్వే శ్శుభా శ్శోభనాః, ఏతన్ముహూర్తం సుతిథిం సువారం సునక్షత్రం సుయోగం సుకరణం సుచన్ద్రతారాబలం కుర్వన్తు।

అస్య వటోః ఉపనయన మహోత్సవే, అస్మిన్ ముహూర్తే, సర్వే గ్రహా స్సనక్షత్రా శ్శుభైకాదశ స్థాన ఫలదా స్సుప్రీతా స్సుముహూర్తా స్సుప్రసన్నా భవన్తు।।

లగ్నాష్టకాని -

- **తదేవ లగ్నం సుదినంతదేవ తారాబలం చంద్రబలం తదేవ।**
  విద్యాబలం దైవలం తదేవ లక్ష్మీపతే తేంఘ్రి యుగం స్మరామి।।
- **ఆదౌ గణేశ స్తదను స్వయంభూస్తతో గిరీశ స్తదనంతరం హరిః।**
  ఏతే సదా దేవగణా దిశన్తు వటోశ్చిరాయుశ్శుభ కీర్తి విద్యాః।।
- **సమేరు సౌరత్న గిరీన్ద్రనీల కైలాసవింధ్యాచల హేమకూటాః।**
  సర్వేగిరీన్ద్రా స్సతతం దిశన్తు వటోశ్చిరాయుశ్శుభ కీర్తి విద్యాః।।
- **గోదావరీ సిన్ధు మలాపహారీ వేగావతీ నాదవతీ ప్రశస్తా(చ కృష్ణా)।**
  సద్య స్సమాప్తా స్సతతం దిశన్తు వటోశ్చిరాయుశ్శుభ కీర్తి విద్యాః।।
- **కృష్ణాజినం దర్భమయీా చ మౌంజీ పాలాశ దండః పరిధానశాటీ।**

యజ్ఞోపవీతం చ దిశన్తు నిత్యం వటోశ్చిరాయుశ్శుభ కీర్తి విద్యాః।।

- తాంబూల గంధాక్షత పత్ర పుష్ప దీపాంకురాశీర్వచనాని యాని।

పుణ్యాహ వాక్యాని దిశన్తు తాని వటోశ్చిరాయుశ్శుభ కీర్తి విద్యాః।।

- మందార ధాత్రీరుహ పారిజాత సంతాన కల్పద్రుమ చందనాని।

కల్పద్రుమాధ్యాని దిశన్తుతాని వటోశ్చిరాయుశ్శుభ కీర్తి విద్యాః।।

- జంభారి వైశ్వానర కాలపుణ్యా స్సరిత్పతి ర్వాయు కుబేర ఈశాః।

ఏతే సదా దిక్పతయో దిశన్తు వటోశ్చిరాయుశ్శుభ కీర్తి విద్యాః।।

- ఓం కార సవ్యాహృతి మంత్రముద్రా స్సావిత్రి గాయత్రి సరస్వతీ స్వరాః।

ఛందాంసి వేదాశ్చ దిశన్తు సర్వేవటోశ్చిరాయుశ్శుభ కీర్తి విద్యాః।।

- వశిష్ఠ జాబాలి పరాశరాత్రి వాధూల బోధాయన జామగ్న్యాః।

భృగ్వఙ్గిరో గౌతమ కాశ్యపాశ్చ వటోశ్చిరాయుశ్శుభ కీర్తి విద్యాః।।

➤ సూ।। ఉత్తరేణ యజుషోపనీయ ।।

⇨ దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవ ఉపనయేఽసౌ।।

⇨ ఓం ఆ త్వాఽహార్ష మన్తరభూః। ధ్రువ స్తిష్ఠావిచాచలిః। విశస్త్వా సర్వా వాఞ్ఛన్తు। మాత్వ ద్రాష్ట్ర మధిభ్రశత్।

⇨ ధ్రువా ద్యౌర్ధ్రువా పృథివీ। ధ్రువం విశ్వ మిదం జగత్। ధ్రువా హ పర్వతా ఇమే। ధ్రువో రాజా విశామయమ్।

⇨ ఇహైవైధి మా వ్యథిష్ఠాః। పర్వత ఇవావిచాచలిః। ఇన్ద్ర ఇవేహ ధ్రువస్తిష్ఠ। ఇహ రాష్ట్రముధారయ।

⇨ అభి తిష్ఠ పృతన్యతః। అధరే సన్తు శత్రవః। ఇన్ద్ర ఇవ వృత్రహా తిష్ఠ। అపః-క్షేత్రాణి సఞ్జయన్న్।

⇨ ఇన్ద్ర ఏణ మదీధరత్। ధ్రువం ధ్రువేణ హవిషా। తస్మై దేవా అధి బ్రవన్న్। అయఞ్చ బ్రహ్మణస్పతిః।

⇨ ధ్రువన్తే రాజా వరుణో ధ్రువం దేవో బృహస్పతిః। ధ్రువన్త ఇన్ద్ర శ్చాగ్నిశ్చ రాష్ట్రన్ధారయతా న్ధ్రువమ్।। (సుముహూర్తకాలే ఆత్మనస్సమీపమానయతి)

బ్రహ్మోపదేశ మంత్రః -

➢ సుప్రజా ఇతి దక్షిణే కర్ణే జపతి।

⇨ సుప్రజాః ప్రజయా భూయా స్సువీరో వీరై స్సువర్చా వర్చసా సుపోషః పోషైః।।

⇨(పదం) సుప్రజాః। ప్రజయా। భూయాసమ్। సువీరః। వీరైః। సువర్చాః। వర్చసా। సుపోషః। పోషైః।।

➢ బ్రహ్మచర్యమాగామితి కుమార ఆహ।।

⇨ బ్రహ్మచర్య మాఽఽగా ముప మా నయస్వ దేవేన సవిత్రా ప్రసూతః।।

⇨ (పదం) బ్రహ్మచర్యమ్। ఆగామ్। ఉప। మానయస్వ। దేవేన। సవిత్రా। ప్రసూతః॥

ఆచార్య కుమార సంవాదః -

॥ ప్రష్టం పరస్య ప్రతివచనం కుమారస్య॥

ఆచార్యః - - కోనామాసి।

వటుః - - (శ్రీనివాస) శర్మా నామాస్మి॥

ఆచార్యః - - కస్య బ్రహ్మచార్యసి।

వటుః -- ప్రాణస్య బ్రహ్మచార్యస్మి॥

➢ **(ఆచార్యః) శేషం పరోజపతి॥**

⇨ (శ్రీనివాస శర్మ్మె) షతే దేవసూర్య బ్రహ్మచారీ తజ్గోపాయ స మామృతైష తే సూర్య పుత్రస్స దీర్ఘాయు స్సమా మృత। యాం స్వస్తి మగ్ని ర్వాయు స్సూర్య శ్చన్ద్రమా ఆపోఽను సఞ్చర (శ్రీ నివాస శర్మన్)॥

➢ **సూ॥ ప్రత్యగాశిషం చైనం వాచయతి ॥**

(ఆశీః ఫలము పొందునదిగా ఉండు ఈ కింది మంత్రమును చెప్పించవలెను.)

⇨ అధ్వనా మధ్వపతే శ్రేష్ఠ స్యాధ్వనః పార మశీయ॥

⇨ (పదం) అధ్వనామ్। అధ్వపతే। శ్రేష్ఠస్య। అధ్వనః। పారమ్। అశీయ॥

ఉపనయన ప్రధాన హోమాః -

- **సూ।। ఉక్తమాజ్య భాగాంత మత్రైనముత్తరా ఆహుతీ ర్హావయిత్వా ।। చతుర్గృహీతం గృహీత్వా ।। కుమారఀ హావయిత్వా।।**

- **యోగాదీన్వాచన్నేవ కుమారం హావయేత్త్విలు।**

ద్వితీయ చతుర్థౌ బ్రూయాత్ ఆచార్యో జుహుయాద్వటుః।।

(ఈ క్రింది మంత్రములను వటునిచే చెప్పించి, హోమము చేయించవలెను. కానీ రెండు, నాలుగు మంత్రములను ఆచార్యుడు మాత్రమే చెప్పి వటువుచే హోమం చేయించవలెను.)

⇨ **యోగేయోగే తవస్తరఀ వాజే వాజే హవామహే। సఖాయ ఇన్ద్ర మూత యే స్వాహా।।**

⇨ (పదం) **యోగే యోగే। తవస్తరమ్। వాజే వాజే। హవామహే। సఖాయః। ఇన్ద్రమ్। ఊతయే। స్వాహా।।** ఇన్ద్రాయేద న్న మమ।।

⇨ ఆచార్యో జుహుయాత్ - **ఇమమగ్న ఆయుషే వర్చసే కృధి ప్రియఀ రేతో వరుణ సోమరాజన్। మాతేవాస్మా అదితే శర్మయచ్ఛ విశ్వేదేవా జరదష్టిర్యథా సత్స్వాహా।।** అగ్నివరుణ సోమాదితి విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇద న్న మమ।।

⇨ శతమిన్ను శరదో అన్తి దేవా యత్రాన శ్చక్రా జరసన్తనూనామ్। పుత్రాసో యత్ర పితరో భవన్తి మా నో మధ్యా రీరిషతా ఽయుర్గన్తో స్వాహా॥

⇨ (పదం) శతమ్। ఇత్। ను। శరదః। అన్తి। దేవాః। యత్ర। నః। చక్రాః। జరసమ్। తనూనామ్। పుత్రాసః। యత్ర। పితరః। భవన్తి। మా। నః। మధ్యాః। రీరిషత। ఆయుః। గన్తోః। స్వాహా॥ దేవేభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ ఆచార్యో జుహుయాత్ - అగ్నిష్ట ఆయుః ప్రతరాన్దధా త్వగ్నిష్టే పుష్టిం ప్రతరాఙ్కృణోతు। ఇన్ద్రో మరుద్భిర్ ఋతుధా కృణో త్వాదిత్యై స్తే వసుభి రాదధాతు స్వాహా॥ అగ్నీన్ద్ర మరుతాదిత్య వసుభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ మేధాం మహ్య మఙ్గిరసో మేధాః సప్తర్షయో దదుః। మేధాం మహ్యం ప్రజాపతి ర్మేధా మగ్ని ర్దదాతు మే స్వాహా॥

⇨ (పదం) మేధామ్। మహ్యమ్। అఙ్గిరసః। మేధామ్। సప్తర్షయః। దదుః। మేధామ్। మహ్యమ్। ప్రజాపతిః। మేధామ్। అగ్నిః। దదాతు। మే। స్వాహా॥ అఙ్గిరస్సప్త ఋషి ప్రాజాపత్యగ్నిభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ అప్సరా సు చయా మేధా గన్ధర్వేషు చ యద్యశః। దైవీ యా మానుషీ మేధా సా మా మాఽవిశతా దిహ స్వాహా॥

⇨ (పదం) అప్సరాసు। చ। యా। మేధా। గన్ధర్వేషు। చ। యత్। యశః। దైవీ। యా। మానుషీ। మేధా। సా। మామ్। ఆవిశతాత్। ఇహ। స్వాహా।।

మేధాయా ఇద న్న మమ।।

⇨ ఇమమ్మే వరుణ శ్రుధీ హవ మద్యా చ మృడయ। త్వామవస్యు రాచకే।।

⇨ (పదం) ఇమమ్। మే। వరుణ। శ్రుధి। హవమ్। అద్య। చ। మృడయ। త్వామ్। అవస్యుః। ఆ। చకే। స్వాహా।। వరుణా యేద న్న మమ।।

⇨ తత్త్వా యామి బ్రహ్మణా వన్దమాన స్తదాశాస్తే యజమానో హవిర్భిః। అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశꣳస మా న ఆయుః ప్ర మోషీః।।

⇨ (పదం) తత్। త్వా। యామి। బ్రహ్మణా। వన్దమానః। తత్। ఆ। శాస్తే। యజమానః। హవిర్భిః। అహేడమానః। వరుణ। ఇహ। బోధి। రుశꣳస। మా। నః। ఆయుః। ప్ర। మోషీః। స్వాహా।। వరుణా యేద న్న మమ।।

⇨ త్వన్నో అగ్నే వరుణస్య విద్వా న్దేవస్య హేడోఽవ యాసిసీష్ఠాః। యజిష్ఠో వహ్నితమ శ్శోశుచానో విశ్వా ద్వేషాꣳసి ప్ర ముముగ్ధ్యస్మత్।।

⇨ (పదం) త్వమ్। నః। అగ్నే। వరుణస్య। విద్వాన్। దేవస్య। హేడః। అవ। యాసిసీష్ఠాః। యజిష్ఠః। వహ్నితమః। శోశుచానః। విశ్వా। ద్వేషాꣳసి। ప్ర। ముముగ్ధి। అస్మత్। స్వాహా।। అగ్నీవరుణాభ్యా మిదన్న మమ।।

⇨ సత్వన్నో అగ్నేఽవమో భవోతీ నేదిష్ఠో అస్యా ఉషసో వ్యుష్టౌ। అవ యక్ష్వ నో వరుణꣳ రరాణో వీహి మృడీకꣳ సుహవో న ఏధి।।

⇨ (పదం) సః। త్వమ్। నః। అగ్నే। అవమః। భవ। ఊతీ। నేదిష్ఠః। అస్యాః। ఉషసః। వ్యుష్టౌ। అవ। యక్ష్వ। నః। వరుణమ్। రరాణః। వీహి। మృడీకమ్। సుహవః। నః। ఏధి। స్వాహా।। అగ్నీవరుణాభ్యా మిదన్న మమ।।

⇨ త్వమగ్నే అయాస్యయా సన్మనసా హితః। అయాసన్ హవ్య మూహిషేఽయా నో ధేహి భేషజꣳ స్వాహా।।

⇨ (పదం) త్వమ్। అగ్నే। అయాసి। అయాసన్। మనసా। హితః। అయాసన్। హవ్యమ్। ఊహిషే। అయా। నః। ధేహి। భేషజమ్। స్వాహా।। అయసే గ్నయ ఇద న్న మమ।।

తతః ఆచార్యో జుహోతి, ఇధ్మసన్నహనం. . . . జయాది ప్రతిపద్యతే।। సావిష్ట కృతꣳ హుత్వా। శమ్యా అపోహ్య (నాత్ర లేపకార్యం విద్యతే, న పరిధ్యఞ్జనాది)।।

అస్మిన్నుపనయన కర్మణి యజుర్వేష ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యేష।।

⇨ ఓం భువ స్స్వాహా।। వాయవ ఇద న్న మమ।।

అనాజ్ఞాతమిత్యాది పరిషేచనాన్తం కృత్వా।। అహంభో అభివాదయే।।

సావిత్ర్యుప దేశః -

- సూ।। అపరేణాగ్నిం ఉదగగ్రం కూర్చన్నిధాయ। తస్మిన్నుత్తరేణ యజుషోప నేతోప విశతి।।

⇨ రాష్ట్రభృద స్యాచార్యాసన్దీ మా త్వద్యోషమ్।।

కూర్చ లక్షణమ్ -

○ కూర్చంతు త్రివిధం జ్ఞేయం ఉత్తమం మధ్యమాధమం।
నవభిస్సప్త భిర్దర్భైః పంచభిర్గ్రంథి సంయుతం।
తన్మూలం ద్వాదశాంగుల్యం తదగ్రం చతురఙ్గులమ్।।

○ కూర్చేగ్రేతు గీర్దేవీ కూర్చమధ్యేతు పార్వతి।
కూర్చమూలే స్థితాగంగా ఏతాః కూర్చాధిదేవతాః।।

○ ఆచార్యాయ వటుః కూర్చం దద్యాదగ్ర ముదగ్యథా।
తథా నిధాయ తత్కూర్చే రాష్ట్రభృద్యజుషా గురుః।।

- సూ।। పురస్తాత్ ప్రత్యఙ్ఙాసీనః కుమారో దక్షిణేన పాణినా దక్షిణం పాదమన్వారభ్యాహ సావిత్రీం భో అనుబ్రూహీతి।।

- తస్మాఅన్వాహ తత్సవితురితి పచ్ఛోర్ధర్చశః తతస్సర్వాం వ్యాహృతీ ర్వ్యాహృతాః పాదాదిష్వంతేషువా తథాఽర్ధర్చయోరుత్తమాం కృత్స్నాయాం ।।

⇨ ఓం భూః। తథ్సవితు ర్వరేణ్యమ్। ఓం భువః। భర్గో దేవస్య ధీమహి। ఓꣳ సువః। ధియో యోనః ప్రచోదయాత్।।

⇨ ఓం భూః। తత్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ఓం భువః। ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।। (అర్ధర్చశ స్సావిత్రీ గాయత్రీ)

⇨ ఓ౯సువః।। తత్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।। (అనవానం సావిత్రీ గాయత్రీ పాఠః)

➢ సూ।। కుమార ఉత్తరేణమంత్రేణోత్తరమోష్ఠ ముపస్పృశతే ।।

(వటుడు వెంటనే తూర్పుగా తిరిగి కింది మంత్రమును చెప్పించుకుని చేతిలో నీరు పోసుకుని తన కుడి చెవినుండి ప్రారంభించి పై పెదవి మీదుగా ఎడమ చెవి వరకు తుడుచుకుని ఆచమించి పడమరకు తిరుగవలెను.)

⇨ అవృధ మసౌ సౌమ్య ప్రాణ స్వం మే గోపాయ।।

⇨ (పదం) అవృధమ్। అసౌ। సౌమ్యః। ప్రాణః। స్వమ్। మే। గోపాయ।।

➢ సూ।। కర్ణావుత్తరేణ ।।

(వటుడు కింది మంత్రమును చెప్పించుకుని తన రెండు చెవులను ఒకమారు ముట్టుకొనవలయును)

⇨ బ్రహ్మణ ఆణీస్థః।।

⇨ (పదం) బ్రహ్మణః। ఆణీస్థః।।

దండ గ్రహణమ్ -

- సూ।। దండముత్తరేణా దత్తే । పాలాశోదండో బ్రాహ్మణ్య నైయ్యగ్రోధ స్కంధజో అవాఙ్గగ్రో రాజన్యస్య బాదర ఔదుంబరోవా వైశ్యస్య ।।

(బ్రాహ్మణునికి మోదుగ దండము, క్షత్రియునకు మట్టి ఊడ, వైశ్యునకు రేగుకట్ట గానీ మేడికానీ దండములుగా స్వీకరించవలెను.)

⇨ సుశ్రవ స్సుశ్రవసం మా కురు యథాత్వꣳ సుశ్రవ స్సుశ్రవా అస్యేవ మహాꣳ సుశ్రవ స్సుశ్రవా భూయాసః యథా త్వꣳ సుశ్రవ స్సుశ్రవో దేవానాన్నిధిగోపో ఽస్యేవమహం బ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మణో నిధిగోపో భూయాసమ్।। (పదం) సుశ్రవసః। సుశ్రవసం। మా। కురు। యథా। త్వమ్। సుశ్రవః। సుశ్రవాః। అసి। ఏవ। మహామ్। సుశ్రవః। సుశ్రవాః। భూయాసమ్। యథా। త్వమ్। సుశ్రవః। సుశ్రవః। దేవానామ్। నిధిగోపః। అసి। ఏవమ్। అహమ్। బ్రాహ్మణానామ్। బ్రహ్మణః। నిధిగోపః। భూయాసమ్।।

- సూ।। స్మృతం చమ ఇత్యేత ద్వాచయిత్వా।।

(కింది మంత్రములను వటునిచే చెప్పించవలెను.)

⇨ స్మృతఞ్చ మేఽ స్మృతఞ్చ మే తన్మ ఉబయః వ్రత

⇨ న్నిన్దా చ మేఽనిన్దా చ మే తన్మ ఉభయః వ్రతꣳ

- ⇨ శ్రద్ధా చ మేఽశ్రద్ధా చ మే తన్మ ఉభయః వ్రతం
- ⇨ విద్యా చ మేఽవిద్యా చ మే తన్మ ఉభయః వ్రతః
- ⇨ శ్రుతఞ్చ మేఽశ్రుతఞ్చ మే తన్మ ఉబయః వ్రతః
- ⇨ సత్యఞ్చ మే ఽనృతఞ్చ మే తన్మ ఉభయః వ్రతః
- ⇨ వ్రతఞ్చ మే వ్రతఞ్చ మే తన్మ ఉబయః వ్రత
- ⇨ స్తపశ్చ మే ఽతపశ్చ మే తన్మ ఉబయః వ్రతః
- ⇨ వ్రతఞ్చ మేఽ వ్రతఞ్చ మే తన్మ ఉబయః వ్రతః
- ⇨ యద్బ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మణి వ్రతః యదగ్నే స్సేన్ద్రస్య సప్రజాపతికస్య సదేవస్య సదేవరాజస్య సమనుష్యస్య సమనుష్య రాజస్య సపితృకస్య సపితృరాజస్య సగన్ధర్వాప్సర స్కస్య। యన్మ ఆత్మన ఆత్మని వ్రతన్తేనాఽహః సర్వవ్రతో భూయాసమ్॥
- ⇨(పదం) స్మృతమ్। చ। మే।

- ➢ సూ॥ గురవే వరం దత్వా । గురోవరంతే దదామీతి ॥ ఆచార్యస్సప్తదశ కృత్వోపాస్య ॥

⇨ ఓం దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవేఽశ్వినో ర్బాహుభ్యాం పూష్ణో హస్తాభ్యాం ప్రతిగృహ్ణామి। రాజాత్వా వరుణో నయతు దేవి దక్షిణే సోమాయ వాసః। తేనామృతత్వ మశ్యామ్। వయో దాత్రే। మయో మహ్యమస్తు ప్రతిగ్రహీత్రే। క ఇదం కస్మా అదాత్। కామః కామాయ। కామో దాతా। కామః ప్రతిగ్రహీతా। కామꣳ సముద్ర మావిశ। కామేన త్వా ప్రతి గృహ్ణామి। కామైతత్తే। ఏషా తే కామదక్షిణా। ఉత్తానస్త్వాఽఙ్గీరసః ప్రతిగృహ్ణాతు।।

➤ సూ।। ఉదాయుషేత్యుత్థాప్య వాచయతి ।।

(కింది మంత్రమును ఆచార్యుడు చెప్పి వటుని లేవదీసి వటుని చేత చెప్పించవలెను.)

⇨ ఓం ఉఽఽయుషా స్వాయుషో దోషధీనాꣳ రసేనో త్పర్జన్యస్య శుష్మేణో దస్థా మమృతాꣳ అను।।

⇨ (పదం) ఉదాయుషా। స్వాయుషా। ఉదోషధీనామ్। రసేన। ఉత్పర్జన్యస్య। శుష్మేణ। ఉదస్థామ్। అమృతాꣳ। అను।।

ఆదిత్యోపస్థానమ్ -

➤ సూ॥ ఉత్తరై రాదిత్య ముపతిష్ఠతే ॥

(కింది మంత్రము వటునిచే చెప్పించుచు సూర్యనకు నమస్కారము చేయించవలెను.)

⇨ తచ్చక్షు ర్దేవహితం పురస్తా చ్ఛుక్ర ముచ్చరత్।

⇨ పశ్యేమ శరద శ్శత

⇨ జీవేమ శరదశ్శత

⇨ నన్దామ శరదశ్శతం

⇨ మోదామ శరదశ్శతం

⇨ భవామ శరదశ్శతః

⇨ శృణవామ శరదశ్శతం

⇨ ప్రబ్రవామ శరదశ్శత

⇨ మజీతాస్స్యామ శరదశ్శత

⇨ జ్యోక్చ సూర్యన్దృశే।

కామ్య విధిః -

➤ సూ॥ యంకామయేత నాయమచ్ఛిద్యేతేతి తముత్తరయా దక్షిణే హస్తే గృహ్ణీయాత్ ॥

(స్నాతక వ్రత పర్యంతం ఈ వటుడు నన్ను విడువకుండా ఉండవలెనని ఆచార్యుడు కోరినచో ఈ కింది మంత్రము చెప్పి కుడిచేతితో వటుని కుడిచేయి పట్టుకొనవలెను.)

⇨ **యస్మి న్భూతఞ్చ భవ్యఞ్చ సర్వేలోకా స్సమాహితాః। తేన గృహ్ణామి త్వా మహం మహ్యం గృహ్ణామి త్వా మహం ప్రజాపతినా త్వా మహ్యం గృహ్ణామి (శ్రీనివాస శర్మన్)।।**

➢ **సూ।। త్ర్యహమేత మగ్నిం ధారయన్తి। క్షారలవణ వర్జనంచ।**

(ఈ మూడు రోజులను అగ్నినవిచ్ఛినముగా నిలుపవలెను. కారము, ఉప్పు, పులుపు విడువవలెను.)

అగ్నికార్యమ్ -

వటురాచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, శుభతిథౌ, శ్రీపరమేశ్వరముద్దిశ్య శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, మమ ఆయుర్వర్చో యశో బలాభివృద్ధ్యర్థం ప్రాతరగ్నికార్యం కరిష్యే।।

- **పరిషేచన మన్త్రః –**

⇨ **పరిత్వాఽగ్నే పరిమృజా మ్యాయుషా చ ధనేన చ। సుప్రజాః ప్రజయా భూయాసః సువీరో వీరై స్సువర్చా వర్చసా సుపోషః పోషై స్సుగృహో గృహై స్సుపతిః పత్యా సుమేధా మేధయా సుబ్రహ్మ బ్రహ్మచారిభిః।।**

(పరిమృజ్య, అలఙ్కృత్య, పరిషిచ్య)

- సమిద్ధోమః– (ప్రణవోచ్చారణ పూర్వకం పఠిత్వా, మన్త్రాన్తే సమిధ జ్ఞుహుయాత్)

⇨ అగ్నయే సమిధ మాఽహార్షం బృహతే జాతవేదసే యథా త్వ మగ్నే సమిధా సమిధ్యస ఏవం మామాయుషా వర్చసా సన్యా మేధయా ప్రజయా పశుభి ర్బ్రహ్మవర్చసే నాన్నాద్యేన సమేధయ స్వాహా। (అగ్నయ ఇద న్న మమ)

⇨ ఏధోఽస్యేధిషీమహి స్వాహా। (అగ్నయ ఇద న్న మమ)

⇨ సమిదసి సమేధిషీమహి స్వాహా। (అగ్నయ ఇద న్న మమ)

⇨ తేజోఽసి తేజో మయి ధేహి స్వాహా। (అగ్నయ ఇద న్న మమ)

⇨ అపో అద్యాన్వచారిషꣳ రసేన సమసృక్ష్మహి। పయస్వాꣳ అగ్న ఆఽగమ న్తం మా సꣳసృజ వర్చసా స్వాహా। (అగ్నయ ఇద న్న మమ)

⇨ సం మాఽగ్నే వర్చసా సృజ ప్రజయా చ ధనేన చ స్వాహా। (అగ్నయ ఇద న్న మమ)

⇨ విద్యున్మే అస్య దేవా ఇన్ద్రో విద్యా త్సహర్షిభి స్స్వాహా। (ఇన్ద్రాయేద న్న మమ)

⇨ అగ్నయే బృహతే నాకాయ స్వాహా। (అగ్నయే బృహతే నాకాయేద న్న మమ)

⇨ ద్యావాపృథివీభ్యాం స్వాహా। (ద్యావాపృథివీభ్యా మిద న్న మమ)

⇨ ఏషా తే అగ్నే సమిత్తయా వర్ధస్వ చాఽఽప్యాయస్వ చ తయాఽహం వర్ధమానో భూయాస మాప్యాయమానశ్చ స్వాహా। (అగ్నయ ఇద న్న మమ)

⇨ యో మాఽగ్నే భాగినం సన్త మథాభాగ ఞ్చికీర్షత్యభాగ మగ్నే తఙ్కురు మామగ్నే భాగినఙ్కురు స్వాహా। (అగ్నయ ఇద న్న మమ)

⇨ సమిధ మాధాయాగ్నే సర్వవ్రతో భూయాసం స్వాహా। (అగ్నయ ఇదన్న మమ)

⇨ భూస్స్వాహా। (అగ్నయ ఇద న్న మమ)

⇨ భువ స్స్వాహా। (వాయవ ఇద న్న మమ)

⇨ సువ స్స్వాహా। (సూర్యాయేద న్న మమ)

⇨ భూర్భువ స్సువ స్స్వాహా। (ప్రజాపతయ ఇదన్న మమ)।।

{అన్తే తూష్ణీం పరిసమూహ్య}

- ఉపస్థానమ్

⇨ యత్తే అగ్నే తేజ స్తేనాహ న్తేజస్వీ భూయాసం యత్తే అగ్నే వర్చస్తేనాహం వర్చస్వీ భూయాసం యత్తే అగ్నే హర స్తేనాహం హరస్వీ భూయాసమ్।।

⇨ మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్ని స్తేజో దధాతు

⇨ మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్ని స్తేజో దధాతు

⇨ మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయీన్ద్ర ఇన్ద్రియ న్దధాతు

⇨ మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయి సూర్యో భ్రాజో దధాతు।।

భస్మ గ్రహణ మన్త్రః –

⇨ మాన స్తోకే తనయే మాన ఆయుషి మా నో గోషు మా నో అశ్వేషు రీరిషః। వీరా న్మా నో రుద్ర భామితో వధీర్ హవిష్మన్తో నమసా విధేమ తే।।

భస్మ ధారణ మన్త్రః –

⇨ త్ర్యాయుష ఞ్జమదగ్నేః కశ్యపస్య త్ర్యాయుషమ్। యద్దేవానా న్త్ర్యాయుష న్తన్మే అస్తు త్ర్యాయుషమ్।।

(భస్మనా శిరో లలాట వక్షస్స్కన్ధేషు తిలకాని కుర్యాత్।)

- మేధావీ భూయాసమ్ (లలాటే)।
- తేజస్వీ భూయాసమ్ (దక్షిణ స్కన్ధే)।
- వర్చస్వీ భూయసమ్ (వామ స్కన్ధే)।
- బ్రహ్మవర్చసీ భూయసమ్ (హృదయే)
- ఆయుష్మాన్ భూయసమ్ (కణ్ఠే)।
- అన్నాదో భూయాసమ్ (నాభౌ)।
- యశస్వీ భూయాసమ్ (గ్రీవాయాం)।

✦ సర్వసమృద్ధో భూయాసమ్ (మూర్ధని)।।

అగ్న్యుపఘాత ప్రాయశ్చిత్తః -

⇨ **పునస్త్వాఽఽదిత్యా రుద్రా వసవ స్సమిన్ధతాం పున ర్బ్రహ్మాణో వసునీథ యజ్ఞైః। ఘృతేన త్వ న్తనువో వర్ధయస్వ సత్యా స్సన్తు యజమానస్య కామా స్స్వాహా।। (అగ్నయే వసునీథాయేద న్న మమ)**

ఓం స్వస్తి।।

- **శ్రద్ధాం మేధాం యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలమ్।**
- **ఆయుష్య న్తేజ ఆరోగ్య న్దేహి మే హవ్యవాహన।**
- **శ్రియ న్దేహి మే హవ్యవాహన ఓన్నమ ఇతి।।**
- **యస్య స్మృత్యా చ నామోక్త్యా తపో హోమక్రియాఽఽదిషు।**
- **న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవన్దే హుతాశనమ్।।**
- **మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన।**
- **యద్ధుతన్తు మయా దేవ పరిపూర్ణం తదస్తు తే।।**

అనేన ప్రాతరగ్నికార్య, (సాయమగ్నికార్య) సమిదాధానేన భగవాన్ సర్వాత్మక శ్శ్రీయజ్ఞేశ్వర స్సుప్రీణాతు। ఏతత్ ఫలం శ్రీ పరమేశ్వరార్పణమస్తు।।

(గోత్ర ప్రవరోచ్చారణమ్ – వంశఋషి స్మరణమ్)

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। (కాశ్యపాఽవత్సార – నైధ్రువ) (త్ర్యార్షేయ) ప్రవరాన్విత (కాశ్యప) సగోత్రః, ఆపస్తమ్బ సూత్రః, తైత్తిరీయ కృష్ణ యజు శ్శాఖాఽధ్యాయీ, ... శర్మాఽహం భో అభివాదయే।

అగ్ని కార్య ప్రయోగ స్సమాప్తః

➤ **సూ|| ఏవమన్యస్మిన్నపి సదారణ్యాదేధానా హృత్య||**

(ఈ ప్రకారము దీక్షన్తము నుండి స్నాతకము వరకూ ప్రతిరోజు ప్రాతస్సాయం కాలములందు లౌకికాగ్నిలో అగ్నికార్యము చేయవలెను)

సంశాసనమ్ -

➤ **సూ|| ఉత్తరయా సꣳశాస్తి||**

(ఈ క్రింది మంత్రములచే ఆచార్యుడు వటుని ఆజ్ఞాపించవలెను. ఆచార్యుడు మన్త్రములచే ప్రశ్నించవలెను. వటువు బాఢం అనవలెను.)

⇨ **బ్రహ్మచార్యసి ? - బాఢం||**

⇨ **అపోऽశానా ? - బాఢం||**

⇨ **కర్మకురు ? - బాఢం||**

⇨ **మాసుషుప్థాః ? - బాఢం||**

⇨ **భిక్షాచర్యం చర ? - బాఢం||**

⇨ **ఆచార్యాధీనో భవ ? - బాఢం||**

○ **బ్రహ్మచార్యస్య పోశానే త్యనుశిష్యం వటుం గురుః|**

బాఢమిత్యేవ సర్వత్ర ప్రతిబ్రూయాస్తతో వటుః||

భిక్షాచరణం -

- **సూ।। స౺ శాసనాన్తే భిక్షాచరణం। అథాస్మా అరిక్తం పాత్రం ప్రయచ్ఛన్నాహ మాతరమేవాగ్రే భిక్షస్వేతి । తతో గురుం మాతరం అన్యాగుశ్చ వృద్ధాన్నమస్కుర్యాత్। భిక్షాం యాచయేత్।।**

(స౺శాసన అయిన తరువాత భిక్షను యాచించవలెను. శాసనానంతరం ఆచార్యుడు ఏదైనా ఒక వస్తువుతో కూడిన భిక్షాపాత్ర నిచ్చి మందు తల్లి నే యాచింపుమని చెప్పవలెను. (తల్లికి, ఆచార్యునిని, ఇతర పెద్దలందరికీ నమస్కరించి భిక్షను యాచించవలెను.)

- **ఆది మధ్యావసానేషు భవచ్ఛబ్దోప లక్షితః।**

బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విశాం భిక్షాచర్యం యథాక్రమమ్।।

(బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యులు భవశబ్దమును క్రమంగా, మొదట, నడుమ, కొనను చేర్చి భిక్ష చేయవలెను. వివరణ భిక్షాక్రమంలో ఈయబడినది.)

- **సూ।। భవతి భిక్షాం దదాత్వితి స్త్రియం భవాన్్। భవాన్ భిక్షాం దదాత్వితి పురుం యాచయేత్।।**

(భవతి భిక్షాం దదాతు అని స్త్రీలను, భవాన్ భిక్షాం దదాతు అని పురుషులను యాచింపవలెను.)

భిక్షాక్రమము

చతుస్సాగరపర్యంతం------------ శర్మా అహంభో అభివాదయే

(తల్లి ఒక పళ్ళెములో బియ్యము పోసుకుని బంగారముతో కానీ వెండితో గానీ చేయించిన గిన్నెను పళ్ళెములో వేసుకోవలెను. వటుడు కుడిచేతితో తన

కుడిచెవిని పట్టుకుని పై విధముగా తన ప్రవరను ఉచ్చరించి తల్లికి పాదాభివందనం చేసి, తన నడుముకు కట్టిన వస్త్రము కొనను రెండుచేతులతో పట్టుకొవలెను. తల్లి ఆ పళ్ళెములోని బియ్యమును గిన్నెతో మూడు సార్లు వటుడు పట్టుకున్న వస్త్రమునందు బియ్యమును ఉంచవలెను. మూడసారి గిన్నెతో సహా వస్త్రములో ఉంచవలెను. దక్షిణ, ఉంగరము ఇచ్చుట ఆచారముగా ఉన్నది.)

బ్రాహ్మణులు - - భవతి భిక్షాందేహి (అని స్త్రీలను,)

భవాన్ భిక్షాం దదాతు (అని పురుషులను)

క్షత్రియులు - - భిక్షాం భవతి దేహి (అని స్త్రీలను,)

భిక్షాం భవాన్ దదాతు (అని పురుషులను)

వైశ్యులు - - భిక్షాం దేహి భవతి (అని స్త్రీలను,)

భిక్షాం దదాతు భవాన్ అని పురుషులను యాచింపవలెను.

- **గాయత్రీం గురుణా దిష్టాం తిష్ఠన్నా సూర్యమభ్యసేత్।**
  సూర్యేస్త శిఖరం ప్రాప్తే సాయం సంధ్యా ముపక్రమేత్।
- **అగ్నికార్యం తతః కుర్యాత్సంధ్యాయో రుభయోరపి।**
  తతోభివాదయేద్వృద్ధాం నసావహామి త్రిభువన్।।

(వటుడు గురూపదేశమైన గాయత్రీ మంత్రమును సూర్యుడు పడమటి కొండకు చేరు వరకు నిలిచి వల్లించి సాయం సంధ్యను ప్రారంభించి నిత్యము రెండు పూటలా చేయుచుండవలెను. సంధ్యావందన అయిన తరువాత రెండు

పూటలా అగ్నికార్యము చేయలలెను. తరువాత తన ప్రవర చెప్పి పెద్దలకు అభివాదము చేయవలెను.)

- **సూ।। వాసశ్చతుర్థీ ముత్తరయా దత్తేన్యత్పరిధాప్య।।**

(నాల్గురోజుల దీక్షానంతరం వటుడు వస్త్రమును విడిచి నూతన వస్త్రములను మంత్రయుక్తంగా ధరించవలెను.)

(ఆచార్యుడు 17 సార్లు ప్రణవము చేసి క్రింది మత్రముచే వటుడిచ్చు వస్త్రములను పుచ్చుకొనవలెను.)

- **యస్య తే ప్రథమవాస్యꣳ హరామస్త న్త్వా విశ్వే అవన్తు దేవాః। తన్త్వా భ్రాతర స్సువృధో వర్ధమాన మనుజాయన్తాం బహవ స్సుజాతమ్।।**

- **సూ।। గురో వాసస్తే దదామి।। ఇతి దద్యాత్।।**

13. పాలాశ కర్మ

మోదుగ చెట్టు మొదలుచేయు సంస్కారము.

- **సూ।। కేచిత్ పాలాశం కర్మ కుర్వన్తి త్రీణ్యహని ప్రత్యహ మామ భైక్షమాచరేత్। చతుర్థేహన్యన్న సగ్గ్ స్కారేణ సగ్గ్ స్కృత్యాచార్యేణ సహప్రాచీముదీచీంవా దిశముపనిష్క్రమ్య। పలాశవృక్షముపాగమ్య।।**

(పాలాశ కర్మను చేయడం కొందరి ఆచారము. ఉపనయనదీక్ష 3రోజులు ఆమభిక్ష చేసి నాల్గవరోజున ఆభిక్షచే అన్నము వండి, ఆచార్యునితో సహా

వటువు గ్రామము యొక్క తూర్పునకు గానీ ఉత్తరమునకు గాని వెళ్ళి మోదుగ చెట్టు ఎదుట ఈ పాలాశ కర్మను చేయవలెను. అగ్నికి ఉత్తరమున మోదుగకొమ్మ పాతి దాని వద్ద చేయుట ఆచారము.) ఆచార్యుడు ఆచమించి పాలాశకర్మ సందర్భంగా గణపతిపూజ , పుణ్యాహవాచనములు చేసి పాలాశకర్మకు సంకల్పం చేయవలెను.

ఆచమ్య . . . ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్య ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం ప్రణవ శ్రద్ధా మేధా జనన సిద్ధ్యర్థం పాలాశ కర్మ కరిష్యమాణః గణపతిపూజాం కృత్వా, పుణ్యాహం వాచయిత్వా।। మమ కుమారస్య ప్రణవ శ్రద్ధా మేధా జనన సిద్ధ్యర్థం పాలాశ కర్మ కరిష్యే।।-

- **సూ।। పలాశమూలమలం కృత్య తత్ర త్రీణ్యుదగప వర్గాణి స్థండిలం కల్పయిత్వా। తేషుయథాః తత్తన్మంత్రైః ప్రణవ శ్రద్ధా మేధా దేవతాః ఆవాహ్య ।।**

- **ఓం యశ్ఛన్దసా మృషభో విశ్వరూపః। ఛన్దోభ్యోఽ ధ్యమృతాథ్సంబభూవ। స మేన్ద్రో మేధయా స్పృణోతు। అమృతస్య దేవ ధారణో భూయాసమ్।**
- **శరీరం మే విచర్షణమ్। జిహ్వా మే మధుమత్తమా। కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రువమ్। బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహితః। శ్రుతం మే గోపాయ।। ప్రణవమావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి।।**

⇨ ఓం శ్రద్ధయాఽగ్ని స్సమిధ్యతే। శ్రద్ధయా విన్దతే హవిః। శ్రద్ధాం భగస్య మూర్ధని। వచసా వేదయామసి।

⇨ ప్రియశ్ శ్రద్ధే దదతః। ప్రియశ్ శ్రద్ధే దిదాసతః। ప్రియం భోజేషు యజ్వసు। ఇదం మ ఉదిత జ్కృధి।

⇨ యథా దేవా అసురేషు। శ్రద్ధా ముగ్రేషు చక్రిరే। ఏవం భోజేషు యజ్వసు। అస్మాక ముదిత జ్కృధి।

⇨ శ్రద్ధా న్దేవా యజమానాః। వాయుగోపా ఉపాసతే। శ్రద్ధాఁ హృదయ్యయాఽఽకూత్యా। శ్రద్ధయా హూయతే హవిః।

⇨ శ్రద్ధాం ప్రాతర్హవామహే। శ్రద్ధాం మధ్యన్దినం పరి। శ్రద్ధాఁ సూర్యస్య నిమ్రుచి। శ్రద్ధే శ్రద్ధాపయేహ మా।

⇨ శ్రద్ధా దేవా నధివస్తే। శ్రద్ధా విశ్వమిద జ్జగత్। శ్రద్ధా జ్కామస్య మాతరమ్। హవిషా వర్ధయామసి।। శ్రద్ధామావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి।।

⇨ ఓం మేధా దేవీ జుషమాణా న ఆఽగా ద్విశ్వాచీ భద్రా సుమనస్యమానా। త్వయా జుష్టా నుదమానా దురుక్తా న్బృహ ద్వదేమ విదథే సువీరాః।

⇨ త్వయా జుష్ట ఋషి ర్భవతి దేవి త్వయా బ్రహ్మా గతశ్రీ రుత త్వయా। త్వయా జుష్ట శ్చిత్రం విన్దతే వసు సా నో జుషస్వ ద్రవిణోన మేధే।

- మేధాం మ ఇన్ద్రో దదాతు మేధాం దేవీ సరస్వతీ। మేధాం మే అశ్వినా వుభా వాధత్తాం పుష్కరస్రజా।
- అప్సరాసు చ యా మేధా గన్ధర్వేషు చ యన్మనః। దైవీం మేధా సరస్వతీ సామాం మేధా సురభి ర్జుషతాꣳ స్వాహా।
- ఆమాం మేధా సురభి ర్విశ్వరూపా హిరణ్యవర్ణా జగతీ జగమ్యా। ఊర్జస్వతీ పయసా పిన్వమానా సా మాం మేధా సుప్రతీకా జుషన్తామ్।।
- మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్ని స్తేజో దధాతు మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయీన్ద్ర ఇన్ద్రియ న్దధాతు మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయి సూర్యో భ్రాజో దధాతు।। మేధామావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి।।

ప్రణవ శ్రద్ధా మేధా దేవతాభ్యోనమః ధ్యాన ఆవాహనాది షోడశోపచార పూజాం కరిష్యే। (నివేదన కాలే) అపూపసహిత కుసలాన్నం నివేదయేత్।। ప్రణవ శ్రద్ధా మేధా సుప్రీతా స్సుప్రసన్నా వరదా భవన్తు।।

పాలాశహోమః -

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, ఏవం--ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్య ఆయుష్యాభి వృద్ధ్యర్థం ప్రణవ శ్రద్ధా మేధా జనన సిద్ధ్యర్థం పాలాశ హోమం కరిష్యే।।

అగ్నేర్దనాది ఆజ్యభాగాన్తే ఉత్తరైః మంత్రైః కుమారఌ హావయిత్వా॥

⇨ ఓం యశ్ఛన్దసా మృషభో విశ్వరూపః। ఛన్దోభ్యోఽ ధ్యమృతాత్సంబభూవ। స మేన్ద్రో మేధయా స్పృణోతు। అమృతస్య దేవ ధారణో భూయాసఌ స్వాహా॥ ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ శరీరం మే విచర్షణమ్। జిహ్వా మే మధుమత్తమా। కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రువమ్। బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహితః। శ్రుతం మే గోపాయ స్వాహా॥ ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ ఆవహన్తీ వితన్వానా। కుర్వాణా చీర మాత్మనః। వాసాఌసి మమ గావశ్చ। అన్నపానే చ సర్వదా। తతో మే శ్రియ మావహ। లోమశాం పశుభి స్సహ స్వాహా॥ ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ ఆ మా యన్తు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ వి మా యన్తు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ ప్ర మా యన్తు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ దమాయన్తు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ శమాయన్తు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ॥

- ⇨ యశో జనేఽసాని స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ।।
- ⇨ శ్రేయాన్ వస్యసోఽసాని స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ।।
- ⇨ త న్త్వాభగ ప్రవిశాని స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ।।
- ⇨ సమాభగ ప్రవిశ స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ।।
- ⇨ తస్మిన్త్సహస్రశాఖే। నిభగాహ న్త్వయి మృజే స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ।।
- ⇨ యథాఽఽపః ప్రవతా యన్తి। యథా మాసా అహర్జరమ్। ఏవమ్మాం బ్రహ్మచారిణః। ధాత రాయన్తు సర్వత స్వాహా। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ।।
- ⇨ ప్రతివేశోఽసి ప్ర మా భాహి ప్ర మా పద్యస్వ స్వాహా।। ఛన్దోభ్య ఇద న్న మమ।।

తతః ఆచార్యోజుహుయాత్ –

ఇధ్మసన్నహనా న్యద్భిస్సంస్పృశ్యాగ్నౌ ప్రహరతి। రుద్రాయ తన్తిచరాయేదం నమమ। అపఉపస్పృశ్య। జయాది ప్రదిపద్యతే। సౌవిష్టకృతఀ హుత్వా। శమ్యా అపోహ్య (నాత్రలేపకార్యం విద్యతే, నపరిధ్యఞ్జనాది)। అనాజ్ఞాతమితి పరిషేచనాన్తం కృత్వా। స్వస్తి శ్రద్ధాం ----- అహంభో అభివాదయే।।

- సంత్యజ్య మేఖలాదీని బ్రహ్మసూత్రం వినావటుః।

  సర్వం పలాశే నిక్షిప్య నవాన్యన్యానిధారయేత్।।

- సూ।। తతః పలాశమూలే దండం విస్సృజ్య। సుశ్రవ ఇతి మంత్రేణ అన్యదండమాదాయ।।

- రేవతీస్త్వేతి ద్వాభ్యాం వాసోమభిమన్త్ర్య। యా అకృన్తన్నవయన్నితి తిసృభిః పరిధాప్య।।

- (ఆచార్య-) పరీదమితి పరిహితం కుమారమభిమన్త్రయతే। ఇయన్దురుక్తేతి ద్వాభ్యాం మేఖలాం ధారయిత్వా। త్రిమధురేణ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా।

- ప్రకృతమనుసరామః। ఉపనీతస్య ధర్మాః ఉపదిష్టాః। ఆభ్యుదయికం, కర్మణః పుణ్యాహం వాచయిత్వా। సహాచార్యో గృహమాచ్ఛేదితి।।

-ఉపనయన ప్రకరణం సమాప్తం-

14.ఉపాకర్మ

శ్రావణ్యాం పౌర్ణమాస్యాం అనేన ప్రకారేణ కుర్యాత్్।

(శ్రావణ పౌర్ణమినాడు ఈ ఉపాకర్మనుచేయవలెను.)

సూ।। ఆచార్యః శిష్యైస్సహ నద్యాం స్నాత్వా। దర్భాసనాసీనాః దర్భాన్ధారయమాణాః।।

(శిష్యులతో కూడ గురువు ఉపాకర్మను చేయనిశ్చయించి నదియందు స్నాన మాచరించి ఆ తీరముననే మండపాసాదనము చేసి దర్భాసనములపై కూర్చుని పవిత్రములను ధరించి క్రింది విధముగా సంకల్పించవలెను.)

సంకల్పం –

ఆచమ్య ---- .... ప్రీత్యర్థం అధ్యేష్యమాణానాం ఛన్దసాంచ సవీర్యత్వాయ శిష్యైస్సహాధ్యాయోపాకర్మ కరిష్యే।।

సూ।। స్వలఙ్కృతే పీఠే ప్రణవ వ్యాహృతి త్రయ సహితైః తత్తన్నామ మన్త్రైః ప్రజాపత్యాది నవఋషీ నావాహయేత్।। (నివీతీ భూత్వా)

(ఇటుల సంకల్పించి ఆసాదన చేసిన మంటమము పై ఉత్తరసమాప్తిగా ప్రజాపతి మొదలుగా గల నవఋషులను క్రింది మంత్రములచే ఆవాహనము చేయవలెను. యజ్ఞోపవీతమును నివీతిగా వేసుకుని ఆవాహనము చేయవలెను.)

మం।।

ఆవాహితేభ్య సర్వేభ్యో దేవతాభ్యో నమః। ధ్యాన ఆవాహనాది షోడశోపచార పూజైః అభ్యర్చ్య। అథ నవఋషీన్ తర్పయతి।।

(ఉపవీతిగా సప్తఋషులకు షోడశోపచార పూజచేసి క్రింది మంత్రములచే తర్పణము చేయవలెను.)

సంకల్పం –

పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం అస్యాం శుభతిథౌ------ ప్రీత్యర్థం ప్రాజాపత్యాది నవఋషి తర్పణం కరిష్యే।। నివీతీ భూత్వా।।

(నివీతి చేసుకుని ఉదకముచే చర్పణము చేయవలెను.)

మం।।

నవర్షి హోమాః-

సంకల్పం – ఆచమ్య----ప్రీత్యర్థం ప్రాజాపత్యాది కాణ్డఋషి హోమం కరిష్యే।।

సూ।। స్థండిలో ల్లేఖనాదాజ్యభాగాన్తే। ముఖాహుతిగ్ం హుత్వా। అన్వారబ్ధేష్వన్తే వాసిషు నవాజ్యాహుతీర్జుహోతి। సర్వేనివీతినః।।

(తర్పణము చేసిన తరువాత ఉపవీతిగా సంకల్పించి కాణ్డఋషి హోమమునకై అగ్నిని స్థండిలోల్లేఖనము మొదలు ఆజ్యభాగాన్తము వరకు (షట్పాత్రాసాదనము) చేసి సకృత్ గృహీతముగా ముఖాహుతిని చేసి కింది ఈయబడిన నవర్షిహోమములను నివీతిగా చేయవలెను. చతుర్గృహీతముగా నేతిని గ్రహించి ఋషిహోమము చేయవలెను.

మం।।

(హోమములను చేసిన తరువాత క్రింది విధముగా సంకల్పించి యజ్ఞోపవీతమును మేఖలను బ్రాహ్మణునకు దానము చేసి ఆచార్యునితో సహా శిష్యులందరును నూతన యజ్ఞోపవీతములను మేఖలలను ధరించవలెను.

సంకల్పం –

ఆచమ్య ----- ప్రీత్యర్థం అధ్యయన ఉపాకర్మాంగత్వేన యజ్ఞోపవీత దానం కరిష్యే। యజ్ఞోపవీతాయ బ్రాహ్మణాయ ప్రయచ్ఛేత్। నూతన యజ్ఞోపవీతం మాకలాం చ ధృత్వా। ఆచమ్య--- నూతన యజ్ఞోపవీత ధారణం కరిష్యే।। ధారయిత్వా।। ఆచమ్య।

సూ।। తతః ఆచార్య ప్రముఖా దర్భేష్వాసీనాః దర్భాన్ ధారయమాణాః వేదస్యాదితః శ్చతురో వరార్థ్యా ననువాకానధీయీరన్।।

(కొత్తయజ్ఞోపవీతములను, మేఖలలను ధరించి తరువాత ఆచార్యునితో సహా శిష్యులందరను దర్భాసనములపై కూర్చుని పవిత్రములను ధరించిన వారై యజుర్వేదములో మొదటి నాలుగు అధ్యాయాలు ఆచార్యుడు చెప్పుచుండగా శిష్యులు అధ్యయనము చేయవలెను.)

మం।।

సూ।। వేదాదీనపి జుహుయాత్।।

(నాలుగు వేదముల మొదటి అనువాకములకు అనువాకాన్తమందు స్వాహాకారమును చెప్పి హోమమును గూడ చేయవలెను.

మం।।

సం।। ఆచమ్య----శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం------ యజ్ఞోపవీత హోమం కరిష్యే।। యజ్ఞోపవీత గ్రంథిం విస్రస్య।। ఆజ్యేన అక్త్వా స్రుచినిధాయ।।

(యజ్ఞోపవీతముడిని విప్పి నేతిలో తడిపి స్రుక్కు యందుంచి హోమము చేయవలెను.)

మం।।

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి సగ్గ్ స్పృశ్యాగ్నౌ ప్రహరతి। రుద్రాయ తంతి చరాయేదంనమమ। అపఉపస్పృశ్య।। జయాది ప్రతిపద్యతే సౌవిష్టకృతగ్ హుత్వా। దర్వ్యా పరీధీ ననక్తి ఇత్యాది। పరిధీన్ప్రహృత్య। సగ్గ్ంస్రావంచ కృత్వా। అనాజ్ఞాతమిత్యాది - అహంభో అభివాదయే।।

15. సమావర్తనమ్

○ **వేదోదితానాం నిత్యానాం కర్మణాం సమతి క్రమే।**

స్నాతక వ్రతలోపే చ ప్రాయశ్చిత్త మభోజనమ్।।

(వేదచోదితములై, నిత్యం చేయదగిన సంధ్యావందనాదులు చేయనట్లైతే, స్నాతక వ్రతము సకాలమున చేయకపోతే, ప్రాయశ్చిత్తము ఉపవాసము.)

ఆచమ్య - - - శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం . . . స్నాతక వ్రతాఖ్యం కర్మ కరిష్యమాణః గణపతిపూజాం కృత్వా। పుణ్యాహం వాచయిత్వా।।

ఆచమ్య . . . పునః ప్రాణానాయమ్య . . . ప్రీత్యర్థం, మమ ఉపనయనాది సమావర్త పర్యన్తం, మద్ధ్యే శౌచ, స్నాన, సంధ్యావన్దన, జప, భిక్షాఽగ్నికార్య, స్వాధ్యాయ వ్రత, మేఖలా, దండాఽజినాది త్యాగ, దివాస్వాపన, ఛత్రపాదుక, మాల్యోద్వర్తన, అనులేపన, శూద్రస్పర్శ, ద్యూత పతిత సంభాషణ, గురు

శుశ్రూషాది వ్రతలోపే తేషామపనోదన ప్రాయశ్చిత్తం పరిషదుపస్థాన పురస్సరం శక్య ప్రత్యామ్నాయ రూపేణ ఆచరిష్యే।।

పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా, ప్రదక్షిణ త్రయం కృత్వా -

- **సమస్త సంపత్సమవాప్తి హేతవ స్సముత్థితాపత్కుల ధూమకేతవః।**

అపార సంసార సముద్ర సేతవః పునంతు మాం బ్రాహ్మణ పాదపాంసవః।।

- **ఆపద్ఘనధ్వాంత సహస్రభానవ స్సమీహి తార్థార్పణ కామధేనవః।**

సమస్త తీర్థాంబు పవిత్రమూర్తయో రక్షన్తు మాం బ్రాహ్మణ పాద పాంసవః।।

- **ఆధివ్యాధి హరం నృణాం మృత్యు దారిద్ర్యనాశనమ్।**

శ్రీ పుష్టి కీర్తిదం వన్దే విప్రశ్రీ పాదపంకజమ్।।

- **విప్రౌఘ దర్శనాత్సద్యః క్షీయన్తే పాపరాశయః।**

వన్దనాన్మంగళావాప్తి రర్చనాదచ్యుతం పదమ్।।

అశేషే హే పరిషత్ మదీయాం ఇమాం విజ్ఞాపనాం అవధార్య, మయా సమర్పితాం, ఇమాం పరిషద్దక్షిణాం యథోక్త దక్షిణామివ స్వీకృత్య, మమ ఉపనయన ప్రభృతి సమావర్తన పర్యన్తం మధ్యే శౌచ స్నానాది లోప రూపేభ్యః పాపేభ్యో విముక్తో భూయాదిత్యేషా సభానుగృహ్ణాతు।।

పరిషద్వచనమ్ –

హే యజమాన. . . గోత్ర . . . నామధేయ స్వర్ణాజ్య ధాన్య కృచ్ఛ్రత్రయాచరణ పూర్వకం సాహిత్రయోదశ హోమమాచర। తేన త్వదుక్త నిమిత్తేభ్య స్సర్వేభ్యః పాపేభ్యో విముక్తిర్భూయాత్। తత స్సమావర్తనాధికార సిద్ధిశ్చ భూయాదిత్యను గృహ్ణీమః।।

కృచ్ఛ్ర త్రయమ్ –

ఆచమ్య . . . ప్రీత్యర్థం మమ శరీర శుద్ధ్యర్థం స్వర్ణాజ్య ధాన్య కృచ్ఛ్ర త్రయాణ్యాచరిష్యే।।

స్వర్ణకృచ్ఛ్రమ్ -

- **స్వర్ణం పవిత్ర మమలం స్వర్ణం పాప ప్రణాశనమ్।**

  స్వర్ణం హి శఙ్కరం యస్మా – దతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే।।

అస్మై బ్రాహ్మణాయ . . . శ్రీ మహావిష్ణు స్వరూపాయ స్వర్ణకృచ్ఛ్ర ప్రత్యామ్నాయం యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ।।

ఆజ్యకృచ్ఛ్రమ్ -

- **కామధేనో స్సముద్భూతం సర్వక్రతుషు సంస్థితమ్।**

  దేవానా మాజ్య మాహార మత శ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే।।

అస్మై బ్రాహ్మణాయ . . . శ్రీ మహావిష్ణు స్వరూపాయ ఆజ్యకృచ్ఛ్ర ప్రత్యామ్నాయం యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ।।

ధాన్య కృచ్ఛ్రమ్ -

- **ధన్యం కరోషి దాతార మిహలోకే పరత్ర చ।**

  యస్మా తస్మా చ్ఛివం మే స్యా – దత శ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే।।

అస్మై బ్రాహ్మణాయ . . . శ్రీ మహావిష్ణు స్వరూపాయ ధాన్య కృచ్ఛ్ర ప్రత్యామ్నాయం యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ।।

మయా కృతై రేభి స్స్వర్ణాజ్య ధాన్య కృచ్ఛ్రై ర్భగవాన్ సర్వాత్మకః శ్రీ మహావిష్ణు స్సుప్రీణాతు।।

మమ శరీర శుద్ధిరస్త్వితి భవంతో బ్రువన్తు।।

పరిషత్ - తవ శరీర శుద్ధి రస్తు।

పాహిత్రయోదశ హోమః

ఆచమ్య .... ప్రీత్యర్థం మమ బ్రహ్మచర్య వ్రతలోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం పాహిత్రయోదశ హోమం కరిష్యే।।

స్థణ్డిలోల్లేఖనాది చతుష్పాత్ర ప్రయోగం కుర్యాత్।। పూర్వపరిషేచనం కృత్వా।। చతుర్గృహీతం గృహీత్వా।।

- **పునరూర్జా ని వర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయుషా। పునర్నః పాహి విశ్వత స్స్వాహా।।** అగ్నయ ఇద న్న మమ।।
- **సహ రయ్యా ని వర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వ ధారయా। విశ్వఫ్స్నియా విశ్వతస్పరి స్వాహా।।** అగ్నయ ఇద న్న మమ।।
- **భూరగ్నయే చ పృథివ్యై చ మహతే చ స్వాహా** ।।అగ్నయే పృథివ్యై మహత ఇద న్న మమ।।
- **భువో వాయవే చాన్తరిక్షాయ చ మహతే చ స్వాహా** ।। వాయవేన్తరిక్షాయ మహత ఇద న్న మమ।।

⇨ **సువ రాదిత్యాయ చ దివే చ మహతే చస్వాహా ॥** ఆదిత్యాయ దివే మహత ఇద న్న మమ॥

⇨ **భూర్భువ స్సువ శ్చన్ద్రమసే చ నక్షత్రేభ్యశ్చ దిగ్భ్యశ్చ మహతే చస్వాహా** చన్ద్రమసే నక్షత్రేభ్యోదిగ్భ్య మహత ఇద న్న మమ॥

⇨ **పాహి నో అగ్న ఏనసే స్వాహా ॥** అగ్న ఏనస ఇద న్న మమ॥

⇨ **పాహి నో విశ్వవేదసే స్వాహా ॥** విశ్వవేదస ఇద న్న మమ॥

⇨ **యజ్ఞం పాహి విభావసో స్వాహా ॥** విభావసవ ఇద న్న మమ॥

⇨ **సర్వం పాహి శతక్రతో స్వాహా॥** శతక్రతవ ఇద న్న మమ॥

⇨ **పాహినో అగ్న ఏకయా। పాహ్యుత ద్వితీయయా। పాహ్యూర్జ స్తృతీయయా। పాహి గీర్భి శ్చతస్సృభి ర్వసో స్వాహా॥** వసవ ఇద న్న మమ॥

⇨ **పునరూర్జా ని వర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయుషా। పునర్నః పాహి విశ్వత స్స్వాహా॥** అగ్నయ ఇద న్న మమ॥

⇨ **సహ రయ్యా ని వర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వ ధారయా। విశ్వప్స్నియా విశ్వతస్పరి స్వాహా॥** అగ్నయ ఇద న్న మమ॥

నానా ప్రకారేణ సమ్భావిత సకలదోష నిర్హరణార్థం సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే।। (స్రువేణ హోమః)

⇨ **ఓం భూర్భువస్సువస్వాహా।। ప్రజాపతయ ఇదన్న మమ।।**

ఉత్తర పరిషేచనం కృత్వా।। అనేన పాహిత్రయోదశ హోమేన భగవాత్సర్వాత్మకః సర్వం శ్రీ యజ్ఞేశ్వరస్సుప్రీణాతు। సర్వం శ్రీ యజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు।। **స్వస్తిశ్రద్ధాం . . . . అహం బో అభివాదయే।।**

ఆచమ్య . . . పునః ప్రాణానామ్య, ఏవం ప్రీత్యర్థం।। ప్రాతరగ్నికార్యం కరిష్యే।। కృత్వా।।

ఆచమ్య . . .ప్రాణానాయమ్య. . .ఏవం ప్రీత్యర్థం మమ గృహస్థాశ్రమాధికార సిద్ధ్యర్థం సమావర్తనాఖ్యం కర్మ కరిష్యే।। రక్షార్థం రక్షాబంధనం కరిష్యే।। రక్షాబంధన పూజాం కృత్వా।।

⇨ **విశ్వేత్తాతే సవనేషు ప్రవాచ్యాయాచ కర్థమఘన్నిన్ద్రసున్వతే। పారావతం యత్పురుసం భృతం వస్వపావృణో శ్శరభాయ ఋషి బన్ధవే।।**

రక్షాబంధన ముహూర్త స్సుముహూర్తోస్తు।।

ఆచమ్య. . . ప్రాణానాయమ్య, ఏవం. . .ప్రీత్యర్థం సమావర్తనాజ్గత్వేన స్థండిలోల్లేఖనా ద్యగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే।।

➤ **సూ।। మధ్యందినేఽ గ్నేరుప సమాధానాది పాత్రప్రయోగకాలే।।**

(మధ్యాహ్నకాలమందు ప్రధాన హోమము లాగన, అగ్నిని ప్రజ్వలింపచేయుట మొదలుకుని పాత్రాసాదన వరకు చేయలెను.

దేవపాత్రాసాదన అయిన తరువాత ఈ క్రింది వాటిని మనుష్యపాత్రలుగా పెట్టవలెను)

- **సూత్రే వస్త్రే మణి యుగ సమిత్ స్రుక్స్రుగంధాన్ ప్రవర్తౌ**

  శీతోష్ణాంబు క్షుర కట యవా శ్ఛత్ర దండాంజనాని।

  ఆదర్శోపానహ కుశ శకృత్ స్నానచూర్ణోదపాత్రే

  స్నానం యుఞ్జ్యా త్సకృదిహ నరః కాష్ఠ మౌదుంబరఞ్చ।।

(మణులు గుచ్చుటకు రెండు దారములు, రెండు వస్త్రములు, రెండు మణులు, ఒక మోదుగ సమిధ, పూలదండ, సుగంధము, వోగులకు బదులు దర్భ చుట్టలు రెండు, చన్నీళ్ళు, వేడినీళ్ళు, చురకత్తి, తుంగ చాప, ధాన్యము, గొడుగు, దండము, కాటుక, అద్దము, పావుకోళ్ళు, బర్హిస్సు, ఎద్దుపేడ, నలుగుపిండి, ఉసిరిక పిండి, రెండు ఉదకపాత్రలు, మేడిపుడక, వీటన్నిటిని స్నాతకుడు, ఒక్కమారు ఉంచవలెను.)

- **సూ।। పవిత్రకరణాऽద్యాజ్యభాగాన్తే పాలాశీః సమిధ ముత్తరయాऽऽధాయ।।**

(పవిత్రము మొదలుకొని ఆజ్యభాగముల వరకు పూర్తిచేసి ఈ కింది మంత్రముతో మోదుగ సమిధను హోమము చేయాలి)

- **ఇమగ్ం స్తోమ మర్హతే జాతవేదసే రథమివ సంమహేమా మనీషయా।**

  భద్రా హి నః ప్రమతిరస్య సగ్ం సద్యగ్నే సఖ్యే మా రిషామా వయన్తవ।।

  అగ్నయ ఇద న్న మమ।।

➢ సూ।। అపరేణాగ్నిం కట ఏరకాయాం వోపవిశ్య, ఉత్తరయా క్షుర మభిమన్త్ర్య।।

(అగ్నికి పడమరవైపున తుంగచాప మీద కూర్చుని కింది మంత్రముతో కత్తిని స్పృశించాలి)

⇨ త్ర్యాయుష జ్జమదగ్నేః కశ్యపస్య త్ర్యాయుమ్। యద్దేవానా న్త్ర్యాయుష న్తన్మే అస్తు త్ర్యాయుషమ్।।

➢ సూ।। ఉత్తరేణ యజుషా వప్త్రే ప్రదాయ।।

(కింది మన్త్రముతో కత్తిని క్షౌరము చేయువానికి ఇవ్వాలి)

⇨ శివో నామాఽసి స్వధితి స్తే పితా నమస్తే అస్తు మా మా హింసీః।

➢ సూ।। అపాం సం సర్జనాద్యాకేశ నిధానాత్ సమానమ్।।

➢ సూ।। అనువాకస్య పథమేన యజుషాపస్సంసృజ్య।।

(అధ్యాయము యొక్క మొదటి యజస్సును చెప్పి నీటిని చెప్పబోవు విధముగా కలపవలెను)

⇨ ఉష్ణేన వాయవుదకే నేహ్యదితిః కేశాన్ వపతు।।

➢ సూ।। ఉష్ణాశ్శీతాస్వానియోత్తరయా శిరనత్తి।। (ప్రాగార్భ్య ప్రదక్షిణమ్) ।।

⇨ ఆప ఉన్దన్తు జీవసే దీర్ఘాయుత్వాయ య వర్చసే। జ్యోక్చసూర్యం దృశే।।

➢ సూ।। త్రీంస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ, ఉత్తరాభిశ్చతసృభిః ప్రతిమంత్రం ప్రతిదిశం ప్రవపతి।।

(క్రింది మంత్రములతో (తూర్పు మొదలు ప్రదక్షిణముగా) నాలుగు దిక్కులయందును మూడేసి మూడేసి దర్భలను అడ్డముంచుకుని కేశములను ఆచార్యుడు ఖండించవలెను.)

⇨ యేనావప త్సవితా క్షురేణ సోమస్య రాజ్ఞో వరుణస్య విద్వాన్। తేన బ్రహ్మణో వపతేద మస్యాయుష్మా ఞ్జరదష్టి ర్యథాఽస దయం (శ్రీనివాస) శర్మా॥

(ఇచట శ్రీనివాస అనుటకు బదులుగా వటువు పేరు చెప్పవలెను.)

➤ సూ॥ వపన్త ముత్తరయాను మన్త్రయతే దక్షిణతో మాతా బ్రహ్మచారీవా। అనడుహే శకృత్పిండే యవాన్నిధాయ। తస్మిన్కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య॥

⇨ యత్క్షురేణ మర్చయతా సుపేశసా వప్తా వపసి కేశాన్। శున్ధి శిరో మాస్యాయుః ప్రమోషీః॥ ఇతి ప్రాచ్యామ్॥

➤ సూ॥ పునస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ॥

⇨ యేన పూషా బృహస్పతే రగ్నే రిన్ద్రస్య చాఽఽయుషే ఽవపత్। తేనాస్యాఽఽయుషే వపసా శ్లోక్యాయ స్వస్తయే॥ (దక్షిణతః)

➤ సూ॥ తస్మిన్ కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య పునస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ॥

⇨ యేన భూయ శ్చరాత్యయ జ్యోక్చ పశ్యాతి సూర్యమ్। తేనాఽస్యాయుషేఽ వపసా శ్లోక్యాయ స్వస్తయే।। (ఇతి పశ్చాద్దిశం ప్రవపతి)

➢ సూ।। తస్మిన్ కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య పునస్త్రీన్ దర్భానంతర్ధాయ।।

⇨ యేన పూషా బృహస్పతే రగ్నే రిన్ద్రస్య చాఽఽయుషే ఽవపత్। తేన తేవపామ్యసా వాయుషా వర్చసా యథా జ్యోక్సుమనా అసాః।। ఇత్యుత్తరతః।।

➢ సూ।। తస్మిన్ కేశానుపయమ్య అపఉపస్పృశ్య। ఉత్తరయోదుంబరమూలే దర్భస్తంభేవా నిదధాతి।।

⇨ ఉప్త్వాయ కేశాన్ వరుణస్య రాజ్ఞో బృహస్పతి స్సవితా సోమో అగ్నిః। తేభ్యో నిధానం బహుధా ఽన్వవిన్దన్నన్తరా ద్యావాపృథివీ అప స్సువః।।

➢ ఇత్యంతం కృత్వా। క్షురం ప్రక్షాళ్య నిదధాతి।।

➢ సూ।। జఘనార్ధే వ్రజస్యోపవిశ్య, విస్రస్య మేఖలాం బ్రహ్మచారిణే ప్రయచ్ఛతి। తాం స ఉత్తరేణ యజుషా ఉదుంబరమూలే దర్భస్తంభే వోపగూహతి।।

(గోశాలలో పశ్చిమభాగంలో కూర్చుని, ఉపనయనము నందు ప్రాప్తమైన మేఖల అనే దర్భతాడును విప్పి, మరో బ్రహ్మచారికి స్నాతకుడు ఇవ్వగా, ఆ

బ్రహ్మచారి ఈ మేఖలను దర్భస్తంభంలో గానీ, మేడిచెట్టువద్ద గానీ కింది మంత్రం చెప్పుచూ ఉంచవలెను)

⇨ **ఇదమహం శ్రీనివాస శర్మణో గౌతమస్య పాప్మాన ముపగూహా మ్యుత్తరోఽసౌ ద్విషద్భ్యః॥**

➢ **సూ॥ ఏవం విహితాభి రేవాద్భిః ఉత్తరాభిష్షడ్భిస్స్నాత్వా॥**

ఆపోహిష్ఠామ ఇతి తిస్రో, హిరణ్యవర్ణా ఇతి చతస్రః తూష్ణీం మిశ్రితాభిశ్శీతోష్ణాభిరద్భిష్షణ్ణా మన్తే సకృదేవ స్నాతి॥

(అ మంత్రకముగా వేడినీటిని చన్నీటిలో కలుపుకుని కింది మంత్రములను చెప్పి స్నానం చేయవలెను)

⇨ **ఆపో హిష్ఠా మయోభువ స్తాన ఊర్జే దధాతన। మహేరణాయ చక్షసే।**

⇨ **యో వ శ్శివతమో రస స్తస్య భాజయ తేహ నః। ఉశతీ రివ మాతరః।**

⇨ **తస్మా అర ఙ్గమామ వో యస్య క్షయాయ జిన్వథ। ఆపో జనయథా చ నః॥**

⇨ **హిరణ్య వర్ణా శ్శుచయః పావకా యాసు జాతః కశ్యపో యాస్విన్ద్రః। అగ్నిం యా గర్భ న్దధిరే విరూపా స్తాన ఆప శ్శగ్ం స్యోనా భవన్తు॥**

⇨ **యాసాగ్ం రాజా వరుణో యాతి మధ్యే సత్యానృతే అవపశ్య ఞ్జనానామ్। మధుశ్చుత శ్శుచయో యాః పావకా స్తాన ఆపశ్శగ్ం స్యోనా భవన్తు॥**

⇨ యాసాం దేవా దివి కృణ్వన్తి భక్షం యా అన్తరిక్షే బహుధా భవన్తి। యాః పృథివీం పయ సోన్దన్తి శుక్రా స్తాన ఆప శ్శగ్గ్ స్యోనా భవన్తు।।

⇨ శివేన మా చక్షుషా పశ్యతాఽఽప శ్శివయా తనువోప స్పృశత త్వచం మే। సర్వాగ్ం అగ్నీగ్ం రప్సుషదో హువే వో మయి వర్చో బల మోజో నిధత్త।।

➢ సూ।। ఉత్తరయోదుంబరణే తతో ధావతే।।

(కింది మంత్రము చెప్పి మేడి పుల్లతో దంత ధావనం చేయవలెను)

⇨ అన్నాద్యాయ వ్యూహధ్వ స్దీర్ఘాయురహ మన్నాదో భూయాసమ్। సోమో రాజా యమాగ మత్సమే ముఖం ప్రవేక్ష్యతి భగేన సహ వర్చసా।।

➢ సూ।। నైర్బుత్యాం దిశి నిరస్య। అపఉపస్పృశ్య। (ఆచమ్య)।।

(ఆ పుల్లను నైర్బుతి దిక్కున పారవేసి ఉదకము ముట్టుకుని ఆచమనం చేయవలెను.)

➢ సూ।। స్నానీయోచ్ఛాదిత స్నాతః। మాసూరచూర్ణాదిభి రుద్వర్త్య, ఆమలక పిష్టాదిభి శ్శిరస్స్నానీయై స్నాతశ్చ భవతి।।

➢ సూ।। ఉత్తరేణ యజుషా ऽహతమన్తరం వాసః పరిధాయ।

(కింది మంత్రము చెప్పి కత్తిరించని కొత్త వస్త్రమును కట్టుకోవలెను తరువాత ఆచమనం చేయవలెను.)

⇨ సోమస్య తనూరసి తనువం మే పాహి స్వామా తనూ రావిశ।।

➢ సూ।। సార్వసురభిణా చన్దనేనోత్తరై ర్దేవతాభ్యః ప్రదాయ।।

(కస్తూరి మొదలగు సుంగధ ద్రవ్యములు కలిపిన మంచి గంధమును కింది మంత్రములను చెప్పి దేవతలకు సమర్పించవలెను.)

⇨ నమో గ్రహాయ చాభిగ్రహాయ చ నమ శ్శాక జఞ్జభాభ్యా న్నమ స్తాభ్యో దేవతాభ్యో యా అభి గ్రాహిణీః।। (ప్రదానం నమశ్శబ్దేన)

➤ సూ।। ఉత్తరయాఽను లిప్య।।

(కింది మంత్రము చెప్పి సుగంధమును శరీరమునకు పూసుకోవలెను.)

⇨ అప్సరస్సు యో గన్ధో గన్ధర్వేషు చ యద్యశః। దైవో యో మానుషో గన్ధ స్స మా గన్ధ స్సురభి ర్జుషతామ్।।

➤ సూ।। మణిఀ సౌవర్ణఀ సోపధానఀ సూత్రోత ముత్తరయోదక పాత్రే త్రిః ప్రదక్షిణం పరిప్లావ్య।।

(బంగారు పూసకు రెండువైపులా రత్నములు ఉండునట్లు దారమున గుచ్చి కింది మంత్రమును ఒకమారు చెప్పి ఉదకపాత్రలో ప్రదక్షిణముగా మూడు సార్లు వేగంగా తిప్పాలి.)

⇨ ఇయ మోషధే త్రాయమాణా సహమానా సహస్వతీ। సా మా హిరణ్యవర్చసం బ్రహ్మవర్చసినం మా కరోతు।।

➤ సూ।। ఉత్తరయా గ్రీవా స్వాబధ్య।।

(మంత్రము చెప్పి, ఆ పూసను కంఠమున కట్టుకోవలెను.)

⇨ అపాశో ऽస్యురోమే మాసం శారీ శ్శివో మోప తిష్ఠస్వ దీర్ఘాయుత్వాయ శతశారదాయ। శతం శరద్భ్య ఆయుషే వర్చసే జీవాత్వై పుణ్యాయ।।

➢ సూ।। ఏవమేవ బాదరమణిం మంత్రవర్జం సవ్యే పాణావాబధ్య।।

(దారమునకు గుచ్చిన రేగు గింజను మంత్రము లేకుండా జలకలశములో వెనుకటివలె తిప్పి ఎడమచేతికి కట్టుకోవలెను.)

➢ సూ।। అహతముత్తరం వాసో రేవతీస్త్వేతి సమానమ్।।

➢ సూ।। వాసస్సద్యః కృత్తోత మిత్తరాభ్యా మభిమంత్ర్య ।।

⇨ రేవతీస్త్వా వ్యక్ష్ణ న్కృత్తికా శ్చాకృన్తం స్త్వా। ధియో ऽవయన్న వగ్నా అవృఞ్జ న్త్సహస్ర మన్తాం అభితో అయచ్ఛన్న్।

⇨ దేవీ ర్దేవాయ పరిధీ సవిత్రే మహత్తదాసా మభవ న్మహిత్వనమ్।।

➢ సూ।। ఉత్తరాభిస్తిసృభిః పరిధాప్య ।।

⇨ యా అకృన్త న్నవయన్ యా అతన్వత యాశ్చ దేవీ రన్తా నభితో ऽదదన్త। తాస్త్వా దేవీ ర్జరసే సంవ్యయా న్త్వాయుష్మానిదం పరిధత్స్వ వాసః।।

⇨ పరిధత్త ధత్త వాససైనం శతాయు షక్కృణుత దీర్ఘమాయుః। బృహస్పతిః ప్రాయచ్ఛ ద్వాస ఏతత్సోమాయ రాజ్ఞే పరిధాతవా ఉ।

⇨ జరాఙ్గచ్ఛాసి పరిధత్స్వ వాసో భవాకృష్టీనా మభిశస్తిపావా। శతఞ్చ జీవ శరద స్సువర్చా రాయశ్చ పోష ముప సంవ్యయస్వ॥

➢ సూ॥ పరిధాప్యాచమ్య । పరిహిత ముత్తరయాను మంత్రయతే ॥

⇨ పరీదం వాసో అధిథా స్స్వస్తయే ఽభూరాపీనా మభిశస్తిపావా। శతఞ్చ జీవ శరదః పురూచీర్వసూని చార్యో విభజాసి జీవన్న్॥

➢ సూ॥ తస్య దశాయాం ప్రవర్తౌ ప్రబధ్య దర్వ్యామాధాయ, ఆజ్యేనాభ్యానాయ న్నుత్తరా ఆహుతీర్ హుత్వా॥

(ఆ రెండవ వస్త్రముయొక్క అంచున, బంగారు పోగుల జతను కట్టి, ఉపాయముగా స్రుక్కు యందుంచి, చతుర్గృహీతమైన, నేతితో తడుపుతూ, కింద చెప్పబోవు మంత్రములతో హోమము చేయవలెను.

ఆజ్యహోమాః -

⇨ ఆయుష్యం వర్చస్యꣳ సువీర్యꣳ రాయస్పోష మౌద్భిద్యమ్। ఇదꣳ హిరణ్య జైత్ర్యా యాఽవిశతాం మాꣳ స్వాహా। హిరణ్యా యేద న్న మమ॥

⇨ ఉచ్చైర్వాది పృతనాజి సత్రా సాహ స్ధనఞ్జయమ్। సర్వాస్సమృద్ధీర్ ఋద్ధయో హిరణ్యేస్మి న్త్సమాహితా స్వాహా। హిరణ్యా యేద న్న మమ॥

- **శునమహం హిరణ్యస్య పితురివ నామాఽగ్రాభైషమ్। తం మా హిరణ్యవర్చసం పూరుషు ప్రియఙ్కురు స్వాహా॥** హిరణ్యా యేద న్న మమ॥
- **ప్రియం మా దేవేషు కురు ప్రియం మా బ్రహ్మణే కురు। ప్రియః విశ్యేషు శూద్రేషు ప్రియం రాజసు మా కురు స్వాహా॥** హిరణ్యా యేద న్న మమ॥
- **యా తిరశ్చీ నిపద్యసేఽహః విధరణీ ఇతి। తాన్త్వా ఘృతస్య ధారయా యజే సంరాధనీ మహం స్వాహా॥** సంరాధన్యా ఇద న్న మమ॥
- **సంరాధన్యై దేవ్యై స్వాహా॥** సంరాధన్యై దేవ్యా - ఇద న్న మమ॥
- **ప్రసాధన్యై దేవ్యై స్వాహా॥** ప్రసాధన్యై దేవ్యా - ఇద న్న మమ॥
- **సమ్రాజఞ్చ విరాజ ఞ్చాభి శ్రీ ర్య చ నో గృహే। లక్ష్మీ రాష్ట్రస్య యా ముఖే తయా మా సంసృజామసి స్వాహా॥ లక్ష్మ్యా ఇద న్న మమ॥**

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి స్సంస్పృశ్యాగ్నౌప్రహరతి॥ జయాది ప్రతిపద్యతే, సౌవిష్ట కృతం హుత్వా। శమ్యా అపోహ్య (నాత్రలేపకార్యం విద్యతే, నపరిధ్యఞ్జనాది) పరిషేచనాన్తం కృత్వా॥

(ఇట్లు హోమము చేసి పోగులను తీసి ఇధ్మసన్నహనం మొదలు అహంభో అభివాదయే వరకు చేయవలెను.)

- సూ।। ఏతాభిరేవ దక్షిణే కర్ణే ఆబధ్నీత।।

(పై మంత్రములనే మళ్ళీ చెప్పి, ముందుగా కుడి చెవికి, తరువాత ఎడమచెవికి పోగులను పెట్టుకోవలెను.)

- ఆయుష్యం వర్చస్యగ్ం సువీర్యగ్ం రాయస్పోష మౌద్భిద్యమ్। ఇదగ్ం హిరణ్య ఞ్జైత్ర్యా యాఽవిశతాం మామ్।
- ఉచ్చైర్వాది పృతనాజి సత్రా సాహ స్ధనఞ్జయమ్। సర్వాస్సమృద్ధీర్ ఋద్ధయో హిరణ్యేస్మి న్థ్సమాహితాః।
- శునమహగ్ం హిరణ్యస్య పితురివ నామాఽగ్రాభైషమ్। తం మా హిరణ్యవర్చసం పూరుషు ప్రియఙ్కురు।
- ప్రియం మా దేవేషు కురు ప్రియం మా బ్రహ్మణే కురు। ప్రియం విశ్యేషు శూద్రేషు ప్రియగ్ం రాజసు మా కురు।
- యా తిరశ్చీ నిపద్యసేఽహం విధరణీ ఇతి। తాన్త్వా ఘృతస్య ధారయా యజే సగ్ంరాధనీ మహమ్।
- సగ్ంరాధన్యై దేవ్యై స్వాహా
- ప్రసాధన్యై దేవ్యై స్వాహా।

⇨ సమ్రాజఞ్చ విరాజ ఞ్చాభి శ్రీ ర్య చ నో గృహే। లక్ష్మీ రాష్ట్రస్య యా ముఖే తయా మా సꣳసృజామసి॥

➢ సూ॥ ఏవ ముత్తరై ర్యథా లిఙ్గమ్। స్రజశ్శిరసి॥

(కింది మంత్రములను అనుసరించి పూలదండ, మొదలైన వస్తువులను ధరించాలి.)

⇨ శుభికే శిర ఆరోహ శోభయన్తీ ముఖం మమ। ముఖꣳ హిమమ శోభయ భూయాꣳ సఞ్చ భగఙ్కురు॥

⇨ యామాఽహర జ్జమదగ్ని శ్రద్ధాయై కామాయాన్యై। ఇమాన్తా మపినహ్యేఽహం భగేన సహవర్చసా॥ (బధ్నాతి)॥

➢ సూ॥ అఞ్జన మాదర్శావేక్షణ ఉపానహౌ చ్ఛత్రం దండ మితి॥

➢ సూ॥ ఆఞ్జనమ్॥

(కింది మంత్రముచే కాటుక పెట్టవలెను. తల్లిచే గానీ తోబుట్టువుచే గానీ కాటుక పెట్టించుట ఆచారము.)

⇨ యదాఞ్జన స్త్రైకకుద ఞ్జాతꣳ హిమవత ఉపరి। తేనవామాఞ్జే తేజసే వర్చసే భగాయ చ ॥

⇨ మయి పర్వత పూరుషః మయి పర్వత వర్చసః మయి పర్వత భేషజం మయి పర్వతాఽఽయుషమ్॥

➢ **సూ।। ఆదర్శావేక్షణమ్।।**

(కింది మంత్రముచే అద్దమునందు తన ప్రతిబింబమును చూడవలెను.)

⇨ **యస్మే వర్చః పరాగత మాత్మాన ముపతిష్ఠతు। ఇదన్తత్పున రాఽఽదదే దీర్ఘాయుత్వాయ వర్చసే।।**

➢ **సూ।। ఉపాననహౌ (యుగపత్)।**

(కింది మంత్రము చెప్పి రెండు చెప్పులను, ఒకేసారి వేసుకోవలెను.)

⇨ **ప్రతిష్ఠేస్థో దేవతానాం మా మా సన్తాప్తమ్।।**

➢ **సూ।। ఛత్రం (తూష్ణీమాదాయ)।। ఆత్మానం అభిచ్ఛాదయతి।।**

(ముందు గొడుగును అమంత్రకముగా పట్టుకొని తరువాత మంత్రమును చెప్పవలెను తనపై నీడ పడేట్లుగా గొడుగును పట్టుకోవలెను.)

⇨ **ప్రజాపతే శ్శరమసి బ్రహ్మణ శ్ఛది ర్విశ్వజనస్య ఛాయాఽసి సర్వతో మా పాహి।।**

➢ **సూ।। వైణవం దండమితి।।**

(కింది మంత్రమును చెప్పి వెదురుకర్రను పట్టుకోవలెను)

⇨ **దేవస్య త్వా సవితః ప్రసవేశ్వినో ర్బాహుభ్యాం పూష్ణో హస్తాభ్యా మాఽఽదదే ద్విషతో వధేయేన్ద్రస్య వజ్రోఽసి వార్త్రఘ్న శ్శర్మ మే భవ యత్పాపం తన్నివారయ।।**

- **సూ॥ వాచం యచ్ఛత్యానక్షత్రేభ్యః ఉదితేషు నక్షత్రేషు ప్రాచీముదీచీం వా దిశముపనిష్క్రమ్య। ఉత్తరేణ అర్ధర్చేన దిశముపస్థాయ॥**

(స్నాతకుడు నక్షత్రదర్శనం అగువరకు మౌనమును ఆచరిస్తూ, నక్షత్రములు కనబడిన తరువాత తూర్పుకు గానీ ఉత్తరమునకు గానీ వెళ్ళి కింది మంత్రము చెప్పుచు దిగ్దేవతలకు మొక్కవలెను.)

⇨ **దేవీ ష్షడుర్వీ రురుణః కృణోత విశ్వే దేవాస ఇహ వీరయధ్వమ్॥**

- **సూ॥ ఉత్తరేణ నక్షత్రాణి చంద్రమస మితి॥**

(కింది మంత్రమును చెప్పుచు నక్షత్రాలకు, చంద్రునికి నమస్కారము చేయవలెను.)

⇨ **మా హాస్మహి ప్రజయా మా తనూభి ర్మా రధామ ద్విషతే సోమ రాజన్న్।**

- **సూ॥ రాతినా సంభాష్య యథార్థం గచ్ఛతి॥**

- **మిత్రేణ గార్హస్పత్యః సంభాష్యతి॥**

(తాను స్వీకరించబోయే ఆశ్రమమును గురించి, మిత్రులతో ముచ్చటించి పై కార్యక్రమమును చేపట్టవలెను.)

సమాప్త స్నమావర్తన ప్రయోగః

16. కాశీయాత్ర

చరిత బహ్మచర్యోహం కృతవ్రత చతుష్టయః।

కాశీయాత్రాం గమిష్యామి అనుజ్ఞాం దేహి మే శుభామ్॥

సాలంకారాం మమ సుతాం కన్యాం దాస్యామి తే ద్విజ।

పాణి గృహీత్వాసాగ్నిస్త్వం గచ్ఛస్వాఽఽగచ్ఛ మద్గృహమ్॥

(ఓ వ్రతస్థుడా నా గృహమునకు వచ్చి బంగారు ఆభరణములతో కూడియున్న నా కుమార్తెను వివాహము చేసుకుని భార్య, అగ్నిహోత్రములతో కూడుకునితమ గృహమునకు వెళ్ళవలసినదిగా కోరుచున్నాను.)

అని పరిమళ ద్రవ్యములచే పూజించి నూతన వస్త్ర తాంబూలములను ఈయవలెను. బెల్లము స్నాతకుని గెడ్డము క్రింద ఉంచి నా కుమార్తెను పాణి గ్రహణము చేసుకోమని కన్యాదాత కోరవలయును. ఈ క్రియాకలాపము వధువు తోబుట్టువుతో చేయించుట ప్రబలమైన ఆచారము.

సూ॥ స్నాతక వ్రతాంగ భూత మాభ్యుదయకం కర్మణః – పుణ్యాహం చ కృత్వా॥

17. వివాహ ప్రకరణమ్

మఙ్గళ స్నానం -

వరః మఙ్గళస్నానం కృత్వా। పూర్వమేవ వధూం మఙ్గళ స్నానం కారయిత్వా॥

- **శ్రీమహాగణాధిపతయే నమః। శ్రీ మహాసరస్వత్యై నమః।**
- **శ్రీ గురుభ్యో నమః। హరిః ఓమ్॥**

⇨ ఓం దేవీం వాచ మజనయన్త దేవాస్తాం విశ్వరూపాః పశవో వదన్తి। సానో మన్ద్రేష
మూర్జ న్దుహానా ధేను ర్వాగస్మా నుప సుష్టుతైతు॥

(అయం ముహూర్త స్సుముహూర్తోస్తు)

- యశ్శివో నామ రూపాభ్యాం యా దేవీ సర్వమఙ్గళా।
  తయో స్సంస్మరణాత్పుంసాం సర్వతో జయ మఙ్గళమ్॥
- శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్।
  ప్రసన్న వదనం ధ్యాయే త్సర్వ విఘ్నోపశాన్తయే॥
- తదేవ లగ్నం సుదినం తదేవ తారా బలం చన్ద్రబలం తదేవ।
  విద్యాబలం దైవబలం తదేవ లక్ష్మీపతే తేంఘ్రియుగం స్మరామి॥
- యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః।
  తత్ర శ్రీర్విజయో భూతి ర్ధ్రువా నీతి ర్మతి ర్మమ॥
- స్మృతే సకల కళ్యాణ భాజనం యత్ర జాయతే।
- పురుష స్త మజం నిత్యం వ్రజామి శరణం హరిమ్॥
- సర్వదా సర్వకార్యేషు నాస్తి తేషా మమఙ్గళమ్।
- యేషాం హృదిస్థో భగవా న్మంగళాఽఽయతనం హరిః॥
- లాభ స్తేషాం జయ స్తేషాం కృత స్తేషాం పరాభవః।
- యేషా మిన్దీవర శ్యామో హృదయస్థో జనార్దనః॥
- ఆపదామప హర్తారం దాతారం సర్వ సంపదామ్।

- **లోకాభి రామం శ్రీరామం భూయో భూయో నమామ్యహమ్॥**
- **సర్వమఙ్గళ మాఙ్గల్యే శివే సర్వార్థ సాధికే।**
- **శరణ్యే త్ర్యంబకే దేవి నారాయణి నమోఽస్తుతే॥**

శ్రీ లక్ష్మీనారాయణాభ్యాం నమః। శ్రీ ఉమామహేశ్వరాభ్యాం నమః। శ్రీ వాణీ హిరణ్యగర్భాభ్యాం నమః। శ్రీ శచీపురన్దరాభ్యాం నమః। శ్రీ అరున్ధతీ వసిష్ఠాభ్యాం నమః। శ్రీ సీతారామాభ్యాం నమః। సర్వేభ్యో మహాజనేభ్యో నమః॥

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, దేశకాలౌ సంకీర్త్య శ్రీ పరమేశ్వర ముద్దిశ్య, శఅరీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, పాణిగ్రహణాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణః గణపతి పూజాం కృత్వా, పుణ్యాహం వాచయిత్వా॥

కన్యావరణ విధి -

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, పాణిగ్రహణాఖ్యం కర్మ కరిష్యే॥ పాణిగ్రహణాంగత్వేన కన్యావరణార్థం వరాన్ ప్రేషయిష్యే॥

- **సూ॥ సుహృదస్సమవేతాన్ మన్త్రవతో వరాన్ప్రహిణుయాత్॥**

మదర్థం కన్యాం వృణీధ్వం ఇతి చతురో వరాన్ ప్రేషయతి॥

(మిత్రులు మంచి హృదయము కలవారును, తన మతము కలసిన మతము కలవారును, ఉభయపక్షముల క్షేమము కోరువారును, వేదవేత్తలును, ఆలోచనార్హులైన పెండ్లి మాటలాడు బ్రాహ్మణులను నలుగురిని మదర్థం కన్యాం

వృణీధ్వం అని మార్గవ్యయమును ఉద్దేశించి యథాశక్తి హిరణ్యమునిచ్చి పంపుట ఆచారము దీనిసే కన్యావరణము అంటారు.)

➢ సూ।। తానాదితో ద్వాభ్యా మభిమన్త్రయేత।।

(ఈ కింది మన్త్రములతో నలుగురు బ్రాహ్మణులను అభిమంత్రణ చేయవలెను)

⇨ ఓం ప్రసుగ్మన్తా ధియసా నస్య సక్షణి వరేభి ర్వరాꣳ అభిషు ప్రసీదత। అస్మాక మిన్ద్ర ఉభయ ఞ్జుజోషతి యథ్సౌమ్యస్యాన్ధసో బుబోధతి।।

⇨ అనృక్షరా ఋజవ స్సన్తు పన్థా యేభి స్సఖాయో యన్తి నో వరేయమ్। సమర్యమా సంభగో నో నినీయా థ్సఞ్జాస్పత్యꣳ సుయమ మస్తు దేవాః।।

శాకున మన్త్రాః -

➢ శాకున మన్త్రైః తే కన్యాదాతారం గత్వా బ్రువతే।।

⇨ ఓం అనుహావం పరిహావం పరీవాదం పరిక్షపమ్। దుస్స్వప్న న్దురుదిత న్త ద్విషద్భ్యో దిశామ్యహమ్।।

⇨ అనుహూతం పరిహూతꣳ శకునే ర్యదశాకునమ్। మృగస్య సృత మక్ష్ణయా తద్ద్విషద్భ్యో దిశామ్యహమ్।।

⇨ ఆరాత్తే అగ్నిర స్త్వారా త్పరశు రస్తు తే। నివాతే త్వాఽభివర్షతు స్వస్తి తేఽస్తు వనస్పతే స్వస్తి మేఽస్తు వనస్పతే।।

⇨ నమ శ్శకృథ్సదే రుద్రాయ నమో రుద్రాయ శకృథ్సదే। గోష్ఠమసి నమస్తే అస్తు మా మా హిꣳసీ స్సిగసి నసి వజ్రో నమస్తే అస్తు మా మా హిꣳసీః।।

⇨ ఉద్గాతేవ శకునే సామ గాయసి బ్రహ్మపుత్ర ఇవ సవనేషు శꣳససి। స్వస్తి న శ్శకునే అస్తు ప్రతి న స్సుమనా భవ।।

(పై శాకున మంత్రములను చెప్పుచూ వారు కన్యాదాతను సమీపించి వరుని గోత్ర ప్రవరాదులు చెప్పవలెను.)

- **కన్యావరణే గోత్ర ప్రవరోచ్చారణమ్ -**

వరస్య - చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। (వాసిష్ఠ మైత్రావరుణ కౌణ్డిన్య త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత వసిష్ఠ) **గోత్రస్య**।। కేశవ శర్మణో) **నప్త్రే**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। (వాసిష్ఠ మైత్రావరుణ కౌణ్డిన్య త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత వసిష్ఠ) **గోత్రస్య**।। (నారాయణ శర్మణః) **పౌత్రాయ**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। (వాసిష్ఠ మైత్రావరుణ కౌణ్డిన్య త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత వసిష్ఠ) **గోత్రస్య**।। (మాధవ శర్మణః) **పుత్రాయ**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। (వాసిష్ఠ మైత్రావరుణ కౌణ్డిన్య త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత వసిష్ఠ) **గోత్రోద్భవాయ**।। (గోవింద శర్మణే) **వరాయ**।।

వధ్వాః - చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। ఆఙ్గిరసాయాస్య గౌతమ త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమ) **గోత్రస్య**।। (గోవింద శర్మణో) **నప్త్రీం**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। ఆఙ్గిరసాయాస్య గౌతమ త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమ) **గోత్రస్య**।। (విష్ణు శర్మణః) **పౌత్రీం**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। ఆఙ్గిరసాయాస్య గౌతమ త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమ) **గోత్రస్య**।। (మధుసూదన శర్మణః) **పుత్రీం**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। ఆఙ్గిరసాయాస్య గౌతమ త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమ) **గోత్రోద్భవాం**।। (లక్ష్మీ) **నామ్నీం కన్యాం**।।

ధర్మ ప్రజా సంపత్యర్థం వృణీమహే – వృణీధ్వం తస్మై దాస్యామి।। ఇతి ప్రతి బ్రూయాత్।। ఏవంత్రిః।।

కృతార్థామితి వరమావేద యేయుః।। (ఇతి బ్రాహ్మణాః)

కన్యాదాతృకృత్యమ్ –

కన్యాదాతా సపత్నీకః మఙ్గళస్నానాం, శుచివాససం, స్వలఙ్కృతాం కన్యాం స్వసన్నిధౌ ఉపవేశ్య।।

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య। దేశకాలౌ సంకీర్త్య। మయా – కరిష్యమాణ కన్యా వివాహాఙ్గత్వేన గణపతి మభ్యర్చ్య। పుణ్యాహం వాచయిత్వా। యథాకాల

మాభ్యుదయికం కృత్వా। అఙ్కురారోపణం విధాయ। రక్షాం బధ్వా। కన్యయా గౌరీ పూజాం కారయేత్।।

వర కృత్యమ్ -

వరః ప్రాణానాయమ్య, శ్రీ పరమేశ్వర ముద్దిశ్య, శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ధర్మప్రజా సంపత్యర్థం స్త్రియముద్వహే।।

(వరుడు ధర్మకార్యముల నిమిత్తము స్త్రీని పెండ్లాడుచున్నాను అని సంకల్పం చేయవలెను)

ద్వితీయ యజ్ఞోపవీత ధారణమ్ –

ఆచమ్య . . . పునః ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ప్రీత్యర్థం ఉద్వాహాఙ్గ భూతం (శ్వశుర దత్త) ద్వితీయ యజ్ఞోపవీత ధారణం కరిష్యే।। యజ్ఞోపవీత దేవతాభ్యో నమః షోడశోపచార పూజాం కృత్వా।।

ఆచమ్య -

⇨ **ఓం యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతే ర్యత్సహజం పురస్తాత్।**
ఆయుష్య మగ్ర్యం ప్రతిముఞ్చ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః।।
(ధృత్వా ఆచమ్య)।।

మధుపర్కః –

తతో మధుపర్కః। దాతా ప్రాణానాయమ్య, మయా క్రియమాణ కన్యాదానాఙ్గత్వేన, మదీయ గృహం పత్యాగతం శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ స్వరూపం ఇమం వరం మధుపర్కద్రవ్యేన పూజయిష్యే।।

- **సూ।। (దాతా) ఉదగగ్రం కూర్చం నిదధాతి।।**
- **సూ।। (వరః) యత్రాస్మా అపచితిం కుర్వన్తి తత్కూర్చ ఉపవిశతి। యథా పురస్తాత్।।**

(దాత తొమ్మిది దర్భలతో కట్టిన కూర్చను ఆసనముగా ఉత్తరాగ్రముగా వరునకు ఇవ్వవలెను. ఎక్కడ స్నాతకునకు మధుపర్క పూజ చేయుదురో ఇచ్చట దాతయిచ్చిన కూర్చపై దాతకు అభిముఖముగా వరుడు ఈ క్రింది మంత్రములను చెప్పి కూర్చోవలెను)

⇨ **ఓం రాష్ట్రభృద స్యాచార్యాసన్దీ మా త్వద్యోషమ్।।**

- **సూ।। ఆపః పాద్యా ఇతి (దాతా) ప్రాహ।।**

(దాత ఉదకములు తెచ్చి **ఆపః పాద్యాః** అని ఉచ్చరించవలెను)

- **సూ।। వరః ఉత్తరయాభిమన్త్ర్య।।**

(వరుడు మంత్రము చెప్పి దాత చేతిలోని ఉదకమును స్పృశించవలెను)

⇨ **ఓం ఆపః పాదావనేజనీ ర్ద్విషన్తం న్నాశయన్తు మే। అస్మిన్కులే బ్రహ్మవర్చ స్యసాని।।**

- **సూ।। దక్షిణం పాదం పూర్వం బ్రాహ్మణాయ ప్రయచ్ఛేత్। సవ్యం శూద్రాయ। ప్రక్షాళయితార ముపస్పృశ్య, (ఆచామేత్)।।**

(దాత బ్రాహ్మణుడైనచో కుడికాలు ముందునూ, శూద్రుడైనచో ఎడమ కాలు ముందుగా కడగవలెను. స్నాతకుడు దాతను తాకుచు పాదప్రక్షాళనం అయిన తరువాత ఆచమనం చేయవలెను.)

- **సూ।। ఉత్తరేణ యజుషాత్మానం ప్రత్యభిమృశేత్।।**

(కింది మంత్రము చెప్పి వరుడు తన హృదయమును ముట్టుకోవలెను)

- ⇨ **ఓం మయి మహో మయి యశో మయీన్ద్రియం వీర్యమ్।। (ఇతి వరః ఆత్మానం ప్రత్యభిమృశేత్)।।**

- **సూ।। (దాతా) కూర్చాభ్యాం పరిగృహ్య మృణ్మయే నార్ఘణీయా ఆప ఇతి ప్రాహ।।**

(దాత మట్టిపాత్రలో నీరు పోసుకుని పాత్రకు అడుగున, పైన కూర్చలను ఉంచి **అర్ఘణీయా ఆపః** అని పలుకవలెను)

- ⇨ **ఓం అర్ఘణీయా ఆపః।**

- **సూ।। వరః ఉత్తరయాభిమన్త్ర్య।।**

(వరుడు కింది మంత్రము చెప్పి, జలమును అభిమంత్రణ చేయవలెను)

⇨ **ఆ మాగన్ యశసా వర్చసా సꣳసృజ పయసా తేజసా చ। తం మా ప్రియం ప్రజానా ఙ్కర్వధిపతిం పశూనామ్।।**

➢ **సూ।। అఞ్జలా వేకదేశ ఆనీయమైన ఉత్తరం యజుర్జపేత్।।**

(దాత తన దోసిట ఉదకములో కొంతభాగము వరునకు ఇవ్వగా వరుడు కింది మంత్రమును జపము చేయవలెను)

⇨ **ఓం విరాజో దోహో౽సి విరాజో దోహ మశీయ మమ పద్యాయ విరాజ।।**

ఇతి జపతి।।

➢ **సూ।। శేషం పురస్తాన్నినీయమాన ముత్తరయాను మన్త్రయతే।।**

(దాత తనదోసిట ఉంచగా మిగిలిన ఉదకమును తన ముందు నేలమీద పోయగా, వరుడు కింది మంత్రమును చెప్పుచు అనుమంత్రణ చేయవలెను)

⇨ **ఓం సముద్రం వః ప్రహిణోమి స్వాం యోని మపి గచ్ఛత। అచ్ఛిద్రః ప్రజయా భూయాసం మా పరా సేచి మత్పయః।। - ఇత్యభిమన్త్రయతే।।**

➢ **సూ।। దధి మధ్వితి సꣳసృజ్య కాꣳస్యేన వర్షీయ సాపిధాయ, కూర్చాభ్యాం పరిగృహ్య, (దాతా) మధుపర్కః ఇతిప్రాహ – త్రివృతమేకే ఘృతం చ పాఙ్క్తమేకే ధానా స్సక్తూꣳశ్చ।।**

(దాత – పెరుగు తేనె రెంటిని ఒక పాత్రలో కలిపి, దానికంటే పెద్దదైన కంచుపాత్రచే కప్పి, పైనా, కింద రెండు కూర్చలతో పట్టుకుని **మధుపర్కః**

అనవలెను. కొందరు నెయ్యితో కలిపు మూడనీ, మరికొందరు వేపుడు బియ్యముతో కలిపి ఐదు ద్రవ్యములని అందురు.)

○ **మధుపర్కః - ఇతి ప్రాహ॥**

➢ **సూ॥ వరః ఉత్తరయాభిమన్త్ర్య॥**

(వరుడు ఈ కింది మంత్రములచే మధుపర్కమును అభిమంత్రణ చేయవలెను.)

⇨ **ఓం త్రయ్యై విద్యాయై యశోఽసి యశసో యశోఽసి బ్రహ్మణో దీప్తిరసి। తం మా ప్రియం ప్రజానా జ్యర్వ్ధిపతిం పశూనామ్॥**

⇨ **ఆ మాగన్ యశసా వర్చసా సꣳసృజ పయసా తేజసా చ। తం మా ప్రియం ప్రజానా జ్యర్వ్ధిపతిం పశూనామ్॥**

➢ **సూ॥ యజుర్భ్యా మప ఆచామతి పురస్తా దుపరిష్టాచ్చ॥**

(అమృతోపస్తరణమసి, అమృతాపిధానమసి అను రెండు మంత్రములచేత ఆచమనం చేయవలెను)

⇨ **అమృతోపస్తరణమసి ॥** – ఇత్యాచామతి॥

➢ **సూ॥ ఇత్యపః పీత్వా। ద్విరాచమ్య। ఉత్తరయా త్రిః ప్రాశ్య॥**

(పై మంత్రమును చెప్పి ఉదకమును తాగి రెండుసార్లు ఆచమించవలెను. కింది మంత్రము ఒకసారి చెప్పి మూడుసార్లు మధుర్క ప్రాశనము చేయవలెను.)

⇨ **ఓం యన్మధునో మధవ్యం పరమ మన్నాద్యం వీర్యమ్। తే నాహం మధునో మధవ్యేన పరమేణాన్నాద్యేన వీర్యేణ పరమోఽన్నాదో మధవ్యోఽసాని।। (ఇతి మన్త్రేణ సకృత్, ద్విస్తూష్ణీం ప్రాశ్య)**

(దాత వరుని చేతియందు మధుపర్కమును ఉంచుట ఆచారము)

➤ **సూ।। సకృన్మంత్రేణ ద్విస్తూష్ణీమ్।।**

(ఒక మంత్రమునకు మూడు ప్రాశ్నలని భావము)

⇨ **అమృతాపిధానమసి।।** ఇతి పునరాచమ్య

➤ **సూ।। ఇత్యపః పీత్వా। హస్తం ప్రక్షాళ్య। ద్విరాచమ్య। అనుకంప్యాయ ప్రయచ్ఛేత్। ప్రతిగృహ్యైవ రాజా స్థపతిర్వా పురోహితాయ।।**

(మధుపర్క ప్రాశనానన్తరం పై మంత్రముచే ఉదకమును పానము చేయవలెను. చేయి కడుక్కొని, రెండుసార్లు ఆచమనం చేయవలెను. దాత తనకు దయాపాత్రులైన కుమారుడు, శిష్యుడు మొదలగు స్నాతకులకు మధుపర్క శేషమును ఇవ్వవలెను. క్షత్రియులు గానీ, వైశ్యులు గానీ దాతలైనచో ఆ మధుపర్కశేషమును పురోహితునకు ఇవ్వవలెను.)

➤ **సూ।। (దాతా) గౌరితి గాం ప్రాహ।।**

(దాత గౌః అని గోవును చూపించవలెను.)

⇨ **గౌః।।**

➢ **సూ।। (వరః) యద్యుత్సృజే దుపాం॰ శూత్తరాం జపిత్వా।।**

(గోవును విడిచిపెట్టమనే అభిప్రాయంతో వరుడు ఉన్నట్లైతే ఈ మంత్రములను మెల్లగా జపం చేయవలెను.)

⇨ **ఓం యజ్ఞో వర్ధతాః యజ్ఞస్య వృద్ధి మను వర్ధాపచితి రస్యపచితిం మా కుర్వపచితోఽహం మనుష్యేషు భూయాసమ్।।**

⇨ **గౌ ర్ధేను భవ్యా మాతా రుద్రాణా స్దుహితా వసూనాం॰ స్వసా ఽఽదిత్యానా మమృతస్య నాభిః। ప్రణు వోచ ఇచ్కితుషే జనాయ మా గా మనాగా మదితిః వధిష్ట। పిబతూదక స్తృణాన్యత్తు।।** (ఇత్యుపాంశు జపిత్వా)।

⇨ **ఓముత్సృజత।** ఇత్యుచ్చై రుచ్చరేత్।।

➢ **సూ।। అన్నం ప్రోక్త ముపాం॰శూత్తరైః అభిమన్త్ర్య।।**

సిద్ధమన్నం – భూతమ్ (ఇతి దాతా ప్రాహ)

(దాత సిద్ధమైన అన్నమును వరునకు చూపి భూతం అనవలెను, వరుడు మెల్లగా భూతం అను ఐదు మంత్రములచేత అభిమంత్రణము చేయవలెను.)

తతో వరః –

⇨ **సా విరాట్। తన్మాక్షాయి తస్యతేఽశీయ తన్మ ఊర్జన్ధాః।।**

ఓం కల్పయత।। (ఇత్యుచ్చైః)।।

(వరుడు ఓం కల్పయత అని బిగ్గరగా అనవలెను.)

- వరం వస్త్రాభిర్యథార్హం – పూజయేత్॥

(దాత వరుని నూతన వస్త్రాదులతో యథాశక్తిగా పూజింపవలెను.)

⇨ ఓం అర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధాసో అర్చత। అర్చంతు పుత్రకా ఉత పురన్న ధృష్ణ్వర్చత॥ అర్చత ప్రార్చత॥ ఇతి అక్షతాన్ సమర్ప్య॥

⇨ ఓం గన్ధద్వారా న్దురాధర్షా న్నిత్యపుష్టా ఙ్కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీ సర్వభూతానా న్తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్॥ గన్ధాః పాన్తు॥

⇨ ఓం అభి వస్త్రా సువసనా న్యర్షాభి ధేనూ స్సుదుఘాః పూయమానః। అభి చన్ద్రా భర్తవేనో హిరణ్యాభ్యశ్వా న్రథినో దేవ సోమ॥

⇨ ఓం సుమఙ్గలీ రియం వధూ రిమాః సమేత పశ్యత। సౌభాగ్య మస్యై దత్త్వాయాథాస్తం విపరేతన॥

⇨ హిరణ్య రూప స్సహిరణ్య సందృగపాన్న పాత్సేదు హిరణ్య వర్ణః। హిరణ్యయాత్పరియోనే ర్నిషద్యా హిరణ్యదా దదత్యన్న మస్మై॥

కన్యాదానమ్ –

అన్తః పటలం కృత్వా॥

(వరునకు వధువు కనపడకుండగా మధ్యలో తెరను పట్టవలెను)

కన్యాదాతలు వధువుతో సహితముగా ప్రాఙ్ముఖముగా కూర్చోవలెను. (కట్టులేని వేణు పాత్ర (వెదురుపేళ్ళ బుట్ట) యందు బియ్యము పోసి, వస్త్రము వేసి ఆ పాత్రయందు కూర్చోబెట్టి, వధువును మేనమామ తీసుకువచ్చుట ఆచారముగా ఉన్నది.)

దాతా – **ఆచమ్య** . . . ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ప్రీత్యర్థం శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ దేవతా ముద్దిశ్య, శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ దేవతా ప్రీత్యర్థం, స్వగృహ్యోక్త ప్రకారేణ సాలఙ్కృత, సహిరణ్యోదక కన్యాదాన మహం కరిష్యే॥

పునః ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ప్రీత్యర్థం, కన్యాదానాంగత్వేన మహాసంకల్ప మంత్రపఠనం కరిష్యే॥

మహాసఙ్కల్పః -

- అథానన్తవీర్యస్య శ్రీమదాది నారాయణస్య, అచిన్త్యాపరిమిత శక్త్యా భ్రియమాణస్య మహాజలౌఘస్య మధ్యే,
- పరిభ్రమమాణానా మనేక కోటి బ్రహ్మాణ్డానా మేకతమే, అవ్యక్త ప్రకృతి మహ దహంకార - ఆకాశ వాయు వహ్ని జల పృథివ్యావరణై స్సప్తభి రావృతే, అస్మిన్ మహతి బ్రహ్మాణ్డ కరణ్డమణ్డలే,
- ఆధార శక్తి వరాహ కూర్మానన్తాష్ట దిగ్గజోపరి ప్రతిష్ఠితానాం, అతల వితల సుతల తలాతల రసాతల మహాతల పాతాళాఖ్య సప్తలోకానా మూర్ధ్వభాగే, భువోలోక సువర్లోక మహోలోక జనోలోక సత్యలోకాఖ్య షడ్లోకానా మధోభాగే,

- మహానాళాయమానస్య ఫణిరాజస్య శేషస్య సహస్ర ఫణా మణి మణ్డల మణ్డితే, ఐరావత పుణ్డరీక వామన కుముదాఞ్జన పుష్పదన్త సార్వభౌమ సుప్రతీకాఖ్యాష్ట శుణ్డాదణ్డోత్తమ్భితే,
- అమరావతీ- తేజోవతీ సంయమనీ రక్షోవతీ సిన్ధుమతీ గన్ధవ త్యలకావతీ యశోవతీత్యష్ట దేవపురీ విరాజితే, ఇన్ద్రాగ్ని యమ నిరృుతి వరుణ వాయు కుబేరేశానాఽఽఖ్యాష్ట లోకపాలక పరిపాలితే, లోకాలోకాచల వలయితే,
- లవణేక్షు సురా సర్పి ర్దధి క్షీర శుద్ధోదకాఖ్య సప్తార్ణవ పరివృతే, జమ్బూ ప్లక్ష కుశ క్రౌఞ్చ శాక శాల్మలి పుష్కరాఖ్య సప్తద్వీపై రావృతే, మహేన్ద్ర వలయ సహ్య శుక్తిమ దృక్ష విన్ధ్య పారియాత్రాఽఽఖ్య సప్తకుల పర్వత విరాజితే,
- మహాసరోరుహాకారే పఞ్చాశత్కోటి యోజన విస్తీర్ణ భూమణ్డలే, లక్షయోజన విస్తీర్ణే జమ్బూద్వీపే, భారత కింపురుష హరీళావృత భద్రాశ్వ కేతుమాలా హిరణ్యక రమణక కురువర్షాఽఽఖ్య నవవర్షాణాం మధ్యే సహస్రయోజన విస్తీర్ణే భరతవర్షే, ఇన్ద్ర కశేరు తామ్ర గభస్తి పున్నాగ గన్ధర్వ సౌమ్య వరుణ భరతాఽఽఖ్య నవఖణ్డానాం మధ్యే భరతఖణ్డే,
- అయోధ్యా కాశీ కురుక్షేత్ర గయా ప్రయాగ కాఞ్చీ శ్రీరఙ్గ శ్రీ వేఙ్కటాచలాది పుణ్యక్షేత్రై ర్విరాజితే, గఙ్గా యమునా సరయూ నర్మదా గోదావరీ కృష్ణవేణీ భీమరథ్యాది పుణ్యనదీ రాజితే,
- సుమేరు నిషధ హేమకూట హిమాచలానాం, హరివర్ష కింపురుష వర్షయోశ్చ దక్షిణ దిగ్భాగే, సేతుబన్ధ మలయాచలయో రుత్తరే,

- శ్రీశైలస్య నైర్ఋతి దిగ్భాగే, (శ్రీమదవధూత దత్తపీఠే) .... క్షేత్రే, (కావేరీ తీరే) .... నదీ తీరే, సమస్త దేవతా గోబ్రాహ్మణ హరిహర సద్గురు చరణ సన్నిధౌ,
- సకల జగత్స్రష్టుః, పరార్థద్వయ జీవినః, కారణ బ్రహ్మణః ద్వితీయ పరార్ధే, పఞ్చాశత్తమ వత్సరే, ప్రథమవర్షే, ప్రథమమాసే, ప్రథమ పక్షే, ప్రథమ దివసే, అహని ద్వితీయ యామే, త్రయోదశ ఘటికా ద్విచత్వారింశ ద్విఘటికాసు గతాసు, తృతీయ ముహూర్తే, ప్రథమ ప్రాణాయమ కాలే, పురుహూత నామధేయేన్ద్ర సమయే,
- పార్థివ కూర్మ ప్రలయానన్త శ్వేతవరాహ బ్రహ్మ సావిత్రాఖ్య సప్తకల్పానాం మధ్యే పఞ్చమే శ్వేతవరాహ కల్పే, స్వాయంభువ స్వారోచిషోత్తమ తామస రైవత చాక్షుష వైవస్వత సూర్యసావర్ణి ధర్మసావర్ణి దక్షసావర్ణి రుద్రసావర్ణి బ్రహ్మసావర్ణీ - న్ద్రసావర్ణి వేదసావర్ణ్యాఖ్య చతుర్దశ మన్వన్తరాణాం మధ్యే సప్తమే వైవస్వత మన్వన్తరే,
- తత్రైక సప్తతి మహాయుగానాం - సప్తవింశతి మహాయుగేష్వతీతేషు, తదుపర్యష్టావింశతితమే మహాయుగే, అష్టావింశతి సహస్రాన్విత సప్తదశ లక్షాబ్దే కృతయుగే యాతే, షణ్ణవతి సహస్రాన్విత ద్వాదశలక్షాబ్దే త్రేతాయుగే యాతే,
- చతుష్షష్టి సహస్రాన్వితాష్ట లక్షాబ్దే ద్వాపరయుగే యాతే, ద్వాత్రింశత్సహస్రాన్విత చతుర్లక్షాబ్దే వర్తమానే కలియుగే ప్రథమపాదే,
- యుధిష్ఠిర విక్రమార్క శాలివాహన విజయాభినన్దన నాగార్జున కల్కి భూపాఖ్య షట్చకానాం మధ్యే తృతీయే శాలివాహన శకే,

- అస్మిన్ దేశే వర్తమాన వ్యావహారిక చాన్ద్రమానేన ప్రభవాది ప్రభవాది షష్టి సంవత్సరాణాం మధ్యే, శ్రీమత్ .... సంవత్సరే, ... అయనే, ... ఋతౌ, ... మాసే, ... పక్షే, ... తిథౌ, ... వాసరే, ... నక్షత్రే, ... యోగే, ... కరణే, ... ముహూర్తే, ఏవం గుణ విశేషణ విశిష్టాయాం, అస్యాం శుభతిథౌ
- ఇదానీం అనాద్యవిద్యా వాసనయా అస్మిన్మహతి సంసార చక్రే విచిత్రాభిః కర్మగతిభి ర్నానాయోనిషు పునః పున ర్జనిత్వా, కేనాపి సుకృత విశేషేణ, మనుష్యజన్మ ప్రాప్తవతః, ... నక్షత్రే .... రాశౌజాతస్య, ... గోత్రస్య, ... నామధేయస్య, ... ధర్మపత్నీ సమేతస్య,
- మమ జన్మప్రభృతి, ఏతత్ క్షణ పర్యన్తం బాల్య కౌమార యౌవన వార్ధకేషు రహసి ప్రకాశే చ, మనోవాక్కాయ కర్మభిః, జ్ఞానతః - అజ్ఞానతః, సకృ దసకృత్ కృతానాం, సంభావితానాం మహాపాతకాది సమస్త దురితానా ముపశాన్త్యర్థం,
- తిలై స్సూర్యమణ్డల పర్యన్తం కృతరాశే ర్వర్ష సహస్రావసానే, ఏకైక తిలాపకర్ష క్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణ సమ్మితకాలే, శ్రీ హరి (శివ) లోక నివాస సిద్ధ్యర్థం,
- యవై శ్చన్ద్ర మణ్డల పర్యన్తం కృతరాశే ర్వర్ష సహస్రావసానే, ఏకైక యవాపకర్షక్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణ సమ్మితకాలే ఆదిత్యలోక నివాస సిద్ధ్యర్థం,
- గఙ్గా వాలుకాభి స్సప్తర్షి మణ్డల పర్యన్తం కృతరాశే ర్వర్ష సహస్రావసానే, ఏకైక వాలుకాపకర్ష క్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణ సమ్మితకాలే బ్రహ్మలోకే నివాస సిద్ధ్యర్థం,

- మాషై ర్ధ్రువ మణ్డల పర్యన్తం కృతరాశే ర్వర్ష సహస్రావసానే, ఏకైక మాషాపకర్ష క్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణ సమ్మితకాలే ధ్రువలోకే నివాస సిద్ధ్యర్థం,
- గోలోమభి ర్నక్షత్రమణ్డల పర్యన్తం కృతరాశే ర్వర్ష సహస్రావసానే, ఏకైక గోలోమాపకర్ష క్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణ సమ్మిత కాలే గోలోకే నివాస సిద్ధ్యర్థం,
- త్రిగుణీకృతాగ్నిష్టోమ - అతిరాత్రాప్తోర్యామ సాన్తపన వాజపేయ పౌణ్డరీక - అశ్వమేధాది శతక్రతు పుణ్యఫలావాప్త్యర్థం, మయా సహ దశపూర్వేషాం దశాపరేషాం మద్వంశ్యానాం, మాతృవంశ్యానాం సర్వేషాం పితౄణాం కుమ్భీపాక లోహితధామాఽఽతప సఙ్ఘాత, కాలసూత్రాది వివిధేభ్యో మహాఘోరేభ్యో నరకేభ్య ఉత్తీర్య, శాశ్వత బ్రహ్మలోక నివాస సిద్ధ్యర్థం,

వసిష్ఠాదిభి ర్దివ్యమహర్షిభి రుక్త గృహ్య ధర్మశాస్త్ర పురాణేతిహాస ప్రతిపాదిత కన్యాదాన కల్పోక్త సకల ఫలావాప్త్యర్థం, సాలఙ్కృత సహిరణ్యోదక కన్యాదాన మహం కరిష్యే॥

వర పూజ -

వర మభ్యర్చ్య॥

- శ్రీ లక్ష్మీనారాయణస్య స్వరూపవర ఇదమావాహనమ్॥
- శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ స్వరూప వర ఇదమాసనమ్॥

పాద్యమ్ -

- **ఉభాభ్యా మిదం వాం పాద్యమ్**
  - **నమో స్త్వనన్తాయ సహస్ర మూర్తయే సహస్ర పాదాక్షి శిరోరు బాహవే।**

సహస్రనామ్నే పురుషాయ శాశ్వతే సహస్ర కోటి యుగధారిణే నమః।।

- శ్రీ లక్ష్మీనారాయణస్య స్వరూపవర భాగశః అమీవో గన్ధాః।। సుగన్ధాః।।
- అలంకారార్థా ఇమే అక్షతాః।। సంత్వక్షతాః।। సకలాధనైః శోభనమస్తు।।

దాతా –

- కన్యాం కనక సమ్పన్నాం సకలా భరణైర్యుతామ్।
  దాస్యామి విష్ణవే తుభ్యం బ్రహ్మలోక జిగీషయా।।
- కన్యే మమాగ్రతో భూయాః కన్యే మే దేవి పార్శ్వయోః।
  కన్యే మే సర్వతో భూయాః త్వద్దానాన్మోక్షమాప్నుయామ్।।
- విశ్వమ్భరా సర్వభూతా స్సాక్షిణ్య స్సర్వదేవతాః।
  ఇమాం కన్యాం ప్రదాస్యామి ప్రీణాతు కమలాపతిః।।
- కన్యాం సాలఙ్కృతాం సాధ్వీం సుశీలాయ సుమేధసే।
  ప్రయతోఽహం ప్రయచ్ఛామి ధర్మకామార్థ సిద్ధయే।।

గోత్ర ప్రవరోచ్చారణమ్ –

వధ్వాః - చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। ఆఙ్గీరసాయాస్య గౌతమ త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమ) గోత్రస్య।। (గోవింద శర్మణో) నప్త్రీం।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। ఆఙ్గీరసాయాస్య గౌతమ త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమ) **గోత్రస్య**।। (విష్ణు శర్మణః) **పౌత్రీం**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। ఆఙ్గీరసాయాస్య గౌతమ త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమ) **గోత్రస్య**।। (మధుసూదన శర్మణః) **పుత్రీం**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। ఆఙ్గీరసాయాస్య గౌతమ త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమ) **గోత్రోద్భవాం**।। (లక్ష్మీ) **నామ్నీం కన్యాం**।।

వరస్య - చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। (వాసిష్ఠ మైత్రావరుణ కౌణ్డిన్య త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత వసిష్ఠ) **గోత్రస్య**।। కేశవ శర్మణో) **నప్త్రే**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। (వాసిష్ఠ మైత్రావరుణ కౌణ్డిన్య త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత వసిష్ఠ) **గోత్రస్య**।। (నారాయణ శర్మణః) **పౌత్రాయ**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। (వాసిష్ఠ మైత్రావరుణ కౌణ్డిన్య త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత వసిష్ఠ) **గోత్రస్య**।। (మాధవ శర్మణః) **పుత్రాయ**।।

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు। (వాసిష్ఠ మైత్రావరుణ కౌణ్డిన్య త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత వసిష్ఠ) **గోత్రోద్భవాయ**।। (గోవింద శర్మణే) **వరాయ**।।

- **సూ।। తుభ్యం ప్రజాసహత్వ కర్మభ్యః ప్రతిపాదయామి।।**

ఇతి నారికేళ ఫలపుష్పాక్షత హిరణ్య సహితం కన్యా దక్షిణ హస్తం వరస్య దక్షిణ హస్తే ఉదక పూర్వం దద్యాత్।।

(కన్యాదాత యొక్క భార్య కన్యాదాత కుడివైపుకు వచ్చి ఉదకము పోయుచుండగా చన్దన తాంబూల ఫలాదులతో కూడిన కన్య యొక్క దోసిలిని వరుని దోసిట ఉంచవలెను. వరుడు స్వస్తి అని పలికి కింది మంత్రములను చెప్పవలెను.)

వరః – స్వస్తి

⇨ **ఓం దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవేఽశ్వినో ర్బాహుభ్యాం పూష్ణో హస్తాభ్యాం ప్రతి గృహ్ణామి। రాజా త్వా వరుణో నయతు దేవి దక్షిణే ప్రజాపతయే కన్యామ్। తేనామృతత్వ మశ్యామ్। వయో దాత్రే। మయో మహ్యమస్తు ప్రతిగ్రహీత్రే। క ఇదం కస్మా అదాత్। కామః కామాయ। కామో దాతా। కామః ప్రతిగ్రహీతా। కామః సముద్ర మావిశ। కామేన త్వా ప్రతిగృహ్ణామి। కామైతత్తే। ఏషా తే కామదక్షిణా। ఉత్తానస్త్వాఽఙ్గీరసః ప్రతిగృహ్ణాతు।।**

✦ **తతో దాతా**- కన్యాదానం తుభ్యమహం సంప్రదదే।। కన్యాదాన సాద్గుణ్యార్థం యథాశక్తి దక్షిణాం దత్వా।।

✦ **దాతా** – ధర్మే చ అర్థే చ కామే చ త్వయైషా నాతిచరితవ్యా।

✦ **వరః** – నాతిచరామి।।)

సుముహూర్తమ్ –

✦ **తత స్సుముహూర్తే చూర్ణికాం, మంగళాష్టకాన్ చ పఠిత్వా॥**

- **చూర్ణికా**

1. స్వస్త్యష్టాశీతి సహస్రాణాం ద్విజ గురు దైవత్యానాం,
2. సమస్త జగదాధార మహామణ్డూక కూర్మ యజ్ఞ వరాహ శేష పృథివీనాం,
3. పురన్దర పావక యమ నిర్ఋతి వరుణ వాయు కుబేరేశానాష్ట దిక్పాలకానాం,
4. జలజభవ హరి హర ముఖ్య దేవ గణానాం,
5. నారద వసిష్ఠ విశ్వామిత్ర పరాశరాత్రి వాల్మీకి గౌతమ భృగు వ్యాసాది మహర్షీణాం,
6. సీతాऽరున్ధత్యహల్యా ద్రౌపదీ తారా మన్దోదరీ దమయన్త్యాది మహా పతివ్రతానాం,
7. హరిశ్చన్ద్ర నల కార్తవీర్య రఘు దిలీపాది పుణ్యపురుషాణాం,
8. గఙ్గా నర్మదా తుఙ్గభద్రా మలాపహారిణీ కృష్ణవేణీ గోదావరీ కావేరీ భీమరథ్యాది మహానదీనాం,
9. జమ్బూ నిమ్బ కదమ్బ చూత క్రముక నారికేళ ఖర్జూర ధాత్రీ దాడిమ్యాది ఫలవృక్షాణాం,
10. పున్నాగ జాతీ వకుళ కేతకీ చమ్పక మల్లికా మాధవీ మాలత్యాది వివిధ కుసుమానాం,

11. కస్తూరీ కుఙ్కుమాగరు గోరోచనాది సుగన్ధానాం,
12. అపరిమిత కనక కలశ - కన్యకా – గృహమేధి - కవీశ్వర - వీణాది శ్రావ్య మేఘధ్వనీనాం,
13. అయోధ్యా కాశీ పురుషోత్తమ రామేశ్వరాది పుణ్యనగరీణాం,
14. శ్రీశైల విన్ధ్య హిమాచల గోవర్ధన కైలాసాది మహాశైలానాం,
15. మీమాంసా వ్యాకరణ న్యాయ వైశేషిక సాంఖ్య యోగాది షట్ఛాస్త్రాణాం,
16. ఋగ్యజు స్సామాథర్వణ వేదానాం,
17. లగ్న హోరా ద్రేక్కాణ నవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశ త్రింశదంశాంశకానాం – ఆనుకూల్యమస్తు।
18. సర్వే శ్శుభా శ్శోభనాః, ఏతన్ముహూర్తం సుతిథిం సువారం సునక్షత్రం సుయోగం సుకరణం సుచన్ద్రతారాబలం కుర్వన్తు।
19. అస్య శ్రీ దేవదేవస్య దివ్యకల్యాణ మహోత్సవే, అస్మిన్ ముహూర్తే, సర్వే గ్రహా స్సునక్షత్రా శ్శుభైకాదశ స్థాన ఫలదా స్సుప్రీతా స్సుముహూర్తా స్సుప్రసన్నా భవన్తు।।

మఙ్గళాష్టకమ్ –

- లక్ష్మీ ర్యస్య పరిగ్రహః కమలభూ స్సూను ర్గరుత్మాన్ రథః
  పౌత్ర శ్చన్ద్ర విభూషణ స్సురగురు శ్శేషశ్చ శయ్యాసనమ్।
  బ్రహ్మాణ్డం వరమన్దిరం సురగణా యస్య ప్రభో స్సేవకాః
  స త్రైలోక్య కుటుంబ పోషణ పరః కుర్యా త్సదా మఙ్గళమ్।। 1
- బ్రహ్మా వాయు గిరీశ శేష గరుడా దేవేన్ద్ర కామౌ గురుః

చన్ద్రార్కౌ వరుణానలౌ మను యమౌ విత్తేశ విఘ్నేశ్వరౌ।
నాసత్యౌ నిర్ఋతి ర్మరుద్గణయుతా పర్జన్య మిత్రాదయః
స స్త్రీకాస్సురపుఙ్గవాః ప్రతిదినం కుర్వన్తు నో మఙ్గళమ్॥ 2

- విశ్వామిత్ర పరాశరౌర్వ భృగవోఽగస్త్యః పులస్త్యః క్రతుః
  శ్రీమా నత్రి మరీచి కౌత్స పులహా శ్శక్తి ర్వసిష్ఠోఽఙ్గిరాః।
  మాణ్డవ్యో జమదగ్ని గౌతమ భరద్వాజాఽఽదయ స్తాపసాః
  సస్త్రీకా మునిపుఙ్గవాః ప్రతిదినం కుర్వన్తు నో మఙ్గళమ్॥ 3
- మాన్ధాతా నహుషోఽమ్బరీష సగరౌ రాజా పృథు ర్హైహయః
  శ్రీమా న్ధర్మసుతో నలో దశరథో రామో యయాతి ర్యదుః।
  ఇక్ష్వాకుశ్చ విభీషణశ్చ భరత శ్చోత్తానపాదో ధ్రువః
  ఇత్యేతే భువి భూభుజః ప్రతిదినం కుర్వన్తు నో మఙ్గళమ్॥ 4
- అశ్వత్థో బదరశ్చ చన్దన తరు ర్మన్దార కల్పద్రుమౌ
  జమ్బూ నిమ్బ కదమ్బ చూత సరళా వృక్షాశ్చ యే క్షీరిణః।
  సర్వే తే ఫల మిశ్రితం వనచయం వైభ్రాజితం భ్రాజితమ్
  రమ్యం చైత్రరథం సునన్దన వనం కుర్వన్తు నో మఙ్గళమ్॥ 5
- గౌరీ శ్రీ రదితిశ్చ కద్రు వినతే జ్యోతిశ్చ పూర్ణావతీ
  సావిత్రీ చ సరస్వతీ చ సురభి స్సత్యవ్రతాఽరున్ధతీ।
  స్వాహా జామ్బవతీ చ రుక్మి భగినీ దుస్స్వప్న విధ్వంసినీ
  వేలా చామ్బునిధే స్సమీన మకరా కుర్వన్తు నో మఙ్గళమ్॥ 6
- ఆదిత్యాఽఽది నవగ్రహా శ్శుభఫలా మేషాఽఽదయో రాశయః

నక్షత్రాణి సయోగకాశ్చ తిథయ స్తద్దేవతా స్తద్గణాః।

మాసాబ్దా ఋతవ స్తథైవ దివసా స్సన్ధ్యాదయో రాత్రయః

సర్వే స్థావర జఙ్గమాః ప్రతిదినం కుర్వన్తు నో మఙ్గళమ్।। 7

- గఙ్గా సిన్ధు సరస్వతీ చ యమునా గోదావరీ నర్మదా

కృష్ణా భీమరథీ చ ఫల్గు సరయూ శ్రీ గణ్డకీ గోమతీ।

కావేరీ కపిలా ప్రయాగ నిరతా వేత్రావతీత్యాదయః

నద్య శ్రీహరి పాద పఙ్కజ భవాః కుర్వన్తు నో మఙ్గళమ్।। 8

తత స్సుముహూర్తే మఙ్గళవాద్య ఘణ్టానాద పురస్సరం,

- తదేవ లగ్నం సుదినం తదేవ తారాబలం చన్ద్రబలం తథైవ।
- విద్యాబలం దైవబలం తథైవ లక్ష్మీపతే (గౌరీపతే) తేఙ్ఘ్రియుగం స్మరామి।।

⇨ ఓం సానో దేవీ సుహవా శర్మయచ్ఛత్ ।ఆ త్వాఽహార్‍ష మన్తరభూః। ధ్రువ స్తిష్ఠావిచాచలిః। విశస్త్వా సర్వా వాఞ్ఛన్తు। మాత్వ ద్రాష్ట్ర మధిభ్రశత్।

⇨ ధ్రువా ద్యౌర్ధ్రువా పృథివీ। ధ్రువం విశ్వ మిదం జగత్। ధ్రువా హ పర్వతా ఇమే। ధ్రువో రాజా విశామయమ్।

⇨ ఇహైవైధి మా వ్యథిష్ఠాః। పర్వత ఇవావిచాచలిః। ఇన్ద్ర ఇవేహా ధ్రువస్తిష్ఠ। ఇహ రాష్ట్రముధారయ।

⇨ అభి తిష్ఠ పృతన్యతః। అధరే సన్తు శత్రవః। ఇన్ద్ర ఇవ వృత్రహా తిష్ఠ। అపః-క్షేత్రాణి సఞ్జయన్న్।

⇨ ఇన్ద్ర ఏణ మదీధరత్। ధ్రువం ధ్రువేణ హవిషా। తస్మై దేవా అధి బ్రవన్న్। అయఞ్చ బ్రహ్మణస్పతిః।

⇨ ధ్రువస్తే రాజా వరుణో ధ్రువం దేవో బృహస్పతిః। ధ్రువన్త ఇన్ద్ర శ్చాగ్నిశ్చ రాష్ట్రన్ధారయతా న్ధ్రువమ్॥

సగుడ మరీచి జీరకాఽఽదికం వధూవరయో శ్శిరస్సి నిక్షిప్య। అయం ముహూర్త స్సుమూర్తోఽస్త్వితి భవన్తో బ్రువన్తు। అయం ముహూర్త స్సుముహూర్తోఽస్తు॥

➢ సూ॥ తత స్సుముహూర్తే స్వయం దృష్ట్వా తృతీయం జపేత్॥

(సుముహూర్తమందు వరుడు పెండ్లి కుమార్తెను చూచి కింది మంత్రమును జపించవలెను)

⇨ అభ్రాతృఘ్నీం వరుణాపతిఘ్నీం బృహస్పతే। ఇన్ద్రాపుత్రఘ్నీం లక్ష్మ్యన్తామస్యై సవిత స్సువ॥

➢ సూ॥ దృష్టైవ చక్షుషీ ఉపసంహరతి। చతుర్థ్యా సమీక్షేత॥

(వరుడు వధువును ఒకసారి చూసి, క్రింది మంత్రమును చెప్పి, వధువు దృష్టి యందు తన దృష్టిని నిలుపవలెను.)

⇨ **ఓం అఘోరచక్షు రపతిఘ్న్యేధి శివా పతిభ్య స్సుమనా స్సువర్చాః। జీవసూ ర్దేవకామా స్యోనా శన్నో భవ ద్విపదే శఞ్చతుష్పదే।। ఇతి సమీక్షేత।।**

కృత ప్రాణానాయామౌ। శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం। ఆవాభ్యాం కర్మాణి కర్తవ్యాని ప్రజాశ్చోత్పాదయితవ్యాః।। (వధూవరౌ సంకల్పయతః।।

➢ **సూ।। అంగుష్ఠేనోప మధ్యమయా చాఙ్గుళ్యా దర్భః సంగృహ్యోత్తరేణ యజుషా తస్యాభ్రువో రన్తరః సమ్మృజ్య ప్రతీచీనం నిరస్యేత్।।**

(వరుడు వధువునకు అభిముఖుడై బ్రొటనవేలుతోనూ, ఉంగరపు వేలుతోనూ దర్భఅగ్రము కిందికుండునట్లు పట్టుకుని, మంత్రము చెప్పి వధువు కనుబొమల నడుమను ప్రదక్షిణముగా తుడిచి పడమటి దిక్కుగా పారవేసి ఉదకమును ముట్టుకోవలెను.)

⇨ **ఇద మహః యా త్వయి పతిఘ్న్య లక్ష్మి స్తా న్నిర్దిశామి।। అపఉపస్పృశ్య।।**

➢ **సూ।। ప్రాప్తే నిమిత్త ఉత్తరాం జపేత్।।**

(కారణము తటస్థించినపుడు (అనగా వధువుగాని తత్సంబంధులుగాని వియోగముచేత కన్నీరు నించినపుడు) కింది మంత్రమును జపించవలెను.)

⇨ జీవాం రుదన్తి విమయన్తే అధ్వరే దీర్ఘా మనుప్రసితి న్దీధియు ర్నరః। వామం పితృభ్యో య ఇదం సమేరిరే మయః పతిభ్యో జనయః పరిష్వజే॥

➢ **సూ॥ యుగ్మాన్సమవేతాన్మంత్రవత ఉత్తరయాద్భ్యః ప్రహిణుయాత్॥**

(సరి సంఖ్యకలిగి తన కార్యమందు దృష్టికలిగినట్టి వేదవేత్తలైన బ్రాహ్మణులను ఈ కింది మంత్రము చెప్పి వధువును అభిషేకించుటకు ఉదకము నిమిత్తము పంపవలెను.)

⇨ వ్యుక్షత్క్రూర ముదచన్త్వాప ఆఽస్యై బ్రాహ్మణా స్స్నపనం హరన్తు। అవీరఘ్ని రుదచన్త్వాపః॥

సూ॥ ఉత్తరేణ యజుషా తస్యాశ్శిరసి దర్భేణ్వం నిధాయ॥

(కింది మంత్రము చెప్పి వధువు శిరస్సు మీద దర్భలతో చుట్టిన కడియమును ఉంచవలెను. (దర్భేణ్వ లక్షణమ్ కింద ఇవ్వబడినది))

○ **పంచభి ర్దర్భ సహితైః వింశత్యా వేష్టనం తతః।**

అంతర్దశాంగుళం ప్రోక్తం దర్భేణ్వస్య చ లక్షణమ్॥

(అర్థము – ఐదు దర్భలను గుండ్రముగా చేసి, ఇరవై దర్భలచే చుట్టవలెను. మధ్య పది అంగుళముల వైశాల్యము ఉండవలెను.)

⇨ అర్యమ్ణో అగ్నిం పరియన్తు క్షిప్రం ప్రతీక్షన్తాం శ్వశ్వ్రో దేవరాశ్చ॥

➢ **సూ॥ తస్మిన్నుత్తరయా దక్షిణం బహిర్యుగచ్ఛిద్రం ప్రతిష్ఠాప్య॥**

(ఆ దర్భకడియము నుందు కింది మంత్రము చెప్పి బండి కాడి యొక్క దక్షిణపు తొలను (చివిరిదానిని) ఉంచవలెను).

⇨ ఖేఽనసః ఖేరథః ఖే యుగస్య శచీపతే। అపాలా మిన్ద్ర త్రిఃపూర్త్వ్య కరథ్సూర్యవర్చసమ్।।

➤ సూ।। చ్ఛిద్రే సువర్ణ మంతర్ధాయ।।

(ఆ రంధ్రమందు కింది మంత్రము చెప్పి బంగారమును ఉంచి పట్టుకోవలెను.)

⇨ శన్తే హిరణ్యꣳ శము సన్త్వాప శ్శన్తే మేథీ భవతు శం యుగస్య తృద్మ। శన్త ఆప శ్శతపవిత్రా భవన్త్వథా పత్యా తన్వꣳ సꣳ సృజస్వ ।।

➤ సూ।। ఉత్తరాభిః పంచభిః స్నాపయిత్వా।।

(కింది ఐదు మంత్రములు చెప్పుకుని ఒకమారే అభిషేకించవలెను.)

⇨ హిరణ్యవర్ణా శ్శుచయః పావకాః ప్రచక్రముర్ హిత్వాఽవద్యమాపః। శతం పవిత్రా వితతా హ్యా సుతాభిష్ట్వా దేవస్సవితా పునాతు।।

⇨ హిరణ్యవర్ణా శ్శుచయః పావకా యాసు జాతః కశ్యపో యా స్వగ్నిః। యా అగ్నిఙ్గర్భన్దధిరే సువర్ణా స్తాస్త ఆప శ్శꣳస్యోనా భవన్తు।।

⇨ యాసాꣳ రాజా వరుణో యాతి మధ్యే సత్యానృతే అవపశ్యఞ్జనానామ్। యా అగ్నిఙ్గర్భన్దధిరే సువర్ణా స్తాస్త ఆపశ్శꣳ స్యోనా భవన్తు।

⇨ యాసాన్దేవా దివి కృణ్వన్తి భక్షం యా అన్తరిక్షే బహుధా నివిష్టాః। యా అగ్నిఙ్గర్భన్దధిరే సువర్ణా స్తాస్త ఆప శ్శఙ్ స్యోనా భవన్తు।

⇨ శివేన త్వా చక్షుషా పశ్యన్త్వాప శ్శివయా తన్వోపస్పృశన్తు త్వచన్తే। ఘృతశ్చుత శ్శుచయో యాః పావకా స్తాస్త ఆప శ్శఙ్ స్యోనా భవన్తు।। (పంచానా మన్తే సకృదేవ స్నాపయతి)।।

వధూ నూతన వస్త్ర ధారణమ్ –

➢ సూ।। ఉత్తరయా హతేన వాససా చ్ఛాద్య।।

(కింది మంత్రము చెప్పి వరుడు వధువునకు కొత్తచీరను కప్పవలెను (అనగా కట్టించవలెను)

⇨ పరి త్వా గిర్వణో గిర ఇమా భవన్తు విశ్వతః। వృద్ధాయు మను వృద్ధయో జుష్టా భవన్తు జుష్టయః।।

యోక్త్ర మాఙ్గల్య ధారణమ్ –

వధూం - **ఆచమ్య . . .** ప్రాణానాయమ్య, శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, ।సాగ్ర శతవర్ష పర్యన్తం, సుఖేన జీవన సిద్ధ్యర్థం, యోక్త్ర మాఙ్గల్య ధారణం కరిష్యే।।

యోక్త్ర మాఙ్గల్య గౌరీ దేవతాభ్యో నమః షోడశోపచార పూజాః అభ్యర్చ్య।।

- **యోక్త్ర బన్ధనమ్ –**

- **సూ॥ ఉత్తరయా యోక్త్రేణ సన్నహ్యతి॥**

(వరుడుకింది మంత్రము చెప్పి యోక్త్రమును (దర్భత్రాడును) అభిముఖుడై వధువు మొలకు కట్టవలెను.)

- **ఆశాసానా సౌమనసం ప్రజాꣳ సౌభాగ్య న్తనూమ్। అగ్నే రనువ్రతా భూత్వా సన్నహ్యే సుకృతాయ కమ్॥** ఇతి కటిం యోక్త్రేణ బధ్నీయాత్॥

- **సూ॥ ఉత్తరేణ నాభిం నిష్టర్క్య గ్రన్థిం బధ్వా, ప్రదక్షిణం పర్యూహ్య। దక్షిణేన నాభిమవస్థాపయతి॥**

(బొడ్డునకు ఉత్తరమున పీటముడిని వేసి, ప్రదక్షిణముగా బొడ్డుమీదనుండి జరిపి బొడ్డునకు దక్షిణమున ఆముడి ఉండునట్లు తిప్పవలెను.)

మాఙ్గల్య ధారణమ్ –

మాఙ్గల్య సూత్ర మాదాయ, క్షీరేణ ప్రక్షాళ్య, తణ్డులపూర్ణ పాత్రోపరి అష్టదళ పద్మే విన్యస్య, మాఙ్గల్యాధి దేవతాఽధిదేవతాం పూజయేత్।

మాంగల్యదేవతాయై నమః। యథాశక్తి సంపూజ్య,

సర్వేషాం విప్రాణాం సువాసినీనాఞ్చ దక్షిణహస్త స్పర్శనం కారయిత్వా, దేవస్య దక్షిణ హస్తే నిక్షిప్య, భగవదనుజ్ఞాం సంప్రార్థ్య, వధ్వాః కణ్ఠదేశే

- **మాఙ్గల్యం తన్తునానేన లోక కల్యాణ హేతునా।**

కణ్ఠే బధ్నామి సుభగే త్వం జీవ శరదాం శతమ్॥ ఇతి ధారయిత్వా

మాఙ్గల్యధారణ ముహూర్తస్సుముహూర్తోస్తు॥

అక్షతారోపణమ్ –

- **తతః ఆర్ద్రాక్షతా రోపణం కుర్యాత్॥ తతః కపిలావాచనమ్॥**

(తరువాత తలంబ్రాలను పోయించవలెను.)

- ✦ **వరః పయసా వధ్వంలే వుపస్తీర్య। ద్విస్తండులానోప్య ద్విరభిఘారయతి। వరాఙ్జలావన్యః కుర్యాదేవం వధ్వఙ్జలే రుపరిస్థాప్య॥ సోదకం కలశమాదాయ॥**

(వరుడు పాలతో వధువు దోసిట అభిఘరించి, రెండు సార్లు బియ్యమును ఉంచి మరల రెండుసార్లు పాలతో అభిఘరించవలెను, వధువుకు చేసినట్లే వరుని దోసిట కూడా చేయవలెను. తరువాత వధువు దోసిట పైన వరుని దోసిలి ఉంచి, ఉదకపాత్ర యందలి ఉదకమును పోయుచూ కింది ఆశీర్వాద ములను, అనువాకములను చెప్పవలెను.)

- ✦ **కపిలాఽస్మారయన్తు। బహుధేయం చాస్తు। పుణ్యం వర్ధన్తాఽ శాన్తిరస్తు। పుష్టిరస్తు। తుష్టిరస్తు। వృద్ధిరస్తు। అవిఘ్నమస్తు। ఆయుష్యమస్తు। ఆరోగ్యమస్తు। స్వస్తి శివం కర్మాస్తు। కర్మసమృద్ధిరస్తు। దంపత్యోః సగ్రహే సనక్షత్రే సహ సోమేన క్రియేతాఽ శాన్తిరస్తు॥**

- ⇨ **ఓం ప్రజాపతిస్త్రియాం యశః। ముష్కయో రదధాథ్సపమ్। కామస్య తృప్తిమానన్దమ్। తస్యాగ్నే భాజయేహ మా।**

⇨ మోదః ప్రమోద ఆనన్దః। ముష్కయో ర్నిహిత స్సపః। సృత్వేవ కామస్య తృప్యాణి। దక్షిణానాం ప్రతిగ్రహే॥

⇨ మనస శ్చిత్త మాకూతిమ్। వాచ స్సత్య మశీమహి। పశూనాꣳ రూప మన్నస్య। యశ శ్శ్రీ శ్శ్రయతాం మయి।

⇨ యథాఽహమస్యా అతృపꣳ స్త్రియై పుమాన్। యథాస్త్రీ తృప్యతి పుꣳసి ప్రియే ప్రియా। ఏవం భగస్య తృప్యాణి। యజ్ఞస్య కామ్యః ప్రియః।

⇨ దదామీ త్యగ్ని ర్వదతి। తథేతి వాయు రాహ తత్। హన్తేతి సత్యం చన్ద్రమాః। ఆదిత్యస్సత్యమోమితి।

⇨ ఆపస్తథ్సత్యమాభరన్న్। యశో యజ్ఞస్య దక్షిణామ్॥

➤ సూ॥ అన్యోన్యꣳ శిరసి తణ్డులారోపణం కుర్యాత్॥

(ఒకరి శిరము నొకవరు కింది చెప్పబోవు రీతిగా తలంబ్రాలుంచవలెను.

➤ పూర్వం వరో వధ్వాశ్శిరసి ప్రాపయేత్॥

(తొలిసారి వరుడు ముందు వధువు శిరమున ఈ కింది మంత్రము చెప్పి తలంబ్రాలుంచవలెను.)

⇨ ప్రజామే స్సమృద్ధ్యతామ్॥

➤ ద్వితీయ పర్యాయే వరస్య శిరసి పూర్వం ప్రాపయేత్॥

(రెండవ మారు పూర్వం వలనే క్రియ చేసి ముందు వధువు వరుని శిరసున ఈ క్రింది మంత్రముతో తలంబ్రాలుంచవలెను)

⇨ పశవో మే కామ స్సమృధ్ధ్యతామ్।।

➢ తృతీయ పర్యాయే వధ్వాశ్శిరసి పూర్వం ప్రాపయేత్।।

(మూడవసారి పూర్వం వలనే క్రియ చేసి ముందు వధువు శిరసున ఈ క్రింది మంత్రముతో వరుడు తలంబ్రాలుంచవలెను)

⇨ యజ్ఞో మే కామ స్సమృధ్ధ్యతామ్।।

➢ సూ।। చతుర్థే అన్యోన్యం యుగపత్।। తూష్ణీం చతుర్థమ్।।

అన్యోన్నం యుగపత్।।

బ్రహ్మగ్రన్థి -

➢ సూ।। తతో వధూవర చేల్లాలయోః సువర్ణ ఫల సహితం ఉత్తరేణానువాకేన బ్రహ్మగ్రన్థిం గ్రథ్నాతి।।

(సఫల దక్షిణా తాంబూలాదులను చేలాఞ్చలము (కండువా, చీర) కొంగులకు కట్టి ఆ రెండు కొనలను కలిపి ఈ మంత్రమును చెప్పవలెను.)

⇨ అగ్నే విశ్వేభి స్స్వనీక దేవై రూర్ణావన్తం ప్రథమ స్సీద యోనిమ్। కులాయిన ఘృతవన్తః సవిత్రే యజ్ఞన్నయ యజమానాయ సాధు।।

⇨ ఓం యోగక్షేమస్య క్లృప్త్యై। యుక్తం క్రియాతా ఆశీః కామే యుజ్యాతా ఇతి। ఆశిష స్సమృద్ధ్యై। గ్రన్థిం గ్రథ్నాతి। ఆశిష ఏవాస్యాం పరిగృహ్ణాతి। పుమాన్

పై గ్రన్థిః। స్త్రీ పత్నీ। తన్మిథునమ్। మిథున మేవాస్య తద్యజ్ఞే కరోతి ప్రజననాయ। ప్రజాయతే ప్రజయా పశుభి ర్యజమానః॥

॥బ్రహ్మగ్రన్థి ముహూర్తస్సుముహూర్తోస్తు॥

రక్షాబన్ధనమ్ –

- **విశ్వేత్తాతే త్వచా పుంసాం బధ్నీయాద్దక్షిణేకర్।**

  అథ వామ కరే స్త్రీణాం బృహత్సామేతి మన్త్రతః॥
- **సంకల్పానన్తరంతస్య ముఖ్యాకాల ఇతి స్మృతః।**

  హస్తగ్రహణ కాలేవా చతుర్థ్యాం నిశిమోచయేత్॥

(విశ్వేత్తాతే అను మంత్రముచే వరుని కుడిచేతికీ, బృహత్సామ అను మంత్రము చేత వధువు ఎడమచేతికీ రక్షాసూత్రమును కట్టవలెను. రక్షాబంధనము సంకల్పానన్తరం గానీ, పాణిగ్రహణకాలమందు గానీ కట్టుకుని, శేషహోమానంతర మందు విప్పి వేయవలెను. (ఈ రక్షను పాణిగ్రహణ కాలమందు కట్టుకొనుట శిష్టాచారము.) క్రింది విధమున సంకల్పించి, పూజించి ఆయా మన్త్రములచే వధూవరులు రక్షలు కట్టుకోవలెను.)

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, పాణిగ్రహణాఙ్గత్వేన ఆవయోః రక్షార్థం రక్షాబంధనం కరిష్యే॥

రక్షాబంధన దేవతాభ్యో నమః షోడశోపచార పూజైరభ్యర్చ్య॥

- **ఓం బృహద్ధ్సామ క్షత్రభృ ద్వృద్ధవృష్ణియ న్త్రిష్టుభౌజ శ్శుభిత ముగ్రవీరమ్। ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదం వాతేన సగరేణ రక్ష॥**
- **విశ్వేత్తాతే సవనేషు ప్రవాచ్యాయాచ కర్థమఘున్నిన్ద్రసున్వతే। పారావతం యత్పురుసం భృతం వస్స్వపావృణో శ్శరభాయ ఋషి బన్ధవే॥**

॥రక్షాబంధన ముహూర్త స్సుముహూర్తోస్తు॥

గృహ్యాగ్ని ప్రతిష్ఠాపనమ్ –

- **తత్రైవ కన్యాస్తే వరో వివాహ వేదికాయామగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కుర్యాత్॥**

(వధువును అక్కడే ఉంచి, వరుడు గృహ్యాగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం చేయవలెను)

వరః – ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ప్రీత్యర్థం, సకల శ్రౌత, స్మార్త నిత్యనైమిత్తక కామ్యకర్మానుష్ఠాన యోగ్యతా సిద్ధ్యర్థం గృహ్యాగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే॥

స్థండిలం కృత్వోల్లిఖ్యాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య। అగ్నింధ్యాత్వా। అలంకృత్య॥ (ఇత్యలఙ్కరణాన్తం కృత్వా॥) ప్రాచీః పూర్వముక్సంస్థం . . . . ఉత్తరానధరాన్॥

ప్రధాన హోమమ్ –

- **సూ॥ అథైనా ముత్తరయా దక్షిణే హస్తే గృహీత్వా। అగ్నిమభ్యానీయ, తూష్ణీం దక్షిణే హస్తే గృహీత్వా॥**

⇨ **పూషా త్వేతో నయతు హస్త గృహ్యాశ్వినౌ త్వా ప్రవహతాఀ రథేన।**

గృహాన్గచ్ఛ గృహపత్నీ యథాఽసో వశినీ త్వఀ విదథ మావదాసి॥

➢ **సూ॥ అపరేణాగ్నిం కట మాస్తీర్య। తస్మిన్నుపవిశత ఉత్తరో వరః॥**

(అగ్నికి పడమర చాప పరిచి దానియందు వరుడు ఉత్తరమున, వధువు దక్షిణముననూ కూర్చోవలెను)

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం శ్రీమాన్ . . . గోత్రః, ... నామదేయోహం, మమోపాత్త సమస్త దురితక్షయ ద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, అనయా నవోఢయా వధ్వాసహ వివాహ ప్రధాన హోమం కరిష్యే॥

యత్ర క్వచాగ్నమితి విధినాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య।

➢ **సూ॥ అగ్నేరుపసమాధానాది పాత్ర ప్రయోగ కాలే॥**

(భూర్భువస్సువరోం అని ప్రారంభించి, పాత్రాసాదన వరకు చేయవలెను, పాత్రాసాదన కింది విధముగా చేయవలెను)

○ **వధ్వఞ్జలిం హోమ విధాన దర్వీం ద్వితీయ దర్వీం సహచాజ్య ధాన్యాః।**

ప్రోక్షార్థ పాత్రేణ సహప్రణీతా మిధ్మంచ శమ్యా సహలాజ మశ్మ॥

(మొదటి వరుసలో వధువు యొక్క దోసిలి, స్రుక్కు, స్రువము మరియు ఆజ్యస్థాలీ, రెండవ వరుసలో ప్రోక్షణ పాత్ర, పూర్ణపాత్ర, మూడవ వరుసలో ఇధ్మము, కాడిసీలలు (శమ్యలు) పేలాలు, రాయి ఆసాదన చేయవలెను. మొదటి వరుస పశ్చిమమున, రెండవ వరుస మధ్యన, మూడవ వరుస

తూర్పుకు వచ్చునట్లు మొత్తము పాత్రలు ఉత్తర సమాప్తిగా ఆసాదన చేయవలెను.)

- **పవిత్ర కరణాది (వధూపస్తయో స్పాదన ప్రోక్షణ తపన సంమార్జనాని కరోతి।। పాత్రాసాదనాది ఆజ్యభాగాన్తం కృత్వా।।**

(వధువు దోసిలిని స్రుక్స్రువములతో పాటు ఆసాదించుట, ప్రోక్షించుట, కాచుట, తుడుచుట చేయవలెను. పాత్రాసాదనము మొదలు ఆజ్యభాగముల వరకు చేయవలెను)

- **సూ।। అథైనా మాదితో ద్వాభ్యా మభిమంత్రయేత।।**

(వరుడు వధువు (హృదమును) ను కింది రెండు మంత్రములచే అభిముఖుడై అభిమన్త్రించవలెను.)

⇨ **సోమః ప్రథమో వివిదే గన్ధర్వో వివిద ఉత్తరః। తృతీయో అగ్నిష్టే పతి స్తురీయ స్తే మనుష్యజాః।।**

⇨ **సోమోఽదదద్గన్ధర్వాయ గన్ధర్వో ఽదదదగ్నయే। రయిఞ్చ పుత్రాꣳశ్చాదా దగ్ని ర్మహ్య మథో ఇమామ్।।**

- **సూ।। అథాస్యై దక్షిణేన నీచా హస్తేన దక్షిణ ముత్తానꣳ హస్తం గృహ్ణీయాత్। యదికామయేత స్త్రీరేవ జనయేయ మిత్యఙ్గులీరేవ గృహ్ణీయాత్। యదికామయేత పుꣳస ఏవ జనయేయ మిత్యఙ్గుష్ఠమేవ మభీవలోమాని గృహ్ణాతి। గృభ్ణామిత ఇత్యేతాభి శ్చతసృభిః।।**

(పిమ్మట వధువు యొక్క తిరగవేసిన కుడిచేతిని వరుడు తన బోర్లించిన కుడిచేతితో పట్టుకోవలెను. స్త్రీ సంతానమే కావలెనని కోరినచో అన్ని వ్రేళ్ళను కలిపి పట్టుకోవలెను. పురుష సంతతి కావలెననిన బ్రొటనవేలిని మాత్రమే పట్టుకోవలెను. వరుడు తన బ్రొటనవేలి రోమములు పైకి ఉండునట్లు పట్టుకొనవలెను. మన్త్రాన్తమందు హస్తమును పట్టుకొనవలెను.)

- ⇨ **గృభ్ణామి తే సుప్రజాస్త్వాయ హస్తమ్మయా పత్యా జరదష్టి ర్యథాఽసః। భగో అర్యమా సవితా పురన్ధి ర్మహ్యన్త్వా ఽదుర్గార్హపత్యాయ దేవాః॥**
- ⇨ **తే హ పూర్వే జనాసో యత్ర పూర్వవహో హితాః। మూర్ధన్వాన్ యత్ర సౌభ్రవః పూర్వో దేవేభ్య ఆతపత్॥**
- ⇨ **సరస్వతి ప్రేదమవ సుభగే వాజినీవతి। తాన్త్వా విశ్వస్య భూతస్య ప్రగాయా మస్యగ్రతః॥**
- ⇨ **య ఏతి ప్రదిశస్సర్వా దిశోఽను పవమానః। హిరణ్యహస్త ఐరమ్మస్సత్వా మన్మనసఙ్కృణోతు॥ (అన్తే హస్త గ్రహణమ్)॥**

పాణిగ్రహణ ముహూర్తస్సుముహూర్తోస్త్వితి భవన్తో బ్రువన్తు॥ పాణిగ్రహణ ముహూర్తస్సుముహూర్తోస్తు॥

సప్తపది -

సూ।। అథైనాముత్తరేణాగ్నిం దక్షిణేన పదా ప్రాచీముదీచీంవా దిశమభి ప్రక్రమయత్యేకమిష ఇతి। సఖేతి సప్తమే పదే జపతి।।

⇨ ఓం ఏకమిషే విష్ణుస్త్వాన్వేతు। ద్వే ఊర్జే విష్ణుస్త్వాన్వేతు। త్రీణి వ్రతాయవిష్ణుస్త్వాన్వేతు। చత్వారి మాయోభవాయ విష్ణుస్త్వాన్వేతు। పఞ్చ పశుభ్యో విష్ణుస్త్వాన్వేతు। షడృతుభ్యో విష్ణుస్త్వాన్వేతు। స్సప్తసప్తభ్యో హోత్రాభ్యో విష్ణు స్త్వాన్వేతు।।

⇨ సఖా సప్తపదా భవ సఖాయౌ సప్తపదా బభూవ సఖ్యన్తే గమేయం సఖ్యాత్తే మాయోషం సఖ్యాన్మే మాయోష్ఠాస్సమయావ సఙ్కల్పావహై సం ప్రియౌ రోచిష్ణూ సుమనస్యమానౌ। ఇషమూర్జ మభి సం వసానౌ సన్నౌ మనాంసి సం వ్రతా సము చిత్తాన్యాఽకరమ్।

⇨ సా త్వమస్యమూహ మమూహ మస్మి సా త్వన్ద్యౌరహం పృథివీ త్వం రేతోహం రేతోభృత్త్వమ్మనోహ మస్మి వాక్త్వం సా మాహ మస్మ్యృక్త్వం సా మామనువ్రతా భవ పుంసే పుత్త్రాయ వేత్తవై శ్రియై పుత్త్రాయ వేత్తవ ఏహి సూనృతే ।।

➤ సూ।। ప్రాష్ఘోమాత్స బ్రహ్మాణం ప్రదక్షిణ మగ్నిం కృత్వా। యథాస్థాన ముపవిశ్య అన్వారబ్ధాయా ముత్తరా ఆహుతీర్జుహోతి।।

➢ **సోమాయ జనివిద ఇత్యేతార్మన్త్రై ష్షోడశాజ్యాహుతీర్హుత్వా॥**

(హోమమములకు ముందు అగ్నికి ప్రదక్షిణ చేసి మునుపటి వలె ఉత్తర వరుడిగా కూర్చుని, వధువు తనకు తగిలి యుండగా ప్రధాన హోమములు చేయవలెను)

చతుర్గృహీతం గృహీత్వా॥

⇨ **సోమాయ జనివిదే స్వాహా।** సోమాయ జనివిద ఇద న్న మమ॥

⇨ **గన్ధర్వాయ జనివిదేస్వాహా।** గన్ధర్వాయ జనివిద ఇద న్న మమ॥

⇨ **అగ్నయే జనివిదే స్వాహా।** అగ్నయే జనివిద ఇద న్న మమ॥

⇨ **కన్యలా పితృభ్యో యతీ పతిలోక మవదీక్షా మదాస్థ స్వాహా।** వద్ధ్యై సూర్యాయా ఇద న్న మమ॥

⇨ **ప్రేతో ముఞ్చాతి నాముతస్సుబద్ధా మముతస్కరత్। యథేయ మిన్ద్ర మీఢ్వ స్సుపుత్రా సుభగాఽసతి స్వాహా।** ఇంద్రాయ మీఢుష ఇద న్న మమ॥

⇨ **ఇమాన్త్వమిన్ద్ర మీఢ్వస్సుపుత్రాꣳ సుభగాఙ్కృణు। దశాస్యాం పుత్రానాధేహి పతి మేకాదశఙ్కృధిస్వాహా।** ఇంద్రాయ మీఢుష ఇద న్న మమ॥

⇨ అగ్నిరైతు ప్రథమో దేవతానాꣳ సో౽స్యై ప్రజామ్ముఞ్చతు మృత్యుపాశాత్।
తదయꣳ రాజా వరుణో౽ను మన్యతాం యథేయꣴ స్త్రీ పౌత్ర మఘన్న
రోదాత్స్వాహా। అగ్నివరుణాభ్యా మిద న్న మమ।।

⇨ ఇమా మగ్ని స్త్రాయతా ఙ్గార్హపత్యꣳ ప్రజామస్యై నయతు దీర్ఘమాయుః।
అశూన్యోపస్థా జీవతామస్తు మాతా పౌత్ర మానన్ద మభి ప్రబుధ్యతా
మియꣴ స్వాహా।। స్వాహా। అగ్నయే గార్హపత్యాయేద న్న మమ।।

⇨ మా తే గృహే నిశి ఘోష ఉత్థా దన్యత్ర త్వద్రు దత్య స్సంవిశన్తు। మా త్వం
వికేశ్యుర ఆవధిష్ఠా జీవపత్నీ పతిలోకే విరాజ పశ్యన్తీ ప్రజాꣳ
సుమనస్యమానాꣳ స్వాహా। వద్వై సూర్యాయా ఇద న్న మమ।।

⇨ ద్యౌస్తే పృష్ఠꣳ రక్షతు వాయురూరూ అశ్వినౌ చ స్తనన్ధయన్తꣳ
సవితా౽భిరక్షతు। ఆవాససꣳ పరి ధానాద్బృహస్పతి ర్విశ్వేదేవా
అభిరక్షన్తు పశ్చాత్స్వాహా। స్వాహా। ద్యువాయ్వశ్వి సవితృ బృహస్పతి
విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇద న్న మమ।।

- అప్రజస్తాం పౌత్రమృత్యుం పాప్మానముత వాఽఘమ్। శీర్ష్ణ స్స్రజమివోన్ముచ్య ద్విషద్భ్యః ప్రతి ముఞ్చామి పాశꣳ స్వాహా। స్వాహా। వద్వై సూర్యాయా ఇద న్న మమ॥
- ఇమమ్మే వరుణ శ్రుధీ హవ మద్యా చ మృడయ। త్వామవస్యు రాచకే స్వాహా। వరుణా యేద న్న మమ॥
- తత్త్వా యామి బ్రహ్మణా వన్దమాన స్తదాశాస్తే యజమానో హవిర్భిః। అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశꣳస మా న ఆయుః ప్ర మోషీ స్స్వాహా॥ వరుణా యేద న్న మమ॥
- త్వన్నో అగ్నే వరుణస్య విద్వా న్దేవస్య హేడోఽవ యాసిసీష్ఠాః। యజిష్ఠో వహ్నితమ శ్శోశుచానో విశ్వా ద్వేషాꣳసి ప్ర ముముగ్ధ్యస్మత్స్వాహా॥ అగ్నివరుణాభ్యా మిదన్న మమ॥
- సత్వన్నో అగ్నేఽవమో భవోతీ నేదిష్ఠో అస్యా ఉషసో వ్యుష్టౌ। అవ యక్ష్వ నో వరుణꣳ రరాణో వీహి మృడీకꣳ సుహవో న ఏధి స్వాహా॥ అగ్నివరుణాభ్యా మిదన్న మమ॥

⇨ త్వమగ్నే అయాస్యయా సన్మనసా హితః। అయాసన్ హవ్య మూహిషేఽయా నో ధేహి భేషజꣳ స్వాహా॥ అయసే అగ్నయ ఇద న్న మమ॥

లాజా హోమః –

➢ **సూ॥ అథైనా ముత్తరేణాగ్నిం దక్షిణేన పదాశ్మాన మాస్థాపయత్యా తిష్ఠేతి॥**

(వధువు కుడికాలితో అగ్నికి ఉత్తరమున ఉన్న రాయిని తొక్కించవలెను)

⇨ **ఆతిష్ఠేమ మశ్మాన మశ్మేవత్త్వꣳ స్థిరా భవ। అభితిష్ఠ పృతన్యత స్సహస్వ పృతనాయతః॥**

➢ **సూ॥ అథాస్యా అఞ్జలావుపస్తీర్య। ద్విర్లాజానోప్యా భిఘారయతి। తస్యాస్సోదర్యో లాజానావపతీత్యేకే। జుహోతీయం నారీతి॥ (త్రిర్జమదగ్నినామ్)॥**

(వధువు దోసిలిని నెయ్యితో ఉపస్తరణం చేసి, రెండుసార్లు పేలాలు ఉంచి, అభిఘురించవలెను. (వధువు సోదరుడు పేలాలను వధువు చేతిలో ఉంచుట ఆచారము.) ఈ హోమము పంచార్షేయులు మూడు సార్లు పేలాలను ఉంచవలెను. కింది మంత్రము చెప్పి, వధువు యొక్క అంజలిచేత వామపార్శ్వముచే హోమము చేయించవలెను.)

⇨ **ఇయన్నార్యుప బ్రూతే కుల్పాన్యా వపన్తికా। దీర్ఘాయురస్తు మే పతిర్జీవాతు శరదశ్శతశ్ స్వాహా।** వధ్వా ఇద న్న మమ।। (వధ్వఞ్జలిం వామ పార్శ్వేన జుహోతి)।।

➤ **సూ।। ఉత్తరాభి స్తిస్సృభిః ప్రదక్షిణ మగ్నిం కృత్వా। అశ్మాన మాస్థాపయతి, యథా పురస్తాత్।।**

(కింది మూడు మంత్రములతో అగ్నికి ప్రదక్షిణ చేసి, పూర్వము వలె రాతిని తొక్కి యథాప్రకారము కూర్చోవలెను)

⇨ **తుభ్యమగ్రే పర్యవహన్థ్సూర్యాం వహతు నా సహ। పునః పతిభ్యో జాయాన్దా అగ్నే ప్రజయా సహ।।**

⇨ **పునః పత్నీ మగ్నిరదా దాయుషా సహ వర్చసా। దీర్ఘాయు రస్యాయః పతిస్స ఏతు శరదశ్శతమ్।।**

⇨ **విశ్వా ఉత త్వయా వయన్ధారా ఉదన్యా ఇవ। అతిగాహే మహి ద్విషః।।**

⇨ **ఆష్ఠేమ మశ్మాన మశ్మేవత్త్వశ్ స్థిరా భవ। అభితిష్ఠ పృతన్యత స్సహస్వ పృతనాయతః।।**

➤ **సూ।। హోమశ్చోత్తరయా పునః పరిక్రమణ మాస్థాపనమ్। అస్యాఞ్జలా వుపస్తీర్య ద్విర్లాజానోప్యా భిఘారయతి।।**

(క్రింది మంత్రమును చెప్పి లాజహోమమున్ను మునుపటి వలె ప్రదక్షిణమూ, రాతిని తొక్కుట చేయవలెను. లాజలను పూర్వము వలె గ్రహించవలెను)

⇨ అర్యమణన్ను దేవఙ్కన్యా అగ్ని మయక్షత। స ఇమాన్దేవో అధ్వరః ప్రేతో ముఞ్చాతి నాముత స్సుబద్ధా మముతస్కరత్స్వాహా।। అర్యమ్ణ ఇద న్న మమ।।

⇨ తుభ్యమగ్రే పర్యవహన్థ్సూర్యాం వహతు నా సహ। పునః పతిభ్యో జాయాన్దా అగ్నే ప్రజయా సహ।।

⇨ పునః పత్నీ మగ్నిరదా దాయుషా సహ వర్చసా। దీర్ఘాయు రస్యాయః పతిస్స ఏతు శరదశ్శతమ్।।

⇨ విశ్వా ఉత త్వయా వయన్ధారా ఉదన్యా ఇవ। అతిగాహే మహి ద్విషః।।

⇨ ఆస్థేమ మశ్మాన మశ్మేవత్త్వꣳ స్థిరా భవ। అభితిష్ఠ పృతన్యత స్సహస్వ పృతనాయతః।।

➢ సూ।। హోమశ్చోత్తరయా పునః పరిక్రమణమ్।।

(కింది మంత్రమును చెప్పి లాజహోమమున్ను మునుపటి వలె ప్రదక్షిణమూ చేయవలెను)

➢ సూ।। వధ్వఞ్జలావుపస్తీర్య ద్విర్లాజానోప్యా భిఘారయతి।।

⇨ త్వమర్యమా భవసి యత్కనీనా న్నామస్వధా వధ్వర్యం బిభర్షి। అఞ్జన్తి వృక్షః సుధితన్న గోభి ర్యద్దమ్పతీ సమనసా కృణోషి స్వాహా । అర్యమ్ణ ఇద న్న మమ।।

⇨ తుభ్యమగ్రే పర్యవహన్థ్సూర్యాః వహతు నా సహ। పునః పతిభ్యో జాయాన్దా అగ్నే ప్రజయా సహ।।

⇨ పునః పత్నీ మగ్నిరదా దాయుషా సహ వర్చసా। దీర్ఘాయు రస్యాయః పతిస్స ఏతు శరదశ్శతమ్।।

⇨ విశ్వా ఉత త్వయా వయన్ధారా ఉదన్యా ఇవ। అతిగాహే మహి ద్విషః।।

(లాజా కట్నము – వరుడు తన బావమరిదికి నూతన వస్త్రముల నీయవలెను.)

✦ ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి స్సకృత్స్పృశ్య . . . అపఉపస్పృశ్య, జయాది ప్రతిపద్యతే, సౌవిష్ట కృతః హుత్వా। శమ్యా అపోహ్య (నాత్ర లేపకార్యం విద్యతే – న పరిధ్యఞ్జనాది) అనాజ్ఞాత మిత్యాది పరిషేచనాన్తం కృత్వా।।

➢ సూ।। ఉత్తరాభ్యాం యోక్త్రం విముచ్య।।

(కింది మంత్రములు చెప్పి వధువు మొలకు కట్టిన దర్భ తాడును విప్పవలెను)

⇨ ప్రత్వా ముఞ్చామి వరుణస్య పాశాద్యేన త్వాఽబధ్నాథ్సవితా సుకేతః। ధాతుశ్చ యోనౌ సుకృతస్య లోకే స్యోనన్తే సహ పత్యా కరోమి।।

⇨ ఇమం విశ్యామి వరుణస్య పాశం యమబధ్నీత సవితా సుశేవః। ధాతుశ్చ యోనౌ సుకృతస్య లోకేఽరిష్టాన్త్వా సహ పత్యా కృణోమి।।

వధ్వాః వరగృహ గమనమ్ –

➢ సూ।। ఉత్తరా రథస్యోత్తమ్భనీ।।

⇨ సత్యేనోత్తభితా భూమి స్సూర్యేణోత్తభితా ద్యౌః। ఋతేనా దిత్యా స్తిష్ఠన్తి దివి సోమో అధిశ్రితః।।

➢ సూ।। వాహావుత్తరాభ్యాం యునక్తి దక్షిణ మగ్రే।।

⇨ యుఞ్జన్తి బ్రధ్న మరుషం చరన్తం పరితస్థుషః। రోచన్తే రోచనా దివి।।

⇨ యోగేయోగే తవస్తరం వాజే వాజే హవామహే। సఖాయ ఇన్ద్ర మూతయే।।

➢ సూ।। ఆరోహతీముత్తరాభి రభిమన్త్రయతే।।

- ⇨ సుకి౯ శుక౯ శల్మలిం విశ్వరూప౯ హిరణ్యవర్ణ౯ సువృత౯ సుచక్రమ్। ఆరోహ వధ్వమృతస్య లోకగ్ం స్యోనం పత్యే వహతుఙ్కృణుష్వ।।
- ⇨ ఉదుత్తర మారోహన్తీ వ్యస్యన్తీ పృతన్యతః। మూర్ధానం పత్యు రారోహ ప్రజయా చ విరాడ్భవ।।
- ⇨ సమ్రాజ్ఞీ శ్వశురే భవ సమ్రాజ్ఞీ శ్వశ్రువాం భవ। ననాన్దరి సమ్రాజ్ఞీ భవ సమ్రాజ్ఞీ అధి దేవృషు।।
- ⇨ స్నుషాణా౯ శ్వశురాణాం ప్రజాయాశ్చ ధనస్య చ। పతీనాఞ్చ దేవృణాఞ్చ సజాతానాం విరాడ్భవ।।

➢ సూ।। సూత్రే వర్త్మనో ర్వ్యవస్తృణా త్యుత్తరయా నీలం దక్షిణస్యాం, లోహిత ముత్తరస్యామ్।।

- ⇨ నీలలోహితే భవతః కృత్యా సక్తి ర్వ్యజ్యతే। ఏధన్తే౽స్యా జ్ఞాతయః పతి ర్బన్ధేషు బధ్యతే।।

➢ సూ।। తే ఉత్తరాభి రభిమన్త్రయతే।।

యే వధ్వ శ్చన్ద్రం వహతుం యక్ష్మా యన్తి జనా౯ అను। పునస్తాన్ యజ్ఞియా దేవా నయన్తు యత ఆగతాః।

- ⇨ మా విదన్పరిపన్థినో య ఆసీదన్తి దమ్పతీ। సుగేభి ర్దుర్గమతీతా మపద్రాన్త్వరాతయః।

- ⇨ సుగం పన్థాన మా రుక్ష మరిష్టశ్ స్వస్తి వాహనమ్। యస్మిన్వీరో న రిష్య త్యన్యేషాం విన్దతే వసు ।।
- ➢ సూ।। తీర్థస్థాణు వ్యతిక్రమే చోత్తరాం జపేత్।।
- ⇨ తా మన్దసానా మనుషో దురోణ ఆధత్తశ్ రయిన్దశవీరం వచస్యవే। కృతన్తీర్థశ్ సుప్రపాణశ్ శుభస్పతీ స్థాణుం పథేష్ఠా మప దుర్మతిశ్ హతమ్।।
- ➢ సూ।। నావ ముత్తరయాను మన్త్రయతే।।
- ⇨ అయన్నో మహ్యాః పారశ్ స్వస్తినేష ద్వనస్పతిః। సీరాన స్సుతరా భవ దీర్ఘాయుత్వాయ వర్చసే।।
- ➢ సూ।। నచ నావ్యాస్తరతీ వధూః పశ్యేత్। తీర్త్వోత్తరాం జపేత్।।
- ⇨ అస్య పారే నిరఋతస్య జీవా జ్యోతి రశీమహి। మహ్యా ఇన్ద్ర స్వస్తయే।।

యద్వృతాది హోమః –

సూ।। శ్మశానాది వ్యతిక్రమే భాండే రథేవారిష్టేగ్నే రుపసమాధానాద్యాజ్య భాగాన్తే అన్వారబ్ధాయా ముత్తరా ఆహుతీర్హుత్వా।।

⇨ యద్వృతే చిదభి శ్రిషః పురా జర్తృభ్య ఆతృదః। సన్ధాతా సన్ధిమ్మఘవా పురోవసు ర్నిష్కర్తా విహ్రుతం పున స్స్వాహా।। మఘవత ఇద న్న మమ।।

⇨ ఇడా మగ్నే పురుదꣳసꣳ సని ఙ్గో శ్శశ్వత్తమꣳ హవమానాయ సాధ। స్యాన్న స్సూను స్తనయో విజావాఽగ్నే సా తే సుమతిర్భూత్వస్మే స్వాహా।। అగ్నయ ఇద న్న మమ।।

⇨ ఇమమ్మే వరుణ శ్రుధీ హవ మద్యా చ మృడయ। త్వామవస్యు రాచకే స్వాహా। వరుణా యేద న్న మమ।।

⇨ తత్త్వా యామి బ్రహ్మణా వన్దమాన స్తదాశాస్తే యజమానో హవిర్భిః। అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశꣳస మా న ఆయుః ప్ర మోషీ స్స్వాహా।। వరుణా యేద న్న మమ।।

⇨ త్వన్నో అగ్నే వరుణస్య విద్వా న్దేవస్య హేడోఽవ యాసిసీష్ఠాః। యజిష్ఠో వహ్నితమ శ్శోశుచానో విశ్వా ద్వేషాꣳసి ప్ర ముముగ్ధ్యస్మత్స్వాహా।। అగ్నీవరుణాభ్యా మిదన్న మమ।।

⇨ సత్వన్నో అగ్నేఽవమో భవోతీ నేదిష్ఠో అస్యా ఉషసో వ్యుష్టౌ। అవ యక్ష్వ నో వరుణꣳ రరాణో వీహి మృడీకꣳ సుహవో న ఏధి స్వాహా॥ అగ్నివరుణాభ్యా మిదన్న మమ॥

⇨ త్వమగ్నే అయాస్యయా సన్మనసా హితః। అయాసన్ హవ్య మూహిషేఽయా నో ధేహి భేషజꣳ స్వాహా॥ అయసే అగ్నయ ఇద న్న మమ॥

ఇధ్మసన్నహనా న్యద్భిస్సꣳస్పృశ్య అగ్నౌ ప్రహరతి। జయాది ప్రతిపద్యతే . . . పరిషేచనాన్తం కరోతి॥

➢ సూ॥ క్షీరిణా మన్యేషాం వా లక్ష్మణ్యానాం, వృక్షాణాం, నదీనాం, ధన్వనాం చ వ్యతిక్రమ ఉత్తరే యథాలిఙ్గం జపేత్॥

⇨ యే గన్ధర్వా అప్సరసశ్చ దేవీ రేషు వృక్షేషు వానస్పత్యే ష్వాసతే। శివాస్తే అస్యై వధ్వై భవన్తు మా హిꣳసిషు ర్వహతు మూహ్యమానామ్॥

⇨ యా ఓషధయో యా నద్యో యాని ధన్వాని యే వనా। తే త్వా వధు ప్రజావతీం ప్రత్వే ముఞ్చన్త్వꣳహసః॥

వధూ గృహ ప్రవేశః –

➢ సూ॥ గృహానుత్తరయా సంకాశయత్॥

⇨ సఙ్కాశయామి వహతుం బ్రహ్మణా గృహై రఘోరేణ చక్షుషా మైత్రేణ। పర్యాణద్ధః విశ్వరూపః యదస్యాః స్యోనం పతిభ్య స్సవితా కృణోతు తత్॥

➢ సూ॥వాహావుత్తరాభ్యాం విముఞ్చతి దక్షిణ మగ్రే॥

⇨ ఆవామగ న్థుమతి ర్వాజినీ వసూన్యశ్వినా హృత్సు కామాః అయంసత। అభూతగ్గోపా మిథునా శుభస్పతీ ప్రియా అర్యమ్ణో దుర్యాః అశీమహి॥

⇨ అయన్నో దేవస్సవితా బృహస్పతి రిన్ద్రాగ్నీ మిత్రావరుణా స్వస్తయే। త్వష్టా విష్ణుః ప్రజయా సఃరరాణః కామ ఆయాతఙ్కామాయ త్వా విముఞ్చతు॥

➢ సూ॥ లోహితం చర్మానడుహం ప్రాచీనగ్రీవ ముత్తరలోమ మధ్యేగారస్యోత్తరాయా స్తీర్య॥

⇨ శర్మ వర్మేద మాహరాస్యై నార్యా ఉపస్తిరే। సినీవాలి ప్రజాయాతా మియం భగస్య సుమనా అసత్॥

➢ సూ॥ గృహాన్ప్రపాదయ న్నుత్తరాం వాచయతి దక్షిణేన పదా॥

⇨ గృహా న్భద్రాన్థుమనసః ప్రపద్యే వీరఘ్నీ వీరవత స్సువీరాన్। ఇరాం వహతో ఘృత ముక్షమాణా స్తేష్వః సుమనా స్సంవిశామి॥ (నచ దేహలీ మధితిష్ఠతి॥

ప్రవేశ హోమః –

ఉత్తర పూర్వదేశేఽగారస్య –

ఆచమ్య . . . ప్రీత్యర్థం, అనయా నవోఢయా వధ్వాసహ వివాహ గృహప్రవే హోమం కరిష్యే।।

- **సూ।। అగ్నేరుపసమాధానాద్యాజ్య భాగాన్తేఽన్వారబ్ధాయా ముత్తరా ఆహుతీర్జుహోతి।।**

(వరుడు వధువుతో కలిసి గృహప్రవేశమునకై సంకల్పించి, ఉత్తరవరుడై అగ్నిని ప్రజ్వలింపజేయుట మొదలు సోమాయేదం వరకు చసి వధువు తనను తాకుచుండగా కింది మంత్రములచే ఆజ్యహోమములు చేయవలెను)

- **ఆగన్గోష్ఠ మ్మహిషీ గోభి రశ్వై రాయుష్మత్పత్నీ ప్రజయా స్వర్విత్। బహ్వీం ప్రజాఞ్జనయన్తీ సురత్నేమ మగ్నిꣳ శతహిమా స్సపర్యాత్స్వాహా।** అగ్నయ ఇద న్న మమ।।
- **అయ మగ్ని ర్గృహపతిస్సుసꣳ సత్పుష్టివర్ధనః। యథా భగస్యాభ్యాన్దద ద్రయిం పుష్టి మథో ప్రజాꣳ స్వాహా।** అగ్నయే గృహపతయ ఇద న్న మమ।।

⇨ ప్రజాయా ఆభ్యాం ప్రజాపత ఇన్ద్రాగ్నీ శర్మ యచ్ఛతమ్। యథైనయో ర్నప్రమీ యాతా ఉభయో ర్జీవతోꣳ ప్రజా స్వాహా। ఇన్ద్రాగ్నిభ్యా మిద న్న మమ।।

⇨ తేన భూతేన హవిషాఽయ మాప్యాయతాం పునః। జాయాం యామస్మా ఆవాక్షు స్తాꣳ రసేనాభి వర్ధతాꣳ స్వాహా। ఇన్ద్రాగ్నిభ్యా మిద న్న మమ।।

⇨ అభివర్ధతాం పయసాఽభి రాష్ట్రేణ వర్ధతామ్। రయ్యా సహస్రపోషసేమౌ స్తామనపేక్షితౌ స్వాహా। ఇన్ద్రాగ్నిభ్యా మిద న్న మమ।।

⇨ ఇహైవ స్తమ్మా వి యోష్టం విశ్వ మాయు ర్వ్యశ్నుతమ్। మహ్యా ఇన్ద్ర స్స్వస్తయే స్వాహా। ఇన్ద్రాయేద న్న మమ।।

⇨ ధ్రువైధి పోష్యా మయి మహ్యన్త్వాదాద్బృహస్పతిః। మయా పత్యా ప్రజావతీ సఞ్జీవ శరదశ్శతꣳస్వాహా। బృహస్పతయ ఇద న్న మమ।।

⇨ త్వష్టా జాయా మజనయ త్త్వష్టాఽస్యై త్వాం పతిమ్। త్వష్టా సహస్ర మాయూꣳషి దూర్ఘమాయుꣳ కృణోతు వాꣳ స్వాహా। త్వష్ట్ర ఇద న్న మమ।।

⇨ ఇమమ్మే వరుణ శ్రుధీ హవ మద్యా చ మృడయ। త్వామవస్యు రాచకే స్వాహా। వరుణా యేద న్న మమ।।

- తత్త్వా యామి బ్రహ్మణా వన్దమాన స్తదాశాస్తే యజమానో హవిర్భిః। అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశꣳస మా న ఆయుః ప్ర మోషీ స్స్వాహా।। వరుణా యేద న్న మమ।।
- త్వన్నో అగ్నే వరుణస్య విద్వా న్దేవస్య హేడోఽవ యాసిసీష్ఠాః। యజిష్ఠో వహ్నితమ శ్శోశుచానో విశ్వా ద్వేషాꣳసి ప్ర ముముగ్ధ్యస్మత్స్వాహా।। అగ్నివరుణాభ్యా మిదన్న మమ।।
- సత్వన్నో అగ్నేఽవమో భవోతీ నేదిష్ఠో అస్యా ఉషసో వ్యుష్టౌ। అవ యక్ష్వ నో వరుణꣳ రరాణో వీహి మృడీకꣳ సుహవో న ఏధి స్వాహా।। అగ్నివరుణాభ్యా మిదన్న మమ।।
- త్వమగ్నే అయాస్యయా సన్మనసా హితః। అయాసన్ హవ్య మూహిషేఽయా నో ధేహి భేషజꣳ స్వాహా।। అయసే అగ్నయ ఇద న్న మమ।।

✦ ఇధ్మసన్నహనా న్యద్భిస్సꣳస్పృశ్య అగ్నౌ ప్రహరతి। రుద్రాయ తన్తిచరాయేదం నమమ।। అపఉపస్పృశ్య।। జయాది ప్రతిపద్యతే సౌవిష్ట కృతꣳ హుత్వా, శమ్యా అపోహ్య (నాత్ర లేపకార్యం విద్యతే - న పరిధ్యఞ్జనాది। అనాజ్ఞాతమిత్యాది పరిషేచనాన్తం కృత్వా।।

➢ సూ।। ఉత్తరయా చర్మణ్యుపవిశత ఉత్తరోవరః।।

⇨ ఇహ గావః ప్రజాయధ్వ మిహాశ్వా ఇహ పూరుషాః। ఇహో సహస్రదక్షిణో రాయస్పోషో నిషీదతు।।

➢ సూ।। అథాస్యాః పుంస్వోర్జీవపుత్రాయాః పుత్రమంక ఉత్తరయోపవేశ్య।।

⇨ సోమేనాదిత్యా బలిన స్సోమేన పృథివీ దృఢా। అథో నక్షత్రాణా మేషా ముపస్థే సోమ ఆధితః।।

➢ సూ।। తస్మై ఫలాన్యుత్తరేణ యజుషా ప్రదాయ।।

⇨ ప్రస్వస్థః ప్రేయం ప్రజయా భువనే శోచేష్ట।।

➢ సూ।। ఉత్తరే జపిత్వా। వాచం యచ్ఛత ఆనక్షత్రేభ్యః।।

⇨ ఇహ ప్రియం ప్రజయాతే సమృధ్యతా మస్మిన్గృహే గార్హపత్యాయ జాగృహి। ఏనా పత్యా తన్వః సః సృజస్వాథా జీవ్రీ విదథ మా వదాసి।।

⇨ సుమఙ్గలీ రియః వధూ రిమాః సమేత పశ్యత। సౌభాగ్య మస్యై దత్వా యాథాస్తః విపరేతన।।

➢ సూ।। ఉదితేషు నక్షత్రేషు ప్రాచీముదీచీంవా దిశముపనిష్క్రమ్య।।

అరున్ధతీ దర్శనమ్ –

➢ సూ।। ఉత్తరాభ్యాం యథాలిఙ్గం ధ్రువమరున్ధతీఞ్చ దర్శయతి।।

⇨ ధ్రువక్షితి ర్ధ్రువయోని ర్ధ్రువమసి ధ్రువత స్థితమ్। త్వన్నక్షత్రాణా మ్మేథ్యసి

స మా పాహి పృతన్యతః॥ ఇతి ధ్రువమ్॥

⇨ సప్తర్షయః ప్రథమా ఙ్కృత్తికానా మరున్ధతీం యద్ధ్రువతాం హ నిన్యుః।

షట్కృత్తికా ముఖ్యయోగం వహన్తీ యమస్మాక మేధత్వష్టమీ॥

ఇత్యరున్ధతీమ్॥

అర్ఘ్య ప్రదానమ్ –

○ కశ్యపోత్రి భరద్వాజ విశ్వామిత్రోథ గౌతమః।

వశిష్ఠో జమదగ్నిశ్చ సప్తైతే ఋషయస్తథా॥

పత్నీ సహిత సప్తఋషిభ్యో నమః ఇదమర్ఘ్యం సమర్పయామి॥

○ అరున్ధతి మహాదేవి వసిష్ఠ ప్రియభామిని।

దంపత్యో రక్షణార్థాయ ఇధమర్ఘ్యం దదామ్యహమ్॥

అరున్ధతీ దేవ్యై నమః। ఇదమర్ఘ్యం సమర్పయామి॥

స్థాలీపాకమ్ -

ఆచమ్య . . . ఏవం ప్రీత్యర్థం, ఏనాం వధూం ఆగ్నేయేన స్థాలీపాకేన యాజయిష్యే॥

- సూ।। అథైనా మాగ్నేయేన స్థాలీపాకేన యాజయతి। పత్న్యవహన్తి చరుఽశ్రపయిత్వా। అభిఘార్య। ప్రాచీనముదీచీనం వోద్వాస్య (సౌకర్యాదపరేణాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య) । ప్రతిష్ఠిత మభిఘార్య।।
- అగ్నేరుపసమాధానాది . . . పర్యగ్నికాలే చరుణాసహ ఆజ్యం త్రిః పర్యగ్ని కృత్వా।।
- సూ।। ఆజ్య భాగాన్తే అన్వారబ్ధాయాం స్థాలీపాకాజ్జుహోతి। సకృదుపస్తరణావదానే ద్విరవదానమ్।।
- అగ్నిర్దేవతా స్వాకార ప్రదానః అపి వా సకృదుపహృత్య జుహుయాత్। అగ్నిస్స్విష్టకృద్ద్వితీయః। సకృదుపస్తరణావదానే ద్విరభిఘారణమ్।।
- మధ్యాత్పూర్వస్యావదానమ్। మధ్యే హోమః। ఉత్తరార్ధాదుత్తరస్య, ఉత్తరార్ధ పూర్వార్ధే హోమః।।
- ద్వ్యర్వ్యాముస్తీర్య। చరుమధ్యా ద్ద్విరవదాయ। హవిషోమధ్యాదంగుష్ఠేన పర్వమాత్రమవదానం తిరీచీన మవద్యతి।।
- పూర్వార్ధా ద్ద్వితీయ మనూచీనం పంచావత్తినః పశ్చార్ధాత్ తృతీయం।।
- అభిఘార్య హవిః ప్రత్యభిఘారయతి।।

⇨ అగ్నయే స్వాహా।। మధ్యే అగ్నయ ఇద న్న మమ।।

- పునః దర్వ్యాముస్తీర్య। చరోరుత్తరార్ధాతే సకృత్ స్విష్టకృతేవదాయ (ద్విః పఞ్చావత్తినః)। ద్విరభిఘార్య। న హవిః ప్రత్యభిఘారయతి।।

⇨ అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా।। అగ్నయే స్విష్టకృత ఇద న్న మమ।।

ఇధ్మస్సన్నహనాన్యద్భిస్సఀస్పృశ్యాగ్నౌ ప్రహరతి – రుద్రాయ తన్తిచరాయేదం నమమ।। అపఉపస్పృశ్య। న జయాదయః[1]।। లేపయోః ప్రస్తరవత్తూష్ణీం బర్హిరజ్యాగ్నౌ ప్రహరతి।।

- పాత్ర ప్రయుక్త దర్భాగ్రాణి దర్వ్యామభ్యజ్య। స్రువే మధ్యమూలే అనక్తి।। మూలాంజనే దక్షిణం పాణి మధః కుర్యాత్। ఏవంత్రిః।।

- కించిత్ తృణ మపాదాయ ప్రజ్ఞాతం నిధాయ పాణిభ్యాం దర్వ్యాం ప్రతిష్ఠాప్యైష హుతదేవతా ఉద్దిశ్య అగ్నౌ ప్రహృత్య।।

ప్రజాపతయ ఇద న్న మమ। ఇంద్రాయేద న్న మమ। అగ్నయ ఇద న్న మమ।। సోమాయేద న్న మమ। అగ్నయే స్విష్టకృత ఇద న్నమమ।।

- అంజలినా త్రిరుద్ధృత్య। తృణం ప్రహరతి। త్రిరంగుళ్యా నిర్దిశ్య। ఏతదేత దేతత్। అగ్ని మభిమన్త్ర్య। భూమిముపస్పృశేత్।।

- మధ్యమపరిధిం ప్రహృత్య। ఇతరౌ యుగపత్ ప్రహరన్। ఉత్తరార్ధస్యాగ్ర మంగారేషూ పోహతి। పరిధీ నభిమన్త్ర్య।।

---

[1] కేచిదత్ర – ప్రాజాపత్యాం వ్యాహృతీ ర్వ్యహృతా స్సావిష్టకృతీ విత్యుపజుహ్వతి।।

- ఆఘారసమిధౌ ప్రహరతి। దర్వ్యామితర దర్వ్యగ్రమవధాయ। సఙ్స్రావణాభి జుహోతి। వసుభ్యో రుద్రేభ్య ఆదిత్యేభ్య సఙ్స్రావభాగేభ్య ఇద న్న మమ।। అస్మిన్ ప్రకృతే కర్మణీత్యాది సిద్ధముత్తరం పరిషేచనం। తతః ప్రణీతా విమోకోపి తేన సర్పిష్మతా బ్రాహ్మణం భోజయేత్।।
- యోస్యాపచితః తస్మా ఋషభం దదాతి।।

గన్ధర్వ ప్రతిష్ఠాపనమ్ –

- సూ।। స్థాలీపాకాదూర్ధ్వం గన్ధరస్థాపనం తయోశ్శయ్యా మన్తరేణ దణ్డో గన్ధలిప్తో వాససా సూత్రేణ వా పరివీత స్తిష్ఠతి।।

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, అనయా నవోఢయా వధ్వాసహా, ఆవయోః త్రిరాత్ర వైవాహిక దీక్షా సంరక్షణార్థం విశ్వావసు గన్ధర్వ ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే।।

విశ్వావసు గన్ధర్వ రాజాయ నమః – ధ్యాన ఆవాహనాది షోడశోపచార పూజైరభ్యర్చ్య।।

- **విశ్వావసోఽత్ర గన్ధర్వ దణ్డే రాత్రి త్రయం వసన్।**
  ఆవయోః ప్రీతి ముత్పాద్య రక్షమాం శుభ లక్షణః।।

గన్ధర్వ స్థాపన ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు।।

- సూ।। యదహర్భార్యామావహతే। త్రిరాత్ర ముభయోరథశ్శయ్యా బ్రహ్మచర్యం క్షార లవణం చ వర్జనం చ।।

ఔపాసనమ్ –

- **సూ।। సాయం ప్రాతరత ఊర్ధ్వ॰ హస్తేనైతే ఆహుతీః తండులైః యవైర్వా జుహుయాత్।। స్థాలీపాకద్దైవతమ్। సౌరీ పూర్వాహుతిః ప్రాతరిత్యేకే, ఉభయతః పరిషేచనం యథా పురస్తాత్।।**

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, దేశకాలౌ సంకీర్త్య। అనయా నవోఢయా వధ్వాసహ ఔపాసన మారప్స్య।। తేన యావజ్జీవం హోష్యామి. (ఇత్యుభయోః సంకలః)।।

పునః ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ప్రీత్యర్థం, సాయమౌపాసనం తణ్డులైర్హోష్యామి।।

- **భూర్భువస్సువరోమితి . . . పరిషేచనాన్తం కృత్వా।। తండులానాదాయ ద్వేధా విభజ్య।। ప్రథమ భాగమాదాయ।।**

⇨ **ఓం అగ్నయే స్వాహా।। అగ్నయ ఇద న్న మమ।। (మధ్యేఽగ్నౌ జుహోతి)।।**

ద్వితీయ భాగమాదాయ।।

⇨ **ఓం అగ్నయే స్విష్ట కృతే స్వాహా।। అగ్నయే స్విష్ట కృత ఇద న్న మమ।। (ఉత్తరార్ధ పూర్వార్ధే జుహోతి)।।**

పునః ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ప్రీత్యర్థం, ఆహుతి సంసర్గ లోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం వనస్పతి హోమం కరిష్యే।।

⇨ **యత్ర వేత్థ వనస్పతే దేవానాం గుహ్యానామాని। తత్ర హవ్యాని గామయ।।**

వనస్పతయ ఇద న్న మమ।।

➤ **ఉత్తర పరిషేచనం కృత్వా। అథాగ్ని ముపతిష్ఠతే।।**

⇨ **యత్ర వేత్థ వనస్పతే . . . . అఘాయ తస్మమస్మాత్।।**

హోమ సాద్గుణ్యార్థం అనాజ్ఞాత త్రయ మంత్ర జపం కరిష్యే।।

⇨ **ఓం అనాజ్ఞాతః యదాజ్ఞాతః యజ్ఞస్య క్రియతే మిథు। అగ్నే తదస్య కల్పయ త్వꣳ హి వేత్థ యథాతథమ్।**

⇨ **పురుష సమ్మితో యజ్ఞో యజ్ఞః పురుష సమ్మితః। అగ్నే తదస్య కల్పయ త్వꣳ హి వేత్థ యథాతథమ్।।**

⇨ **యత్పాకత్రా మనసా దీనదక్షాన యజ్ఞస్య మన్వతే మర్తాసః। అగ్ని ష్టద్ధోతా క్రతువి ద్విజానన్ యజిష్ఠో దేవాꣳ ఋతుశో యజాతి।।**

అనేన సాయమౌపాసన హోమేన . . . యజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు।। స్వస్తి శ్రద్ధాం . . . అహంభో అభివాదయే।।

నాందీ బ్రాహ్మణ సమారాధనమ్ –

(దాతా) ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ప్రీత్యర్థం, మమ కుమార్యాః పాణిగ్రహణాఙ్గత్వేన నాందీ దేవతా బ్రాహ్మణ సమారాధనం కరిష్యే।।

- ✦ నాందీ దేవతా స్వరూపా బ్రాహ్మణాః – అమీగన్ధాః।। (సుగన్ధాః)
- ✦ నాందీ దేవతా స్వరూపా బ్రాహ్మణాః – అలంకారార్థా ఇమే అక్షతాః।। (సన్త్వక్షతాః)
- ✦ నాందీ దేవతా స్వరూపా బ్రాహ్మణాః – పుష్పాణి।। (సుపుష్పాణి)
- ✦ నాందీ దేవతా స్వరూపా బ్రాహ్మణాః – సకలారాధనైశ్శోభనమస్తు।।
- ✦ నాందీ దేవతా బ్రాహ్మణాః అమృతమస్తు।।

నాందీ దేవతా స్సుప్రీతా స్సుప్రసన్నా వరదా భవన్తు।।

పౌర్ణమాస్య స్థాలీపాకమ్ -

- ➢ **సూ।। ఆగ్నేయ స్థాలిపకా దూర్ధ్వం యత్పర్వాగచ్ఛతి। తస్మిన్నుపక్రమః।।**
- ➢ **పౌర్ణిమాస్యామేవ పంచమస్యా ప్రాతః కాలే। కృత ప్రాణాయామః దేశకాలౌ సంకీర్త్య। పౌర్ణమాసే నాగ్నేయన స్థాలీపాకేనన శ్యోయాజయిష్యే।।**
- ➢ **సర్వమాగ్నేయ స్థాలీపాకవత్। వృషభదానం నాస్తి। పూర్ణపాత్రస్తు దక్షిణేత్యకే।।**

సదస్యమ్ –

మహదాశీర్వచనమ్ –

- **సూ।। వివాహ తృతీయ దివసే కేచిన్మదాశీర్వచనం ప్రవర్తయన్తి।।**

వరః – ప్రాతరౌపాసనం కృత్వా।।

వధ్వా సహ - **ఆచమ్య** . . . ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ప్రీత్యర్థం, ఆవయోః . . . సకల శ్రేయోభి వ వివాహ మహదాశీర్వచనాఖ్యం కర్మ కరిష్యే।।

వివాహ మహదాశీర్వచన సమయే ఇన్ద్రాది అష్టదిక్పాలక సహిత సరస్వతీ దేవతా పూజాం యథాశక్తి కరిష్యే।।

నూతన వస్త్రాదిభి రలఙ్కృతే పీఠే ఆదౌ గణపతి మభ్యర్చ్య।। తతః సరస్వతీ సహితం బ్రహ్మాణం, లక్ష్మీ సహితం విష్ణుం, గౌరీ సహితం శివం, ఇన్ద్రాది అష్టదిక్పాలకాంశ్చ తత్తన్మన్త్రైరావాహ్య।। సర్వోపచారైః సంపూజ్య।।

సర్వేషాం మహాజనానాం శ్రీ మహావిష్ణు స్వరూపాణాం బ్రాహ్మణానాం సర్వత్ర ఇమాన్యాసనాని। సుఖాసనాని।

- సర్వైః దైవేక్షణః క్రియతామ్। అస్తు క్రియతామ్।।
- ఓం తథా ప్రాప్నువన్తు భవన్తః – ప్రాప్నువామ।।
- తతః విద్వద్బ్రాహ్మణాన్ గన్ధపుష్పాక్షతాదిభి రభ్యర్చ్య।।

ఆశిషోవాచయిత్వా। తేభ్యో యథా సంభవం ఫలతాంబూల వస్త్రాలఙ్కార సహితం భూయసీం దక్షిణాం దద్యాత్।।

గంధర్వోపస్థానమ్ -

సూ।। తం చతుర్థ్యా మపరరాత్ర ఉత్తరాభ్యాముత్థాప్య। ప్రక్షాళ్య నిధాయ।।

⇨ ఉదీర్ష్వాతో విశ్వావసో నమసేడామహే త్వా। అన్యామిచ్ఛ ప్రఫర్వ్యꣳ సఞ్జాయాం పత్యా సృజ।।

⇨ ఉదీర్ష్వాతః పతివతి హ్యేషా విశ్వావసు న్నమసా గీర్భి రీట్టే। అన్యా మిచ్ఛ పితృషదః వ్యక్తాꣳ స తే భాగో జనుషా తస్య విద్ధి।।

గన్ధర్వం ప్రక్షాళ్య। అన్యత్ర నిదధాతి।।

శేషహోమమ్ –

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, అనయా నవోఢయా వధ్వా సహ వివాహ శేషహోమం కరిష్యే।। ఉత్తరో వరః।।

➢ **సూ।। అగ్నేరుప సమాధానాదాజ్య భాగాన్తే అన్వారబ్ధాయా ముత్తరా ఆహుతీర్జుత్వా।। చతుర్గృహీతం గృహీత్వా।।**

⇨ అగ్నే ప్రాయశ్చిత్తే త్వన్దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వా నాథకామః ప్రపద్యే యాస్యాం పతిఘ్నీ తనూః ప్రజాఘ్నీ పశుఘ్నీ లక్ష్మీఘ్నీ జారఘ్నీ మస్యై తాఙ్కృణోమి స్వాహా।। అగ్నయ ఇద న్న మమ।।

- ⇨ వాయోప్రాయశ్చిత్తే త్వన్దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వా నాథకామః ప్రపద్యే యాస్యాం పతిఘ్నీ తనూః ప్రజాఘ్నీ పశుఘ్నీ లక్ష్మిఘ్నీ జారఘ్నీ మస్యై తాఙ్కృణోమి స్వాహా।। వాయవ ఇద న్న మమ।।
- ⇨ ఆదిత్య ప్రాయశ్చిత్తే త్వన్దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వా నాథకామః ప్రపద్యే యాస్యాం పతిఘ్నీ తనూః ప్రజాఘ్నీ పశుఘ్నీ లక్ష్మిఘ్నీ జారఘ్నీ మస్యై తాఙ్కృణోమి స్వాహా।। ఆదిత్యాయ ఇద న్న మమ।।
- ⇨ ప్రజాపతే ప్రాయశ్చిత్తే త్వన్దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వా నాథకామః ప్రపద్యే యాఽస్యాం పతిఘ్నీ తనూః ప్రజాఘ్నీ పశుఘ్నీ లక్ష్మిఘ్నీ జారఘ్నీ మస్యై తాఙ్కృణోమి స్వాహా।। ప్రజాపతయ ఇద న్న మమ।।
- ⇨ ప్రసవ శ్చోపయామశ్చ కాటశ్చార్ణవశ్చ ధర్ణశిశ్చ ద్రవిణఞ్చ భగశ్చాన్తరిఞ్చ సిన్ధుశ్చ సముద్రశ్చ సరస్వాꣳశ్చ విశ్వవ్యచాశ్చ తే యన్ద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తమేషాఞ్జమ్భే దధ్మ స్వాహా।। ప్రస్వాదిభ్యో దేవతాభ్య ఇద న్న మమ।।
- ⇨ మధుశ్చ మాధవశ్చ శుక్రశ్చ శుచిశ్చ నభశ్చ నభస్యశ్చేష శ్చోర్జశ్చ సహశ్చ సహస్యశ్చ తపశ్చ తపస్యశ్చ తే యన్ద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి

తమేషా ఇ్జుమ్భ దధ్మ స్వాహా॥ మధ్వాదిభ్యో దేవతాభ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ చిత్తఞ్చ చిత్తి శ్చాకూత ఞ్చాకూతి శ్చాధీత ఞ్చాధీతిశ్చ విజ్ఞాతఞ్చ విజ్ఞానఞ్చ నామ చ క్రతుశ్చ దర్శశ్చ పూర్ణమాసాశ్చ తేయన్ద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తమేషాఇ్జుమ్భ దధ్మ స్వాహా॥ చిత్తాదిభ్యో దేవతాభ్య ఇద న్న మమ॥

ఇధ్మస్సన్నహనం . . . జయాది ప్రతిపద్యతే, సావిష్టకృతꣳహుత్వా, శమ్యా అపోహ్య (నాత్ర లేపకార్యం విద్యతే - న పరిధ్యఙ్జనాది) అనాజ్ఞాతమిత్యాది పరిషేచనాన్తం కృత్వా॥

➢ సూ॥ అపరేణాగ్నిం ప్రాచీముపవేశ్య। తస్యాశ్శిరస్యాజ్యశేషాత్ వ్యాహృతిభిరోంకార చతుర్థాభిరానీయ॥

⇨ భూస్స్వాహా॥ భువస్స్వాహా॥ సువస్స్వాహా ॥ ఓꣳ స్వాహా॥

➢ సూ॥ కేచిత్ప్రతి మంత్రం ఉత్తరాభ్యాం యథాలిఙ్గం మిథస్సమీక్ష్య॥

⇨ అపశ్యన్త్వా మనసా చేకితాన న్తపసో జాతన్తపసో విభూతమ్। ఇహ ప్రజా మిహరయిꣳ రరాణః ప్రజాయస్వ ప్రజయా పుత్రకామ॥ (ఇతి వధూర్వర మీక్షేత)॥

⇨ అపశ్యన్త్వా మనసా దీధ్యానాꣳ స్వాయాన్తనూꣳ ఋత్వియే నాధమానామ్। ఉప మా ముచ్చా యువతి ర్బభూయాః ప్రజాయస్వ ప్రజయా పుత్రకామే॥ వరో వధూమీక్షేత॥

➢ సూ॥ ఉత్తరయాజ్య శేషేణ హృదయ దేశౌ సంమృజ్య॥

⇨ సమఞ్జన్తు విశ్వేదేవా స్సమాపో హృదయాని నౌ। సమ్మాతరిశ్వా సన్ధాతా సముదేష్ట్రీ దిదేష్టు నౌ॥

సూ॥ ఉత్తరా స్తిస్రో జపిత్వా॥

⇨ ప్రజాపతే తన్వమ్మే జుషస్వ త్వష్ట ర్దేవిభి స్సహ సామ ఇన్ద్ర। విశ్వైర్దేవై రాతిభి స్సꣳరరాణః పుꣳసాం బహూనామ్మాతర స్స్యామ॥

⇨ ఆనః ప్రజాఞ్జనయతు ప్రజాపతి రాజరసాయ సమనక్త్వర్యమా। అదుర్మఙ్గలీః పతిలోక మావిశ శన్నో భవ ద్విపదే శఞ్చతుష్పదే॥

⇨ తాం పూషఞ్ఛివతమా మేరయస్వ యస్యాం బీజం మనుష్యా వపన్తి। యా న ఊరూ ఉశతీ విస్రయాతై యస్యా ముశన్తః ప్రహరేమ శేఫమ్ ॥

సమావేశనమ్ –

సూ॥ శేషꣳ సమావశనే జపేత్॥

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, శ్రీ పరమశ్వర ప్రీత్యర్థం, శ్రీమాన్ . . . గోత్రః, ... నామధేయస్య, ధర్మపత్నీ సమేత్య, మమోపాత్త సమస్త దురితక్షయ ద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, సమావేశన జపం కరిష్యే।।

- ఆరోహోరు ముపబర్హస్వ బాహుం పరిష్వజస్వ జాయాం సుమనస్యమానః। తస్యాం పుష్యత మ్మిథునౌ సయోనీ బహ్వీం ప్రజాం జనయన్తౌ సరేతసా।।
- ఆర్ద్రయాఽరణ్యా యత్రామన్థ త్పురుషం పురుషేణ శక్రః। తదేతౌ మిథునౌ సయోనీ ప్రజయాఽమృతేనేహ గచ్ఛతమ్।।
- అహజ్గర్భ మదధా మోషధీష్వహం విశ్వేషు భువనేష్వన్తః। అహం ప్రజా అజనయం పితృణా మహఞ్జనిభ్యో ❀ అవరీషు పుత్రాన్।।
- పుత్రిణే మా కుమారిణా విశ్వమాయు ర్వ్యశ్నుతమ్। ఉభా హిరణ్యపేశసా వీతిహోత్రా కృతద్వసూ।।
- దశస్యన్త్వా ఽమృతాయకం శమూధో రోమ శంహథో దేవేషు కృణుతో దువః।।

సమావేశన ముహూర్త స్సుముహూర్తోస్తు।। తతో బ్రాహ్మణేభ్యః స దక్షిణా తాంబూలాని ఫలాని దద్యాత్।। ఆశిషో గృహ్ణీయాత్।।

నాకబలిః –

- అథాతో నాకబలి విధిం వ్యాఖ్యాస్యామః –
- చతుర్ధ (శేషహోమాన్తరం పశ్చిమేహని అభ్యఙ్గన స్నానం కృత్వా। తతః నిత్యౌపాసన హోమానన్తరం హస్తద్వయమాత్ర ప్రమాణేన – భూమిం గోమయేనానులిప్య।।
- పఞ్చవర్ణ తణ్డుల చూర్ణైః చతురశ్రం పుష్కరాకారం లిఖిత్వా। పుష్కర మధ్యే దక్షిణోత్తరయో ర్లవణ ఖల్వైరఙ్గౌ లిఖిత్వా। ఇన్ద్రాణీం తదుత్తరతో గౌరీం చ ప్రతిష్ఠాప్య।।
- ప్రాగ్భాగే పూర్ణకలశ ద్వయం నిధాయ। ఈశాన్యాది చతుష్కోణేషు చతుర్దిక్షు చతురః కలశాన్ సంస్థాప్య। ప్రాగాది చతుర్దిక్షు నాకబలి మృణ్మయ పాత్రాణి నిధాయ। ప్రాగారభ్య ప్రాగపవర్గం నవ సంఖ్యాకై స్తన్తుభి ర్వేష్టయిత్వా। ఆయుధం ప్రాగ్భాగే నిధాయ।।
- తతః సువాసిన్యౌ త్రయస్త్రింశద్దీరసహిత కాంస్య పాత్రద్వయం గృహీత్వా। తత్పురతో వృద్ధసువాసిన్యా ఉదకుంభం గ్రాహయిత్వా। అనంతరం దంపతీ పురోహిత బన్ధుగణైస్సహ రఙ్గవల్లీ సమీపం గత్వా।।
- మమాగ్నే ఇత్యనువాకేన రఙ్గవల్యాః పరితస్త్రిః ప్రదక్షిణం కృత్వా। కోణేషు దీపాన్నిధాయ। చతుర్దిక్షు ఇన్ద్రాది త్రయస్త్రింశత్కోటి నాకదేవతాభ్యో బలిముదక పురస్సరం విసృజేత్।। హరిద్రోదకేన అరఘ్యం దత్వా।।(పాణీ పాదౌ ప్రక్షాళ్య)।।

మం।। అగ్నిర్దేవతా వాతో దేవతా . . . బలాయత్వా।।

- ఇన్ద్రాది త్రయస్త్రింశత్కోటి నాకదేవతాభ్యో నమః ఇదమర్ఘ్యం సమర్పయామి।।
- వరః ఆయుధం గృహీత్వా। పశ్చిమతస్తూ నాయుధేన ఛిత్వా। పుష్కరం ప్రవిశ్య। ప్రాఙ్ముఖస్సన్ రంగల్యోపరి ప్రవిశ్య। నీలలోహిత గౌరీ పూజాం కుర్యాత్।।

నీలలోహిత ధారణమ్ -

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, దేశకాలౌ సంకీర్త్య, ఆవయోః ఆయుర్వర్చో యశోబలాభివృద్ధ్యర్థం సమస్తమఙ్గళావాప్త్యర్థం, సత్సంతాన దీర్ఘ సౌమఙ్గల్య సిద్ధ్యర్థం నీలలోహిత గౌరీ పూజనం కరిష్యే।। ఇతి సంకల్ప్య।। షోడశోపచారై రభ్యర్చ్య।।

- వధూ కంఠే సువర్ణ రత్న గ్రథిత నీలలోహిత సూత్రం బధ్నీయాత్।।

⇨ నీలలోహితే భవతః కృత్యా సక్తి ర్వ్యజ్యతే। ఏధన్తేఽస్యా జ్ఞాతయః పతి ర్బన్ధేషు బధ్యతే।।

○ దేవీన్ద్రాణి నమస్తుభ్యం దేవేన్ద్ర ప్రియభామిని।
వివాహే భాగ్య మారోగ్యం పుత్రపౌత్రాంశ్చ దేహి మే।(ఇతి సంప్రార్థ్య।

- అథ దక్షిణ గజస్యోపరి వధూః, ఉత్తర గజస్యోపరి వరశ్చ స్థిత్వా।।

మం।। ఇన్ద్రాయ రాజ్ఞే సూకరో . . . . . హిమవతో హస్తీ।। (ఇతి జపిత్వా)।।

మం|| ఇయం వై రజతా . . .ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి||

బ్రాహ్మణేభ్యః – సదక్షిణ తాంబూలాని ఫలాని దద్యాత్||

మం|| తతోన దేతాన్ . . . పశుభిర్యఏవం వేద||

ఆశిషో గృహ్ణీయాత్||

అధీన మన్త్రః –

- **అష్టవర్షా భవేత్కన్యా పుత్రవత్పాలితా మయా।**

  ఇదానీం (తవ దాస్యామి) దత్తాం స్నేహేన పాలయ||

  (తవ పుత్రస్య, తవ చ భ్రాతుః, తవ పౌత్రస్య)

విడిది గృహ ప్రవేశమ్ –

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, ఏవం ప్రీత్యర్థం వివాహాఙ్గత్వేన నూతన వధూ గృహ ప్రవేశాఖ్యం కర్మ కరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం, వృద్ధ్యర్థం, శాన్త్యర్థం అభ్యుదయార్థం చ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే|| ఆదౌ నిర్విఘ్న పరిసమాప్త్యర్థం, శ్రీ మహాగణపతి పూజాం కృత్వా. పుణ్యాహం వాచయిత్వా||

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం, నూతన వధూ గృహప్రవేశాఙ్గత్వేన గౌరీపూజాం కరిష్యే|| గౌరీ పూజాం కృత్వా||

తతః కంకణ మోచనం కుర్యాత్||

మం|| కంకతో న కంక తోధో . . . అలిప్సత||

- **కంకణం మోచయామ్యద్య రక్షాస్తున కదాచన।**

మయి రక్షాం స్థిరాం బధ్వా దేవత్వం గచ్ఛ కంకణ။

18. వేదవ్రతానాం ఏకత్రయ మన్త్రానుష్ఠానమ్

ఆచమ్య . . . ప్రాణానాయమ్య, దేశకాలౌ సంకీర్త్య, కరిష్యమాణ వేదవ్రత చతుష్టయోః ఉపక్రమాఙ్గత్వేన ఆదౌ గణపతి మభ్యర్చ్య। పుణ్యాహం వాచయిత్వా။

పునః ప్రాణానాయమ్య, . . . ఇమం . . . శర్మాణం ప్రాజాపత్య సౌమ్యాగ్నేయ వైశ్వదేవ వ్రతాని సమాన తన్త్రేణ చారయిష్యే။ (. . . చరిష్యామీతి శిష్యస్య సంకల్పః)။

నవర్షి పూజనం, తర్పణం చ సర్వముపాకర్మవత్။

అథ యత్ర క్వచాగ్నిమితి విధినాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య। అగ్నేరుపసమాధానాది పాత్రప్రయోగకాలే మదన్తీం, చతస్ర ఔదుమ్బరీ స్సమిధః, అహతం వాసశ్చ సహ ప్రయుజ్య, పవిత్రకరణాది ప్రణీతా ప్రణయనాన్తే మదన్త్యాం ఉష్ణా అప ఆనీయ, ఉత్పూయ ఆసాదయతి, బ్రాహ్మణం దక్షిణతో నిషాద్యేత్యాద్యగ్ని ముఖాన్తే అన్వారబ్ధే వ్రతిని జోహోతి။

- **ఓం ప్రజాపతయే కాణ్డ ఋషయే స్వాహా॥** ప్రజాపతయే కాండ ఋషయ ఇద న్న మమ။
- **ప్రజాపతే . . . రయీణాꣳ స్వాహా॥** ప్రజాపతయ ఇద న్న మమ။

⇨ **రయీణాం పతిం . . . బ్రవీతు స్వాహా॥** ప్రజాపతయ ఇద న్న మమ॥

⇨ **ప్రజాపతే త్వం . . . జుషస్వ స్వాహా॥** ప్రజాపతయ ఇద న్న మమ॥

⇨ **తపే మే లోకాః . . . హవ్యః స్వాహా॥** ప్రజాపతయ ఇద న్న మమ॥

⇨ **ప్రజాపతిం ప్రథమం . . . నాభిమస్మై స్వాహా॥** ప్రజాపతయ ఇద న్న మమ॥

⇨ **యోరాయ ఈశే . . . హవిర్న స్వాహా॥** ప్రజాపతయ ఇద న్న మమ॥

⇨ **సోమాయ కాణ్డ ఋషయే స్వాహా॥** సోమాయ కాండ ఋషయ ఇద న్న మమ॥

⇨ **సోమో ధేనుః . . . దదాశ దస్మై స్వాహా॥** సోమాయేద న్న మమ॥

⇨ **అషాఢం యుత్సు . . . సోమ స్వాహా॥** సోమాయేద న్న మమ॥

⇨ **త్వః సోమ . . . నృచక్షా స్వాహా॥** సోమాయేద న్న మమ॥

⇨ **యా తే ధామాని . . . దుర్యాన్థ్స్వాహా॥** సోమాయేద న్న మమ॥

⇨ **త్వమిమా ఓషధీ . . . వితమో వవర్థ స్వాహా॥** సోమాయేద న్న మమ॥

⇨ **అగ్నయే కాణ్డ ఋషయే స్వాహా॥** అగ్నయే కాణ్డ ఋషయ ఇద న్న మమ॥

⇨ **అగ్నేనయ . . . విధేమ స్వాహా॥** అగ్నయ ఇద న్న మమ॥

- ప్రవశ్శుక్రాయ . . . జిగాతి స్వాహా।। సోమాయేద న్న మమ।।
- అచ్ఛాగిరో . . . మానుషాణాఌస్వాహా।। సోమాయేద న్న మమ
- అగ్నే త్వమస్మ . . . ర్యజత స్వాహా।। సోమాయేద న్న మమ।।
- అగ్నే త్వం . . . శయే స్వాహా।। సోమాయేద న్న మమ।।
- ప్రకారవో . . . ఘృతాచీ స్వాహా।। సోమాయేద న్న మమ।।
- విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః కాణ్డ ఋషిభ్య స్స్వాహా।। విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః కాణ్డఋషిభ్య ఇద న్న మమ।।
- ఆనో విశ్వే . . . నశవ స్వాహా।। విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇద న్న మమ।।
- శన్నో దేవా . . . నో అప్యాస్స్వాహా।। విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇద న్న మమ।।
- యే సవితు . . . చిత్రమస్మై స్వాహా।। విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇద న్న మమ।।
- అగ్నేయాహి విశ్వాన్థ్స్వాహా।। విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇద న్న మమ।।
- ద్యౌః పితః . . . వియన్త స్వాహా।। విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇద న్న మమ।।
- విశ్వేదేవా శృణుతే మఌ – మాద యధ్వఁ స్వాహా।। విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇద న్న మమ।।
- సాఌహితీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య స్స్వాహా।। సాఌహితీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య ఇద న్న మమ।।

⇨ **యాజ్ఞికీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య స్వాహా॥** యాజ్ఞికీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ **వారుణీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య స్వాహా॥** వారుణీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య ఇద న్న మమ॥

⇨ **బ్రహ్మణే స్వయం భువే స్వాహా॥** బ్రహ్మణే స్వయం భువ ఇద న్న మమ॥

⇨ **సదస్పతి మద్భుతం . . . మేధా మయా సిషఽస్వాహా॥** సదస్పతయ ఇద ాన్న మమ॥

అథవ్రతీ అగ్నిపురోగా శ్చతస్రో దేవతా ఉపతిష్ఠతే –

⇨ **అగ్నే వ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యః ప్రాజాపత్య వ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్॥**

⇨ **వాయో వ్రతపతే . . . రాధ్యతామ్॥**

⇨ **ఆదిత్య వ్రతపతే . . . రాధ్యతామ్॥**

⇨ **వ్రతానాం వ్రతపతే . . . రాధ్యతామ్॥ ఇతి ప్రాజాపత్యస్య॥**

మదస్తీ రుపస్పృశ్య ప్రథమేనానువాకేన శాన్తిం కృత్వా॥

నమోవాచే . . . పితరోను మదన్తు॥ ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః॥

చతస్ర ఔదుమ్బరీ స్సమిధో ఘృతాన్వక్తా అభ్యాదధాతి।

- ⇨ పృథివీ సమిత్ . . . సమిన్తాఀ స్వాహా।। అగ్నయ ఇద న్న మమ।।
- ⇨ అన్తరిక్ష సమిత్ . . . సమిన్తాఀ స్వాహా।। వాయవ ఇద న్న మమ।।
- ⇨ ద్యౌ స్సమిత్ . . . సమిన్తా ఀ స్వాహా।। ఆదిత్యా యేద న్న మమ।।
- ⇨ ప్రాజాపత్యామే . . . మే సి స్వాహా।। ప్రజాపతయ ఇద న్న మమ।। (పూర్వమేవ దుపతిష్ఠతే)
- ⇨ అగ్నే వ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య స్సామ్య వ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్।।
- ⇨